REFORMATIO
CLERI GERMANIAE AD CORRECTIONEM VITÆ ET *Morum , ac ad remouendos abuſus .*

PER REVEREN. IN CHRISTO PA*trem,& dominum D.Laurentium,Tunc S. R. Eccleſiæ tt. ſanctæ Anaſtaſię præsbyterum, Nunc Sabinen̄. epiſcopum, Cardinalem, Ad nationem Germanicam,ſedis Apoſtolicæ de latere Legatum Ratiſponæ ædita.*

STATVTA SYNODALIA REVEREN. *in Chriſto patris,& dn̄i,D.Valentini Ep̄i Hildeſemen̄.*

FORMVLA VIVENDI CANONICORVM, *Vicariorum,& aliorum presbyterorum ſecularium.*

QVI BIBERIT EX HAC AQVA, NON SITIET IN AETERNVM.



VENETIIS *Apud Andream Arriuabenum ad ſignum Putei.* M. D. XLIII.

CAPITA REFORMATIONIS PER D. LAVrentium in Comitiis Ratiſponeñ. æditæ.

QVod nemini prędicare liceat, niſi p̄ epiſcopū admiſſo, cuius eſt verbo dei ſeminando eos adhibere, quos ꝓbauerit eẽ doctos, modeſtos, ac pios viros. Cap. I.

Quod clerici morum integritatem, clericali quoq; habitu, ac tonſura ornare debeant. cap. ii.

Vitādæ clericis tabernę ſcœnę, ludi, oīſq; leuitas. ca. iii.

Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio. cap. iiii.

Vt Parochi oblationibus ac iuribus ſuis contenti, ſubditis nihil ſuperflui oneris imponant. cap. v.

Vt parochi pro neceſſaria ſacramētorum adminiſtratione, quod de conſuetudine voluntarie offertur recipiant, nihil uero extorqueant. cap. vi.

Conſuetudo per q̄ plus iuſto onerantur ſubditi, authoritate epiſcoporum uel magiſtratus moderanda. cap. vii.

quod oporteat clericos eſſe tēperantes, & non miſcere cū laicis cōuiuia ne funeralia qdē aut fraternitatē. ca. viii.

Parochis datur poteſtas occultos pctōres gratis abſoluēdi, p̄ter hęreticos, homicidas et excōicatos, ꝗ cū publicis pctōribus remittēdi ſūt ad eos qbus abſolutio reſeruata ē. c. ix.

Ne p̄lati aīaꝝ curā īdignis et ſub uili ſtipēdio locēt. ca. x.

Gaudere non debent clerici de eccleſiaſticis beneficiis, quorum prædia & domos non reſtaurant. cap. xi.

Non debent animarum curæ præfici religioſi, ſed ad regulæ (quam profeſſi ſunt) obſeruantiā compelli. cap. xii.

Licebit paupi cõuentui cuilibet ſuę eccleſiæ, diuiti tm̃ cohę rẽti pficere religioſũ pbatũ prius, et admiſſũ p epm̃, ſed ne ad ſacros q̃dẽ ordines alii q̃ tales pmereri dẽnt. c. xiii.

Extra diœceſim ordinati, ſine ordinarii authoritate ac literis teſtimonialibus, ad diuina non admittantur. ca. xiiii.

Sacerdotes in libidinẽ effuſos, & nephario concubinatu pollutos, pœnis ac cẽſuris eccleſiaſticis coercẽdos. cap. xv.

Stationarios q̃ eleemoſynã pacti ſũt phibẽdos, q̃ vero ĩtegra fide colligũt, nõ admittẽdos niſi ſub teſtimõio ordi. c. xvi.

Vagos ſacerdotes non tolerandos ultra menſem, niſi cũ teſtimonio ordinarii unde diſceſſerunt, eiusq; cuius diœceſim intrarunt admiſſione. cap. xvii.

Seruandas in ærario tẽpli pecunias templo dedicatas, nec erogari debent niſi accedente ad voluntatẽ præfectorum ærarii, Rectores quoq; conſenſu. cap. xviii.

Epi debẽt ſuis Vicariis (q̃d & ipſi epi ſunt) ita prouidere, ne cogãtur cõtra epalem dignitatẽ q̃ſtui ſeruire. ca. xix.

Rediguntur dies feſti in numerum, cæteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur diuina. cap. xx.

Quibus diebus interdicta ſit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi ſit imponendum. cap. xxi.

Q̃d cędes clerici autores tm̃ diuinis excludere dẽat. c. xxii.

Quod epiſcopi non debeant clericorum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut ſucceſſores relinquunt. ca. xxiii.

Quod ſecularis poteſtas cape poſſit apoſtatas, debet tñ ordinario tradere, cuius erit ĩ ipſos ãiaduertere. Quodq; nõ liceat epis pẽſionẽ, aut abſẽtiarũ decimas extorq̃re. c. 24.

Quod non liceat epiſcopis beneficiorum fructus immodice ac auare clericis ſurripere. cap. xxv.

Archiepī dēnt ꝓuincialē ſynodū oī triēnio cōuoca. c.xxvi
Qui recuſat altari ſeruire, nō debet đ altari viuere. c.xxvii.
Qui ſacramentorum communionem in totum neglexerint, ſepultura debent aſinorum ſepeliri. cap. xxviii.
Nō cōmittēdū ut relinquatur īpunita blaſphemia. c.xxix.
Seruāda q̄ aduerſus ſymōiacos ſacri canōes đcernūt. c.xxx.
Diuinatores hęreticos et fidei dilaceratores nō mō vitādos ac reſcidēdos, ſed ſeuera quoq; aīaduerſiōe plectē. c.xxxi
Vt ſacerdotes oportet ſacras literas aſſidue diſcere, ita laicorū eſt nō temere de illis diſceptare ac iudicare. c.xxxii.
Decet epiſcopos in ſuos Vicarios eſſe liberales prælatosq; omnes eleemoſynarios. cap. xxxiii.
Veterū decreta ſanctionesq; pulchrū eſt obſeru. c.xxxiiii.
Epī in ſynodo quō de more ueterū ſingulis annis oportet celebrare, debēt has conſtitutiones publicare, & ſubditos ad earum obſeruantiam compellere. cap. xxxv.

INDEX RVBRICARVM STATVTORVM

Synodalium Epiſcopi Hildeſemeñ.

Folio. XII.

DE ſūma trinitate et fide catholica. Ca.I.
De officio archipresbyteri. cap. ii.
De renunciationibus beneficiorum. cap. iii.
De tpibus ordinationū. ca.iiii. De filiis p̄sbyte. ca.v.
De clericis ꝑegrinis. ca.vi. De maioritate et obed. c.vii.
De iudiciis. cap. viii. De foro cōpetenti. ca. ix.
De alienatiōe iudicii mutādi cā facta & ceſſionib. ca.x.

4433

De ꝓbationib. ca.xi. De fide inſtrõrum ac notar. c.xii.
De ſententia & re iudicata. cap. xiii.
De uita & honeſtate clericorum. cap. xiiii.
De cohabitatione clericorum & mulierum. ca. xv.
De clericis non reſidentibus. ca.xvi. De ꝑbẽdis. ca.xvii.
De portione congruentia ſeu competentia. ca. xviii.
De inſtitutio.ca.xix. De rebus eccleſiæ nõ alienã. c.xx.
De teſtamentis & ultimis uoluntatibus. cap. xxi.
De parochis & parochianis. cap. xxii.
De fructibus defunctorũ plebanorũ ſeu rectoꝝ eccleſiarũ parochialiũ, Vicarioꝝ, altariſtarũ et aliarũ perſonarũ ec cleſiaſticarũ ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ. et qualiter inter defunctũ & ſucceſſorẽ diuidi debeant. ca.xxiii.
De bladis & frumentis. ca. xxiiii. De fœno. ca.xxv.
De fructib. arboꝝ. c.xxvi. De cẽſib. et aliis ꝓuẽt. c.xxvii
De rata ſolutionis impoſitionum. cap. xxviii.
De regularibus. ca. xxix. De monialibus. ca. xxx
De magiſtris ſcholaſticis. cap. xxxi
De cuſtodia Euchariſtię et reuerẽtia ſacramẽtorũ. c.xxxii.
De baptiſmo.c.xxxiii. De eccleſiaꝝ ꝓcurat.ca.xxxiiii.
De celebratione miſſarum & horarum canonicarum per ſolutione, Et de concionatoribus. cap. xxxv.
Quomodo diuinũ officiũ ſit celebrandũ. cap. xxxvi.
Quo tempore quiſq; debeat eſſe in choro. cap. xxxvii.
Qualiter horę canonicę extra choꝝ dicẽdę ſint. ca.xxxviii.
De his qui in tpe diuinoꝝ uagãtur ꝑ eccleſiã. ca. xxxix.
De tabula pendente in choro. cap. xl.
De tenentibus capitula tempore miſſæ. cap. xli.
De ſponſalibus & matrimoniis. cap. xiii.

De Iudæis. cap. xliii. De adulteris. cap. xliiii.
De raptoribus. ca.xlv. De uſuris. cap. xlvi.
De pœnis & occaſione interdicti. cap. xlvii.
De pœnitentiis,& remiſſionibus. cap. xlviii.
De ſententia excommunicationis. cap. xlix.
Caſus epiſcopis ſpecialiter reſeruatis. cap. l.

TABVLA
FORMVLÆ VIVENDI
Canonicorum ſecularium.

De quinq; horribilibus exẽplis contra eos qui vitã ſuã emẽdare uolẽtes,ſtatim cũ cõpũctionis ſpũm ſentiũt, ſe ꝑfectos eſſe arbitrãtur,et ĩ modo uiuẽdi eligẽdo ſanis cõſiliis nõ utũtur, ſed iuxta motũ capitis ſui ambulãt. Cap. I.
De mala libertate canonicorum ſecularium. cap. ii.
Quid ſit ſecundum carnem uiuere. cap. iii.
Cum quibus cõuerſare debet canonicus ſecularis. ca.iiii.
Qui non uult regi & dirigi non eſt canonicus. cap. v.
Quilibet canonicus aut vicarius primo debet intentionem ſuam dirigere ad dominum deum. cap. vi.
Quilibet canonicus aut vicarius debet aduertere,quibus & qualibus debitor ſit iuxta vocationẽ ſuã,& hoc ad quod tenetur,debet opere adimplere. cap. vii.
Valde multa ad hoc reqrũtur,qđ aliquis rite officiũ diuinũ pſoluat,et qđ aliqs dignus hẽatur diuinis ĩtereſſe. c.viii.
Si aliqua de antiquis obſeruãtiis eccleſiæ ſunt collapſa,poteſt canonicus laborare pro reformatione eorũ,vel in do-

mo propria ſupplere illa ꝑ alia exercitia ſpũalia. ca. ix.
De regula canonicorum ſecularium, quæ in quibuſdam ec-
cleſiis habetur. cap. x.
Qui hanc formulam ſtudioſe ſeruauerint, etiam in ſeculo
manentes religioſam uitam ducere poſſunt. cap. xi.
Canonicis & vicariis bonæ uolũtatis malitia huius tpis ob
eſſe non poteſt, faciant melius quod poſſunt, & ſollicite
ambulent deo ſuo, & ſalui erunt. cap. xii.
De debita exterioris hominis compoſitione tam in loquen-
do q̃ comedendo. cap. xiii.
De ſobria mẽſa & cibis ſimplicibus mediocribusq́;. c. xiiii.
De ieiuniis temperatis. cap. xv.
De habitu. cap. xvi. De loquutione. cap. xvii.
Medium ſemper eſt tenendum. cap. xviii.
De reformatione interioris hominis, cap. xix.
De bello legis dei contra legẽ Diaboli ĩ uno hoĩe. ca. xx.
De triplici concupiſcentia. cap. xxi.
De elongatione ab occaſionibus cõcupiſcentiarũ. ca. xxii.
De duplici remedio contra peccatum. cap. xxiii.
Quod homo regulam uiuendi ſibi eligat iuxta ſuæ natu-
ræ & ſui ſtatus congruentiam. cap. xxiiii.
Quod homo ſuam doctrinã ad practicã ponat. ca. xxv.
De dilectiõe dei & ꝓximi. c. xxvi. De cõfeſſiõe. c. xxvii
De propoſito obſeruãdi formã uiuẽdi cõceptã. ca. xxviii.
Qua hora ſurgẽdũ ſit. c. xxix. De horis beatę virgi. c. xxx
De pulſu ad matutinas. cap. xxxi.
Quomodo homo ſe habere debeat in ingreſſu eccleſiæ &
chori. cap. xxxii.
De diſtractione mẽtis. ca. xxxiii. De Prima. ca. xxxiiii.

quomodo canonicus in capitulo ſe hēre debeat. ca. xxxv
De præparatione ad miſſam. *cap. xxxvi.*
De Tertia,Sexta,& Nona. *cap. xxxvii.*
De ſobrietate prādii,& benedictione mēſæ. ca.xxxviii.
De modo in comedendo. cap. xxxix.
De lectione in menſa. cap. xl.
De conuiuiis. cap. xli.
De aliqua abſtinētia à carnibus,ouis,et lacticiniis. ca.xlii.
De gratiis facto prandio dicendis,& de dolendo propter exceſſum in cibo uel potu. cap. xliii.
Quid faciendum ſit,poſt dormitionem, uel ſpaciationem uſq; ad ueſperas. cap. xlv.
De cœna. ca.xlvi. De collatione qñ ieiunatur. ca.xlvii.
Quod ſobria ſit cœna. cap. xlviii.
quod quidam poſt cœnam non loquuntur. cap. xlix.
Non eſt inconueniens poſt cœnam cum familia honeſte recreari. cap. l.
Anteq̃ ad lectū ſe ponat homo,colligat qūo diē expēderit, & de negligētiis ueniā petat,donec obdormiat. ca. li.
Iacens in lecto,aliquid boni cogitet. cap. lii.
De perſeuerantia in bono. cap. liii.
Vitandæ ſunt occaſiones recidiuandi. cap. liiii.
De tentationibus. cap. lv.
Cum anima fugere incipit ad Ieſum,ſtatim iraſci & ſequire incipit inimicus. cap. lvi.
Adhuc de tentationibus. cap. lvii.
De fraterna correctione & emendatione per bona exempla,& bonas exhortationes. cap. lviii.

FINIS.

LAVRENTIVS

MISERATIONE DIVINA TITVLI

S. Anaſtaſiæ, ſanctæ Romanę eccleſię presbyter Cardinalis, per vniuerſam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ, Poloniæq; regna, & quæcunq; alia loca, ad quæ nos declinare contigerit domini noſtri Papæ, & apoſtolicæ ſedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam.

EX *Legationis officio à ſede apoſtolica nobis commiſſo obligamur, vt circa ſtatum perſonarum eccleſiaſticarum ſub finibus noſtræ legationis conſiſtentium in melius reducendum propenſius cogitemus, vt quæ in eis à ſanctorum patrum decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem & operam adhibeamus efficaces.* Nuper *ſiquidem cum ſanctiſſimus dominus noſter* Clemens Papa. vii. *cum pro paſtorali ſuo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam paterne proſequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorumq; impietate indies creſcente, nos ad vniuerſam Germaniam ſuum & apoſtolicæ ſedis Legatum de latere miſerit, non aliam ob cauſam, q̃ vt tranquillitati prouinciæ, & ſaluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuriſſimã omnis hęreſeos ſentinam, conſulat.* Quod *onus licet humeris no-*

ſtris impar, eius tamen præceptis & mandatis obedire(ut tenemur) volentes, freti Chriſti fauore, ſeruatoris noſtri (cuius negocium agitur) ſubiuimus. Nibil *hic prorſus noſtris viribus tribuentes, aut præterea cupientes, q̃ quod ad munus hoc fœliciter implendum attineat.*Cumq́; *aliquot mẽſium experientia multa collapſa, & præter omnem opinionẽ difficultatibus plena perpenderimus cum ſereniſſimo* Ferdi*nando,* Hiſ*paniarum principe, archiduce* Auſtriæ, Imperiali *locumtenente generali, communicatis conſiliis, concordi ſententia particularẽ conuentũ in ciuitate* Ratiſ*pone cõuocare decreuimus,* In *quo una nobiſcũ interfuerunt præfatus ſereniſſimus princeps & archidux,* Reuereñ. Matth*æus* S. Roma*næ eccleſiæ tituli ſancti Angeli presbyter Cardinalis, archiepiſcopus Saltzburgeñ. ac illuſtriſſimi* VVilhelmus *et* Lodoui*cus* Palatini Rheni *duces in ſuperiori & inferiori* Bauaria *fratres germani, uenerabiles in Chriſto patres* Bernardus Eps Tridentiñ. Iohãnes *adminiſtrator eccleſiæ* Ratiſponeñ. Palatinus Rheni *dux* Bauariæ, *ac nuncii ſiue* Oratores *omnes, cũ pleno mandato uenerabiliũ in Chriſto patrũ & illuſtriſſimorum principũ* Vigandi Epi Bãbergeñ. Georgii Epiſcopi Spireñ. Palatini, VVilhelmi Epi Argentineñ. Chriſto*phori* Epiſcopi Auguſteñ. Hugonis Epi Conſtantieñ. Chriſtophori Epi Baſilieñ. Philippi Epi Friſingeñ. Palatini Rheni *ducis* Bauariæ, Erneſti *adminiſtratoris eccleſiæ* Patauieñ. *ac* Palatini Rheni *ducis ſuperioris & inferioris* Bauariæ, *et* Sebaſtiani Epi Brixieñ. *cum quibus pluribus hinc inde in diſcuſſionẽ allatis, & præcipue quibus conſiliis quibusq́; modis præfatæ nationi* Germanicæ *periclitãti conſuleretur, paribus ſententiis receptum fuit, hanc perditiſſimã hæreſim rudi po-*

pulo plauſibilem, ob libertatẽ illi falſo perſuaſam prætextu euangelicę libertatis non paruã habuiſſe occaſionẽ, partim à perditis moribus & uita clericorũ, partim ob nõ diutius diſſimulandũ ſacrarum ſanctionũ, eccleſiaſticarumq; conſtitutionum abuſum, & perinde non parũ momenti fore extirpandæ hæreticorum & eorũ ſequacium ſectæ, ut clerici ad honeſtatẽ uitæ moresq; ſuos illos quos D. Paulus exigit & pręſcribit debita cẽſura reducti abuſusq; laicos male offendẽtes ſublati fuerint. Itaq; habitis maturis deliberationibus & piis conſiliis prę fatorũ Ferdinãdi principis, Cardinalis, ac Ducũ, & Epiſcoporũ atq; nunciorum ſuorum, infra ſcriptos ſalutares aliquot tam neceſſarię reformationis ſacerdotum, presbyterorũ, religioſorum & clericorũ modos præſcribere, ſtatuere, ſancire, atq; edere neceſſarium duximus. Quocirca auctoritate apoſtolica qua fungimur in hac parte ſtatuta & ordinationes per nos (ut præfertur) ædita ab omnibus & ſingulis Archiepiſcopis, Epĩs, abbatibus, prępoſitis, decanis, archidiaconis, & aliis perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, ac parochialium eccleſiarũ, aliorumq; beneficiorũ eccleſiaſticorum rectoribus, presbyteris, religioſis & clericis, in uniuerſa Germania reſidentibus, prout eos & eorum quemlibet reſpectiue tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari uolumus. Decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoq̃ quauis auctoritate ſciẽter uel ignoranter cõtigerit attentari. Et nihilominus vniuerſis & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, abbatibus & aliis perſonis in eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, necnon metropolitanis & aliarum cathedralium eccleſiarũ canonicis, ipſorumq; Archie-

piſcoporum & epiſcoporũ Officialibus & vicariis generalibus per præſentes committimus & mandamus, quatenus ipſi & eorum quilibet, ſi & poſtq̃ pro parte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes huiuſmodi, & horũ ſingula inuiolabiliter obſeruari faciant. Contradictores per cenſuras eccleſiaſticas & alia iuris remedia compeſcendo, inuocato ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis, non obſtante conſtitutione felicis recordationis Bonifacii papæ. viii. qua cauetur, ne quiuis extra ſuam ciuitatem & diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis vltra vnam dietã à fine ſuæ diœceſis ad iudicium euocetur; ſeu ne iudices à ſede apoſtolica vel eius authoritate deputati, extra ciuitatẽ & diœceſim in quibus deputati fuerint, cõtra quoſcũq; procedere, aut alii vel aliis vices ſuas cõmittere præſumant, & in concilio generali de duabus dietis & pſonis vltra certũ numerum ad iudiciũ non vocãdis, & aliis conſtitutionibus et ordinatiõibus apoſtolicis, cæteriſq; cõtrariis quibuſcũq. Verum quia difficile foret, præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediens fuerit, deferri, volumus, & authoritate apoſtolica decernimus, q transſumptis præſentium literarũ manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonę in eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eiſdem originalibus ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ, adhiberetur. Et vt huiuſmodi ſtatuta & ordinationes ad ſingulorũ notitiam deducantur, vniuerſis locorũ ordinariis authoritate apoſtolica pſata in virtute ſanctæ obedictię mãdamus, quatenus ſtatuta et ordinationes huiuſmodi, per ſe vel alium ſeu alios in eorũ eccleſiis vel ciuitati-

bus publicent, ſeu publicari faciãt, quæ poſt publicationem ipſam, eoſdem quorum intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent, aut intimarentur. Tenor vero *ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis.*

Quod nemini prædicare liceat, niſi per epiſcopum admiſſo, cuius eſt verbo dei ſeminando eos adhibere, quos probauerit eſſe doctos, modeſtos, & pios viros. Cap. I.

C*Vm potiſſimum anima verbo quod ex ore dei procedit viuat, id autem nec paſſim nec ab omnibus expediat prædicari, admonente* Apoſtolo; *qui inquit:* Quomodo *enim prædicabunt, niſi mittantur.* Ideo *ſtatuimus et ordinamus, vt non liceat cuiq̃, etiã religionem profeſſo, & quomodolibet exempto, euangeliũ docere, niſi ab* Ordinario *vel eius* Vicario *tam moribus q̃ doctrina probatus fuerit, facta fide per parẽtes literas, quæ præter notarii mercedẽ gratis prorſus concedantur.* Miſſi *itaq; atq; probati euangelicũ negocium tractabunt recte, ſobrie, & pure, loca quæq; recondita magis & abſtruſa, intellectuq; difficilia, nõ ad nouum & adulterinũ ſenſum, ſed iuxta ſanctorũ patrum, & ab eccleſia receptorũ doctorũ, pręcipue* Cypriani, Chryſoſtomi, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, *&* Gregorii *exponãt & interpretentur.* Omni *etiã ope ſtudeant, ne pro veris ſomnia & aniles fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & iamdudũ exploſa dãnataq; ab orthodoxa eccleſia tradant vel deprom͠at, idq; omni modeſtia, ne vnq̃ eos ad conuitia, iniuriasq; delabi contingat, locusq; ille cũ populi offendiculo dehoneſtetur.* Itaq; Ordinarius *aliquot excellẽ=*

ti doctrina præditos conſtituat, qui per diœceſim inquirāt, qui ſint ad euangelicam doctrinā idonei diſſeminandam, quiq; ad impias nouitates & perfidiam aliquam nō defle- ctant, vt remedia adhibeantur, quo populus recte inſtitua- tur in Chriſtiana lege, & ab ea deficiens, ne ſecum alios trahat, debite coherceatur, cultus diuinus obſeruetur, pera- gaturq; his modis & ritibus qui per manus ſanctorum pa- trum nobis traditus, & per maiores noſtros obſeruatus eſt in ſacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæterisq; diuinis laudibus atq; cærimoniis.

Quod clerici morum integritatem, clericali quoq; habitu ac tonſura ornare debeant. Cap. ii.

HInc hortamur atq; monemus omnes & ſingulos qui ſacris initiati ſunt, ut uiuant uitam, quam profeſſio exigit, & Chriſtus requirit, inquiens: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorifi cent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, cum ueſtitu honeſto incedant, quem Paulus alibi præſcripſit. Quapropter ſingu lari cura intendat quisq; prælatus, ne hi quibus pręeſt in ſa cris ordinibus conſtituti ueſtes uarii coloris uelut uirgatas & fimbriatas deferant, ſed longis atq; talaribus utantur, nulla arma induant, niſi itinerantes, barbam & comam nō nutriant, coronam & tonſuram deferentes, tum ſummope- re curantes, ne quem laicorum indecentia ueſtitus offen- dant, ut ſacris canonibus cautum eſt.

Vitādę clericis tabernę, ſcenę, ludi, omnisq; leuitas. Ca. iii.

INſuper tabernas publicas euitent, niſi eas peregre profi ciſcentes ingredi oporteat, & tam inibi q̄ domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure prohibito, bla-

ſpemiis, rixis ac aliis quibuſcunq; exceſſibus & offenſionibus penitus abſtineant, choreas, ſpectaculaq; & conuiuia publica vitent, ne ob luxum, petulantiamq; eorum nomen eccleſiaſticum male audiat.

Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio. Cap. iiii.

CVnq; ſecundum Apoſtolum, nemo militãs deo, ſeſe negotiis ſecularibus implicare debeat. Nemini liceat cõtra prouincialia ſtatuta & ſynodalia dom[illegible] ſuæ tabernam comportandiq; locum aperire laicis, quoniam non raro ſequi ſolent ebrietatem rixæ, cædes, & multa hoc genus ſcelera, quę ſacerdotalem polluunt dignitatẽ. Præterea negotiationibus mercimoniisq; more mercatorum abſtineant.

Vt parochi oblationibus ac iuribus ſuis contenti, ſubditis nihil ſuperflui oneris imponant. Cap. v.

SAcerdotes autem curati, quiq; vicem eorum referunt, ſubditos in remediis et aliis parochialibus ultra ea quę ſibi de iure debẽtur, non grauent, vltraq; depoſitionem, eos ad peractiones Septimi, Triceſimi vel Anniuerſarii peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes feſtis, ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, alias inuitis non exigant.

Vt parochi pro neceſſaria ſacramentorum adminiſtratione, quod de conſuetudine voluntarie offertur recipiant, nihil vero extorqueant. Cap. vi.

DE ſepultura quoq; ac adminiſtratione ſacramentorum, aliisq; ſpiritalibus paciſci, aut aliquid ab inuito exigere nemo poſſit aut debeat, & propter eiuſmodi à parochianis neglecta cuiquam non liceat aliquod ſacramentorum denegare, neq; propter debita quempiam ab eccleſia

ſtica ſepultura prohibere, parochialia tum iura quæ vſus re cepit & debētur altari ſeruiēti,ꝑ prædicta nō abrogamus.

Conſuetudo per quā plus iuſto onerantur ſubditi,autho ritate epiſcoporꝫ vel magiſtratus moderāda.Ca.vii.

CVm autem in diœceſibus nō ſit eadem conſuetudo et inter ſubditos & paſtores multa & varia emergāt diſſidia,paſtoribus quibuſdam plura exigere propēſis.Subditis vero ob penuriam & egeſtatem reclamantibus et recuſantibus,ordinamus ꝙ quilibet Ordinarius infra ſex menſes poſt prǽſentiū publicationem omnibus perpenſis,beneq́; & ſufficienter examinatis,ſuper prædictis certam legem ordinationemq́; vna cum principum,aut dominorum ſecularium conſilio,quos iſta negocia tāgunt,conſtituat,ne viduę, pupilli,& alii pauperes nimium vltra vires iniuſte grauentur,quod ſi neglectum fuerit,ſi in prouincia adfuerimus,uel ſucceſſor noſter,habita plena de his informatione, facturos pollicemur,aut rem ipſam ſanctiſſimo domino noſtro relaturi ſumus,qui huic rei proſpiciendæ iudices deputabit.

quod oporteat clericos eſſe temperantes, & non miſcere cum laicis conuiuia , ne funeralia quidem aut fraternitatem. Cap.viii.

COnuiuia presbyterorum,quæ in exequiis & fraternitatibus publice in tabernis hucuſq; exhibita ſunt, prorſus abrogamus,quod plerunq; laicis ſint ſcandalo.Si autem conuiuium uel conſuetudo uel locorum diſtātia exiget, fiat illud in domo ſacerdotis,honeſteq́;,nō ad luxum, ſed ad neceſſitatem inſtruatur . Siquidem neq; comeſſationi , neq; compotationi vacandum eſt ſacerdotibus,quum ꝙ non audiant,quorum deus vēter eſt,tum quod officii eorum eſt &

ſobrie & caſte pro peccatis deo dona ſacrificiaq; offerre.

Parochis datur poteſtas occultos peccatores gratis abſoluendi, præter hæreticos, homicidas, & excõmunicatos, qui cum publicis peccatoribus remittendi ſunt ad eos quibus abſolutio reſeruata eſt. Cap. ix.

POrro ne & ipſi videantur pecuniæ aucupium magis q̃ ſalutis animarum ſtudium amplecti, dum laicos grauiora delicta confeſſos hinc inde remittunt, non ſine famę rerumq; diſpendio, Cõſtituimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confeſſor abſoluere poſſit laicos contritos et confeſſos, a quibuſcunq; peccatis occultis, quantumcunq; grauibus & enormibus, quæ Ordinarii ſuæ authoritati reſeruauerãt, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis & excõmunicatis ad epiſcopum vel eius vicarium mittendis. Quo autem ad clericos nihil quo ad hoc ſtatutum intelligatur, innouatum. Pro condonatione autem & remiſſione peccatorum, quam abſolutionem vocant, nihil omnino ab inuito exigant.

Ne prælati animarum curam indignis & ſub vili ſtipendio locent. Cap. x.

SAncimus quoq; iuxta Apoſtoli ſententiam, quæ dicit. Nemini cito eſſe manum imponendam, ne cui temere cura animarum cõmittatur. Itaq; probetur prius per epiſcopum uel eius Officialem, etiam religionem profeſſus, nec liceat ulli uicarium eccleſiæ & plebis ſuæ ſufficere, illam ue locare, ſiue emolumentum quod abſentiæ nomine recipiet, conſtituere, ſine authoritate epiſcopi aut vicarii. Nam cum os boui trituranti non ſit alligandum Epiſcopi uel Officialis arbitrio eiuſmodi emolumenta locationum & abſentiarum moderanda cenſemus.

Gaudere non debent clerici de eccleſiaſticis beneficiis, quorum prædia & domos non reſtaurant. Cap. xi.

DOmos quoq; fundosq; dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores quantum neceſſitas poſtulauerit, reparataq; in debita ſtructura conſeruent, & per Archidiaconos & Decanos rurales ac alios, ad quos de iure uel conſuetudine ſpectat, vbi negligentes fuerint per ſubtractionem prouentuũ authoritate noſtra arctius cõpellantur.

Non debent animarum curæ præfici religioſi, ſed ad regulę (quam profeſſi ſunt) obſeruantiam compelli. Cap. xii.

EXpreſſe cauentes ne cura eccleſiarum, beneficiorumq; concedatur religionem quamcunque profeſſis, etiam exemptis, quod ſi aliqui hactenus admiſſi uel recepti eſſent, niſi de voluntate fauoreq; ſuperioris ſui, legitimisq; cauſis cõſtiterit extra ſua monaſteria degere, nequaquam ſibi integrum fore putent, quando illos ſic vagos per Ordinarios vel vicarios ad ſuperiores ſuos, per victus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos eſſe iubemus.

Licebit pauperi cõuentui cuilibet ſuæ eccleſię, diuiti tantum cohęrenti pręficere religioſum probatum prius & admiſſum per epiſcopum, ſed ne ad ſacros quidem ordines, alii quàm tales promoueri debent. Cap. xiii.

MOnaſteriorum prælati vnitas eccleſias habentes, prędictos vicarios perpetuos, uel ad nutum amouendos in eiſdem eccleſiis in poſterum nõ conſtituant, niſi prius per Ordinarios aut eorum vicarios ut idonei & apti fuerint admiſſi, eccleſiæ tamen ſuis monaſteriis vnitæ, vſque adeo propinquæ, quòd religioſi earundem curam habituri

ſub religione, in monaſterio, ſub debitaq́; obedientia ſtare poſſent modo ſint habiles & idonei, per huiuſmodi religioſos prouideri poſſint, id quoq; permittimus de monaſterio quod tam tenue eſt, ut debitam ſuſtentationem habere nequeat, volentes religioſos & qualitercunq; exemptos cu rata beneficia habentes Ordinario loci eſſe ſubiectos. Cũ in eccleſia dei magis pręſtet paucos bonos & doctos q̃ plures indoctos & imperitos habere miniſtros, id quod ratio noſtrorum temporum exigere videtur. Idcirco deinceps nõ initientur ſacris ordinibus, niſi viri morum, vitæ candore, & doctrina præ cæteris ſpectati probatiq́; per teſtimonium examinis rite ſeruandi.

Extra diœceſim ordinati, ſine Ordinarii authoritate ac literis teſtimonialibus ad diuina nõ admittãtur. Cap. xiiii.

QVod attinet ad ordinatos in vrbe uel in alia quacunq; aliena diœceſi, ſancimus, ut & illi ſuarum ordinationum literas & titulos oſtendant. Et ſimili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, q̃ ab epiſcopo uel uicario ſeu Officiali fuerint rite admiſſi.

Sacerdotes in libidinem effuſos & nephario concubinatu pollutos pœnis ac cenſuris eccleſiaſticis coercendos. Cap. xv.

PRęterea cum nihil ęque conueniat omnibus numeris ac eos eſſe mundos, qui vaſa domini portant, & in ſacrario operantur, quales ſacerdotes conſtituit ipſe dominus, qui quotidie ſacroſancta tractant, & in illis verſantur. Igitur volumus, atq; iuxta ſanctiones canonicas feliciter a diuis patribus inſtitutas ſancimus, ut caſte, continenterq́; viuant. Sacerdotes concubinarii, incontinenterq́; vitam

agentes,Canonum pœnis in ordinem redigantur,nulla con ſuetudine eis,nulla conniuentia,imo damnoſa prælatorum, negligentia patrocinante.

Stationarios qui eleemoſynam pacti ſunt,probibendos, qui vero integra fide colligunt, non admittendos niſi ſub teſtimonio Ordinarii. Cap.xvi.

QVo vero ad quæſtores,qui vulgo Stationarii appellantur,ſtatuimus,ne quis quauis authoritate & literarum occaſione,vel ad prædicandum,vel ſubſidia, eleemoſynasq; colligendas ſe ingerat,vtcunque ſe iactet indulgentiis abundare,niſi prius literæ admiſſionis & approbationis.Ordinariorum vel vicariorum ab eo prolatæ fuerint, aſtringentes ipſos ordinarios ut tales admittant, qui probatæ vitæ teſtimonium habeant.Et de prædicatione ſua dum opus erit rationem reddere poſſint eleemoſynis, piorumq; oblationibus non abuſuri per luxum proprium,religione iuriſiurandi affirmaturi,ſe nec quotam nec totam colligendi facultatem certa ſumma pecuniarum pactos eſſe. Fratribus tamen mendicantibus integras,ſaluasq; conceſſiones a ſede apoſtolica factas relinquimus.

Vagos ſacerdotes non tolerandos vltra menſem,niſi cum teſtimonio ordinarii vnde diſceſſerunt, eiusq; cuius diœceſim intrarunt admiſſione. Cap.xvii.

ET ut paſtor agnoſcat vocem ouis & illa viciſſim vocem paſtoris audiat,tollaturq; omnis vagandi occaſio.Ordinamus,quod presbyteri,peregrini & ignoti ad miſſarum ſacrificium non admittantur,nec vltra menſis ſpacium in conſortio presbyterorum tolerentur,niſi exhibeant literas admiſſionis alterius ex Archiepiſcopis uel epiſcopis,in

cuius diœceſim ſe tranſtulerint, ac documenta & literas teſtimoniales ſui ordinarii a cuius diœceſi proxime diſceſſerunt, quibus de eorum ordinibus & honeſtate conſtet, ne aliquis incorrigibilis poſt perpetratos exceſſus impune ad alienam diœceſim tranſeundo euadat.

Seruandas in ęrario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, niſi accedente ad voluntatem præfectorum ęrarii, Rectoris quoq; conſenſu. Cap. xviii.

VT autem Chriſti fidelium eleemoſynæ in vſum pro quo erogantur vertantur, non liceat procuratoribus ſeu vitricis fabricarum in ſingulis eccleſiis quicquã de pecuniis ad fabricam prouenientibus diſtribuere, aut in ædificiorum vel alterius rei vſum diſpenſare, ſine rectoris ſcitu, ſed ad armaria fabricæ reponantur, vt hactenus ſeruatum eſt, duabus vel tribus clauibus pro loci conſuetudine tenendis, quarum vna ipſi rectori ſeruanda tradatur, obſeruato vſu in clauibus & rationibus reddendis a principibus & ſuperioribus hactenus recepto.

Epiſcopi debent ſuis vicariis, qui & ipſi epiſcopi ſunt, ita prouidere, ne cogantur contra epiſcopalem dignitatem quæſtui ſeruire. Cap. xix.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Epiſcoporũ in pontificalibus vicarii in conſecrandis eccleſiis & altaribus, quod ſacri iubent canones quicquã omnino exigant, excepta procuratione. Conuenit namq; vt pro qualitate ſtatus ipſorum epiſcopi proſpiciant, præſtando pręcipue penſiones ſuper fructibus menſæ epiſcopalis a ſede Apoſtolica conſtitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus

epiſcopalis dignitatis.

Redigumtur dies feſti in numerum, cæteri ita abrogantur, vt nihilominus peragantur diuina. Cap.xx.

NEc ab re, imo iuſtis de cauſis adducti feſtorum multitudinem conſtringendam eſſe duximus. Statuentes & ordinantes vt de cætero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ reſurrectionis ad nos vſque a primitiua eccleſia maxime celebris ſemper habita eſt. Dies quoque natiuitatis Chriſti, ſancti Stephani, Iohannis & Innocentum, Circuncisionis, Epiphaniorum, Paſchæ, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Aſcenſionis, Georgii, Pentecoſtes, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Corporis Chriſti, & præſertim quatuor beatę virginis, Purificatiõis, Annuntiationis, Aſſumptionis & Natiuitatis, Natalitia apoſtolorũ, Iohannis Baptiſtę, Magdalenę, Laurentii, dedicationis, Michaelis, Omnium ſanctorum, Martini, Nicolai & Catharinæ celebres quoque & feſti habeantur. In cęteris autem feſtiuitatibus, quacunque ratione, vel inſtitutis, vel receptis, & quæ ſub pręcepto celebrari debeãt permittimus, liberumque cuique facimus, vt miſſa audita, ad operas ſuas, quibus ſuam ſuorumque alimoniam quærere cogitur redire poſſit. Feſtis tamen dedicationum, patronorum & principalium nihil derogantes, quoad eorum celebrationem in cathedrali ſede, ciuitateque ac loco etiam Epiſcopalis reſidentiæ duntaxat.

Quibus diebus interdicta ſit nuptiarum celebritas, & quatenus ieiunium plebi ſit imponendum. Cap.xxi.

CVmque in certis locis & diœceſibus inter paſtores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alii

intronizationem, alii ſollennizationem vocare ſolent, multa & iurgia & ſcandala eueniant, declaramus & ſtatuimus, quod matrimonia in conſpectu eccleſiæ poſſint ſolennizari, nullo ab Ordinario ad hoc conſenſu petito, aut quapiam re pro eo expoſita. Exceptis tamen tota quadrageſima, vltima hebdomada Aduentus, feſtis Paſchæ, Penteſtes & Natiuitatis dominicæ cum octauis ac diebus Rogationum. Ieiunia quoque ab eccleſia inſtituta ſub debito obedientiæ ſanctę eccleſiæ catholicæ in poſterum indici debent, omiſſo excommunicationis verbo, ne infirmorum conſcientiæ offendantur, cum his temporibus pietas penè omnis iaceat, ſacerdotibusq́; parum deferatur.

Quòd cædes clerici authores tantum diuinis excludere debeat. Cap. xxii.

VT igitur & extinctus cultus excitetur, populusq́; nō fiat indies negligentior, ſtatuimus, ut propter cædem clericorum, perſona tantum, non autem locus interdicendus veniat, niſi cœtu concurſuq́; populari facinus patratum eſſet.

Quòd Epiſcopi non debeant clericorum bonis inhiare, qui legitimos hæredes aut ſucceſſores relinquunt. Cap. xxiii.

INhibemus inſuper, ne in poſterū Epiſcopi clericis legitimis ab īteſtato decedētibus, in patrimonialibus bonis, aut īduſtria propria acqſitis, ſuccedere poſſint aut debeāt.

Quòd ſecularis poteſtas capere poſſit apoſtatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipſos animaduertere. Quodq́; non liceat epiſcopis penſionum aut abſentiarū decimas extorquere. Cap. xxiiii.

CVnq; quotidie ob nouas, imo iam olim damnatas hæreſes apoſtatarum numerus tam religioſorum q̃ ſacerdotum in immenſum creſcat, q̃plurimis eorum vxores ducentibus. Vt ergo ſacrilegia hæc impunita non remaneant, concedimus quibuſcunq; principibus, ſtatibusq́; poteſtatis ſecularis, eorumq́; Officialibus facultatem, vt eiuſmodi apoſtatas & ſacrilegos capere poſſint, modo reos ipſos Ordinariis infra tempus debitum tradant & aſſignent abſq; aliqua in eos tortura & animaduerſione debite puniendos, quibus enixe mandamus, vt omni poſita mora fauoreq́; diligentius q̃ hactenus factum fuit iuxta ſacras ſanctiones, omnino puniant facinoroſos, adeo quod criminis enormitate expoſtulante, poſſit epiſcopus ſeruata forma capituli primi de hæreticis in ſexto, reum curiæ ſeculari relinquere, vel ad perpetui carceris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum, ad Apoſtolicam ſedem deducta, iudices eccleſiaſtici ab ea deputabuntur, qui conſtito de ordinariorum negligentia ad preces principum, aliorumq́; ſeculariũ reos maxime hæreſeos meritis pœnis afficient. Quod iam epiſcoporum quidam vt accepimus de beneficiorum penſionibus atq; abſentiis decimas exigant, cum ſit id contrarium iuri, longeq́; præſtet male inductos vſus delere q̃ inuſitatum quid admittere, Idcirco decimas eiuſmodi ulterius exigi, ſoluiq́; interdicimus, vſumq́; talem qualitercunq; receptum caſſantes, caſſatũq; eſſe cenſentes.

Quod non liceat epiſcopis beneficiorum fructus immodice ac auare clericis ſurripere. Cap. XXV.

ITem improbamus, & vt abſonum prorſus reiicimus ab epiſcopi medios exigi fructus de beneficiis quæ vnius

ſuſtentationi

vix ſufficiunt, ut ſunt quæ non excedunt ualorem triginta duorum Rhenenſium, de quibus in Romana cura medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinariis obſeruandum eſſe præcipimus, niſi concordatis aliter cautum eſſet uel honeſta ratione aliquid, ſine tamen reprehenſibili grauamine, accipiant.

Archiepiſcopi debent prouincialem ſynodum omni triennio conuocare. Cap. xxvi.

CAeterum quo maior fiat coniunctio, firmaq́; magis inter prouinciales totius prouintię ſtabiliatur cōcordia, antiquum morem ſynodorum innouantes ſtatuimus, ut ſingulo triennio poſt Paſcha prouintiale Concilium celebretur.

Qui recuſat altari ſeruire, non debet de altari uiuere. Cap. xxvii.

AD hæc cum beneficia propter officia iuxta patrum ſanctiones dari conſueuerint, fieriq́; uix poſſit, ut in tanta præbendatorum caterua non reperiatur, qui officii oblitus, horas negligat canonicas. Hinc ſtatuentes uolumus & ordinamus, ut locorum Ordinarii per Archidiaconos & Decanos de huiuſmodi ſacerdotibus negligentibus ſeſe diligenter edoceant, & ſecundum uniuſcuiuſq; negligentiam atq; deſidiam fructus perceptos, uel in utilitatem eccleſiæ, vel in uſum pauperum uertant. quòd ſi poſt legitimas monitiones, & ſimul primam correctionem in eandem negligentiam (quæ diſſolutæ prorſus mentis indicium eſt) quis relabatur, tum beneficio etiam eccleſiaſtico priuetur, collatoriq́; uel patrono de alio idoneo prouidendi aut præſentandi ſit poteſtas.

Qui ſacramentorum communionem in totum neglexerint, ſepultura debent aſinorũ ſepeliri. Cap. xxviii.

SAnctionem patrum qua eccleſiaſtica ſepultura priuatur quiſquis non confeſſus, nec Eucharistiæ paſchali tẽpore communionem ſumpſerit inuiolabiliter obſeruandam eſſe ſtatuimus, ac vbi quem contigerit inopinata morte obire inconfeſſum, ſepultura præfata illum carere non volumus, modo ipſius Curato conſtet vel doceatur ipſum ſecundum iam dictam ſanctionem confeſſum eſſe & ſimul communicatum, aliudq; non obſtet canonicum impedimentũ.

Non committendum vt relinquatur impunita blaſphemia. Cap. xxix.

AD tollendam execrabilem blaſphemiam diuini nominis atq; diuorum quos temnere fas non eſt. Statuimus & ordinamus vt quicunq; clericus vel ſacerdos deo palam maledixerit conuitiis contumeliiſq; atq; adeo obſcœnis verbis inceſſerit deum & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, aut nunq̃ ſatis laudatam matrem eius glorioſam virginem pari blaſphemia lingua impetiuerit alioſq; ſanctos blaſphemauerit, fructuum vel bonorũ priuatione, ſeu aliis pœnis, pro qualitate blaſphemiæ & delicti plectatur.

Seruanda quæ aduerſus ſymoniacos ſacri canones decernunt. Cap. xxx.

COntra ſymoniæ labem non diſcedimus à patrum ſanctionibus, iubentes eas ſub pœnis in illis contentis obſeruari.

Diuinatores hæreticos & fidei dilaceratores non modo vitandos, ac reſcindẽdos, ſed ſeuera quoq; animaduerſione plectendos. Cap. xxxi.

IN ſortilego diuinaculosq́; incantatoresq́; clericos, quos tam ſacræ leges q̃ patrum decreta execrantur, ſtatuimus & ordinamus, ut arbitrio ſuperiorum infamia notentur, ſi qui moniti non deſtiterint, ordine amoueantur, inq́; monaſterium ad tempus arbitrium ſuperioris relegantur, beneficiis officiisq́; ſuis eccleſiaſticis priuati. Cęteri autem pſeudochriſtiani de fide parum probe ſentientes citra deſectum perſonarum, Hæretici quoq; uel Iudaiſmum referẽtes, à ſancta Chriſtianorum congregatione procul arceantur, contraq; eos diligenti inquiſitione procedatur per ordinarios vel eorundem vicarios, aut hæreticæ prauitatis inquiſitores, uel per iudices à ſede apoſtolica, vel per nos deputandos, ut non reſipiſcentes pœnis puniãtur debitis.

Vt ſacerdotes oportet ſacras literas aſſidue diſcere ita laicorum eſt non temere de illis diſceptare ac iudicare. Cap. xxxii.

PRohibemus etiam tam clericis q̃ laicis de ſacro ſancta fide temere præcipue inter pocula atq; conuiuia diſceptare, iniurgẽtes ſacerdotibus vt omni modeſtia utãtur, & peculiariter operã impendant nouo veteriq; teſtamẽto legẽdo vt par eſt, ne per ocia in vitia voluptatesq; labãtur.

Decet epiſcopos in ſuos vicarios eſſe liberales prælatosq; omnes eleemoſynarios. Cap. xxx.

STatuimus & ordinamus, ut quilibet eps̄ dilig̃ter prouideat atq; in primis id curet, vt vicarii ſiue ꝑpetui ſiue pro nutu poſiti competentẽ uiuendi portionẽ aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porrò quod proxime accedit ad apoſtolorum inſtitutionem moremq; primitiuæ eccleſiæ, hortamur

cum prælatos,tum reliquos ſacerdotes ut meminerint pauperum,& eleemoſynis ſtudeant alter alterum vincere.

Veterum decreta ſanctionesq́ pulchrum eſt obſeruare. Cap. xxxiiii.

SVnt item pleraq́ alia à ſummis pontificibus ſacris cõciliis prouincialibusq́; & ſynodalibus cõſtitutionibus prodita,quæ mire decent & adornant candorem uitæ clericalis,nec minus obuiant offendiculis,quę Chriſtus paſſim cauenda præcepit,quę uelut ſancta teneri & obſeruari mãdamus,tranſgreſſores ſecundum canones ipſos prędictasq́; conſtitutiones puniri volentes.

Epiſcopi in ſynodo quomodo de more veterum ſingulis annis oportet celebrare,debent has conſtitutiones publicare,& ſubditos ad earum obſeruantiam compellere. Cap. xxxv.

INhibentes propterea omnibus & ſingulis vicariis & officialibus,necnon & archidiaconis & decanis ruralibus aliisq́; ad quos criminum denũciatio correctioq́; quomodolibet ſpectat,aut quibus id per ordinarios committetur,ne ad exceſſus tranſgreſſionesq́; alicuius dictarum cõſtitutionum ſtatutorum & ordinationum noſtrarum ob pecuniam etiam vltro oblatam,aut alterius rei gratia conniueant,ſed potius ad pœnas de iure vel conſuetudine debitas contra delinquentes,pro delicti qualitate & officii ſui debite procedant,atq́ ut ita fiat (quoniam nihil proderit leges condere,niſi ſint,qui conditis viuant) mentemq́; earum exequantur,utq́ refloreat catholica fides eccleſiaſticaq́ dignitas , hæreſibus radicitus extirpatis, ſuum locum recuperet,idq́ vix alio medio aptius atq́ commodius fieri

poſſit q̃ ſynodis. Itaq; priſcum ſynodorum morem renouare cupientes, ſtatuimus & ordinamus ut ſingulo anno ſaltem ſynodus diœceſana opportuno tempore à ſingulis epiſcopis celebretur cum potioribus prælatis decanis ruralibus viriſq; dignis, in quibus per quartas deſignentur iudices, perdiligenter intendant ſi ſtatuta prędicta, ac alia per ſynodos de ſcitu epiſcopi ſtatuenda obſeruentur, inuocato ad hoc ſi opus fuerit brachio ſeculari. Mandantes propterea, vt huius noſtrę conſtitutionis ordinationiſq; ſeries in prǽfatis ſynodis tam prouincialibus q̃ diœceſanis, in earundem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiá prætexere poſſit. Datum Ratiſpone, Anno à Natiuitate *domini, Milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto,* Nonas *Iulii,* Pontificatus *præfati dñi noſtri* Papę *anno primo.*

Viſa.

Iul.

Flo. Montinus.

D. de paternina.

G. Prego.

SEQVVNTVR NVNC

Statuta Synodalia Reuerendi in Chriſto patris, domini Valentini, Epiſcopi Hildeſemeñ.

IN NOMINE PATRIS ET *filii & ſpiritus ſancti. Amen. Valentinus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Hildeſemeñ. vniuerſis ſecularium & regularium eccleſiarum prælatis, capitulis, conuentibus, rectoribus, plebanis, viceplebanis, canonicis, capellanis, presbyteris, clericis, & laicis per ciuitatẽ & diœceſim noſtras vbilibet conſtitutis præſentibus & futuris, ſalutem in domino ſempiternã. Chriſtus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœleſtium & terrenorum, æquo tramite cuncta diſponens uoluit & in terris, cum ſpiritualium, tum & ſecularium negotiorum; legũ quandam eſſe ſeriem, qua in humanis degentes, ducti, natiua inſolentia, quæ perpetuo ad malum flexa eſt, poſtpoſita à vitiis tanto magis deterrerentur, alter ab altero diligeretur adamareturq́;, ita vt iuſtitia matre & duce, omnia iuſto ducerentur tramite. Pacata & in tuto omnia conſiſterent, cohibereturq́; appetitus & libido lædendi proximi. Cuius conſideratione moti, cunq́; eccleſiam & diœceſim noſtras Hildeſemeñ. pluribus annis grauiſſimis bellorum ac tumultuum fluctibus & procellis miſere vexatam & afflictam Epiſcopo ac Paſtore ſponſo ſuo viduatam atque orbatam, & ab optimo quoque flore, præcipue le-*

gum ordine peſſum iiſſe ac cecidiſſe, legibus diœceſanis boniſq; & ſalubribus ſtatutis carere, & (in ſumma quod aiunt) omnia ſuſq; deq; verſa. Sacraq; prophanis miſta eſſe reperiſſimus. Ad honorem dei omnipotentis, glorioſiſſimæ virginis Mariæ matris eius, beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, Godehardi, Epiphanii, Bervvardi & aliorum patronorum noſtrorum, ac ſanctorum omnium pro communi cleri, ciuitatis & diœceſis noſtrarum utilitate proq; expurgandis ſordibus quibus eccleſia & diœceſis noſtra polluta eſt. Vtq; ſingula ſuo ordine gerantur, & cuique quibus porrò ſibi viuendum ſit legibus & ordine conſtet, has ſynodales noſtras conſtitutiones ex iure, & patrum decretis ſumptas, præter æquum & honeſtum nihil ſpirantes, ſed ad vnius dei & ſuorum cultum proximiq; dilectionem deſeruientes, hic congeſſimus. Quare ne hic labor & ſtudium noſtrum, integerq; animus noſter in vos fruſtraneus ſit & illudatur, auctoritate noſtra ordinaria, uobis omnibus & ſingulis, noſtris curæ & gubernationi commiſſis ac ſubiectis, mandamus, uolentes vt has noſtras quas videtis ſanctiones ſynodales ſtudioſe & inuiolabiliter obſeruetis, & iiſdem pro ſtatutis ſynodalibus ab hinc in futurum vtamini, hoc addito, ut quiuis archipresbyter nobis ſubiectus eaſdem habeat & apud ſe cuſtodiat, perq; ſe ſeu ſuo nomine in capitulo rurali confratribus ſuis, & omnibus quorum intereſt annuo & ſingulis annis ad minus bis prælegat, publicet & publicari faciat, et procuret. Contra facientibus eccleſiaſticis & aliis iuris remediis & cenſuris obuiaturi. Interim non ab re generalem cleri Germaniæ reuerendiſſimi dñi Cardinalis Cãpegii reſti

mationem Ratiſpone euulgatam præmiſſam fuiſſe putātes.

De *ſumma* Trinitate *& fide catholica.* Cap. I.

IN *primis igitur omnia & ſingula quę propter ſui exquiſitam & probatiſſimam perfectionem ac clariſſimā et candidiſſimam veritatem adiectione vel declaratione vlla non indigent, & ad quæ vtpote ad principium, medium, & finem ſalutis omnium corda noſtra, manus & oculos eleuamus deuoti, & quod ſancta catholica & apoſtolica Romanaq; credit, tenet, & docet eccleſia ſanctiſſima, piiſſima, & prudentiſſima mater noſtra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, ſtatuimus et ordinamus, atq; præcipimus.*

Cęterum, ea quæ per reuerendiſſimū in Chriſto patrem & dn̄m, dn̄m Laurentium S.R.E. Sabineñ. *epiſcopum* Cardinalem, *de latere ad* Germaniam *ſanctæ & apoſtolicæ ſedis olim legatum (tam circa reformationem vitę ac morum cleri Germaniæ, q̄ antiquādos abolendosq; abuſus, quæ hic præinſeri curauimus)* Ratiſpone *ædita ordinata & ſtatuta ſunt, reuerenter & obedienter acceptamus atq; ſuſcipimus. Illaq; ab omnibus ſubditis noſtris obſeruari mandamus.*

Ex *concilio prouinciali Aſchaffenburgenſis* D. Petri *archiepiſcopi* Moguntini.

Item ſtatuimus & ordinamus, vt ſi aliquis clericus vel laicus vtriuſq; ſexus cuiuſcunq; dignitatis, religionis, uel ſtatus exiſtat, auſus ſit præſumptione & pertinacia damnabili publice prędicare, uel occulte docere, credere, uel tenere, quod ſacerdos in mortali peccato exiſtens non poſſit conficere corpus Chriſti, ſeu ſic ligatus non poſſit ligare vel ſoluere ſuos ſubditos a peccatis, pro hæretico, & incredulo ha

beatur, & errorem huiuſmodi ſacri concilii approbatione condemnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cum ſacræ ſcripturæ dicat auctoritas, quod ſiue bonus, ſiue malus ſit miniſter, per vtrunque deus effectum gratiæ ſuæ, confert. Nõ enim quæ ſancta ſunt, coinquinari poſſunt, nec ipſa ſacramenta poteſt hominum malitia prophanare, vnde ſacerdos quantumcunque pollutus exiſtat, diuina non poteſt polluere ſacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt. Licite ergo a quocunque ſacerdote ab eccleſia tolerato, diuina myſteria audiantur, & alia recipiantur eccleſiaſtica ſacramenta.

Ad idem de blaſphematoribus & ſortilegiis.

QVamuis ſacris canonibus & ſanctorum patrum traditionibus cõtra manifeſtos ſanctorum blaſphemos, ac damnatum & abominabile ſcelus idololatriæ, videlicet incantationes, ſuperſtitiones & ſortilegia phitonũ & phitoniſſas, in locis diuerſis ſufficienter cautum & prouiſum exiſtat. Quia tamen (quod mentis amaritudine referimus) adhuc vitia talia in multis locis nobis ſubiectis exiſtant in vſu, quapropter erroribus et periculis exinde indies conſurgentibus, quantum in nobis eſt obuiare cupientes, diſtricte ſtatuto præſenti perpetuo duraturo præcipimus, ut cõtra tales ſtatuta canonica deſuper edita ſumma cum diligentia ab vniuerſis nobis ſubiectis præſtentur, & in cõfeſſionibus de peccatis huiuſmodi ſolers fiat inquiſitio, & tam mares q̃ mulieres talia exercentes, a cõmunione ſacramentorum excludantur, ac pro abſolutione ad nõs uel vicarium noſtrum remittantur. Et nilominus ſi qui publici blaſphemi reperti fuerint, uel de huiuſmodi incãtationibus uel

ſuperſtitionibus ab eccleſia reprobatis ſe intromiſerint, vel eiſdem fidem adhibuerint, ut ab his infra breue tempus eis ſtatuendum deſiſtant, volumus moneri ſub pœna ſuſpenſionis à diuinis & eccleſiaſtica ſepultura, a quo non niſi per nos uel uicarium noſtrum aut noſtros ſuperiores valeant liberari & abſolui. Hoc *etiam ſtatutum noſtrum ſalutiferum, ne quis illius ignorantiam prætendere poſſit, volumus per rectores eccleſiarum ac curam animarum habentes, in cancellis eccleſiarum, ſi & quoties expedire viſum fuerit, ſolenniter publicari.*

De officio archipresbyteri. *Cap. ii.*

INdemnitatibus *eccleſiarum & beneficiorum quæ frequenter propter eorum longam vacationem grandia in ſpiritualibus & temporalibus diſpendia patiuntur, occurrere volentes. Statuimus, vt quilibet archipresbyter ſeu eius locumtenens ſingulis annis ad minus bis, ſcilicet in quibuſlibet ſex menſibus, ſemel in pręſentia confratrum ſuorum in loco capitulari congregatorum de omnibus beneficiis infra archipresbyteratum ſuum vacantibus curatis, & non curatis, quæ ultra tempus collatoribus & patronis eorum à iure ſtatutum vacauerint, necnon de ipſis collatoribus & patronis, ac eorum nominibus diligentius inquirat, nobis ſeu vicario noſtro in ſpiritualibus illa cum ſuorum patronorum & collatorum nominibus, quamprimum commode poſſit (ſic tamen quod iſtud vltra duorum menſium ſpacium non differatur) poſt inquiſitionem huiuſmodi in ſcriptis notificet, quod ſi facere obmiſerit pœnam ſuſpenſionis ab officio diuinorum dictorum (duorum menſium ſpacio lapſo) incurrat, quam etiam pœnam quilibet cõfratrum, qui ſuper præ-*

miſſis requiſitus,ea archipresbytero ſcienter cælauerit, inſcidat ſimili modo. Verum quia nonnulli prętextu literarum apoſtolicarum quas ſe impetraſſe mentiuntur, eccleſiaſtica beneficia vacãtia propria temeritate in periculum ſuarum animarum occupare præſumunt. Ordinamus ut de cætero quilibet archipresbyter ſeu eius locumtenens tam eorum, qui infra ſuum archipresbyteratum eccleſiaſtica beneficia vigore literarum apoſtolicarum aſſequuntur, quàm etiam beneficiorum & patronorum eorundem nomina infra menſis ſpacium à tempore aſſecutionis huiuſmodi computandum nobis vel vicario noſtro reſcribat ſeu notificet. Alioquin ſimilem pœnam vt prę fertur dicto menſe lapſo incurrant. Tempus autem à iure datum pro conferendis beneficiis, patronis eccleſiaſticis ſex menſes, laicis vero quatuor intelligatur.

Ad idem.

Præterea ſtatuimus et ordinamus, ut quilibet archipresbyter ſeu locum eius tenẽs infra proximos tres menſes à publicatione præſentium, omnes ſuos confratres cæterosq́; presbyteros ſeculares & religioſos infra ſuum archipresbyteratum beneficia eccleſiaſtica obtinentes, ſeu officiantes, de quorum titulis inueſtituris, ſeu inſtitutionibus, ac prouiſionibus ſibi non conſtat ad oſtendendum ſibi inueſtituras titulos aut inſtitutiones ſeu prouiſiones beneficiorum ſuorum auctoritate noſtra in ſcriptis cum inſertione pœnæ ſuſpẽſionis requirat, & de cætero nullum infra ſuum archipresbyteratum ad officiandum aliquod beneficiũ eccleſiaſticum, niſi prius oſtenderit ſibi titulum inueſtiturã aut inſtitutionem et prouiſionem ſigillatas ſcienter toleret uel admittat. Quod ſi

archipresbyter quempiam talium literas ſuas vt pręfertur ſibi non oſtendentem in regimine & officiatione eccleſiaſtici beneficii contra præmiſſa tolerare præſumpſerit ipſum vt ſupra mandatur non ſuſpendendo, extunc aliis quindecim diebus elapſis archipresbyteri ipſe ſuſpenſionis ſententiam propter huiuſmodi negligentiam incurrat ipſo facto. Sit etiam forma ſuſpenſionis, quam in ſcriptis archipresbyteri ferant. Quia tu monitus vt titulum vel prouiſionem tui beneficii oſtenderes, infra quindecim dierum ſpacium huiuſmodi mandato nõ paruiſti, nec titulum oſtẽdiſti, idcirco auctoritate mihi cõceſſa, te in his ſcriptis a diuinis ſuſpẽdo, ac ſuſpenſum denuncio, quã formam etiam in aliis cenſuris infligendis, iuxta cauſarum exigentiam volumus obſeruari.

Ad idem.

Conſiderantes ꝙ archipresbyteri rurales pro eo conſtituuntur, vt clericorum honeſtatem & confratrum vtilitatem procurent, exceſſus eorum referant. Mandata noſtri vicarii & Officialium noſtroꝝ debite exequantur, & ſingula quæ a ſuperioribus mandantur ad notitiam confratrum ſuorum deducant, quæ tamen ab archipresbyteratibus ſuis abſentes nequeant adimplere. Statuimus & ordinamus, ut quilibet archipresbyter diœceſis noſtrę Hildeſemeñ. teneatur infra ſuum archipresbyteratum facere reſidentiã perſonalem, decerneñ. ut abſentes a ſuis archipresbyteratibus archipresbyteri, niſi infra menſem proximum a publicatione pręſentium ad reſidentiam, ſe cum effectu receperint, & etiam illi qui de cętero, a ſuis archipresbyteratibus ſe abſentauerint. Et animo alibi reſidendi ſeu domicilium extra archipresbyteratum ſuum conſtituendi & fouendi in ab-

ſentia huiuſmodi per vnum menſem manſerint, ſuis archipresbyteratibus lapſo menſis ſpacio prædicto, ſint eo ipſo priuati. Mox*q́; camerarius teneatur confratres capitulares, pro electione alterius archipresbyteri conuocare, & alium archipresbyterum eidem eligere.* Quod *ſi camerarius infra quindecim dies poſt lapſum dicti menſis facere neglexerit, ſit eo ipſo ab officio diuinorum ſuſpenſus.*

Ad idem.

Hac inſuper conſtitutione, vniuerſis & ſingulis archipresbyteris præcipimus, vt notorios exceſſus & preſertim illos in quibus eccleſia ſcandalizatur, quorumcunq; infra ſuum archipresbyteratum beneficiatorum ſeu aliorum clericorum infra duos menſes a tempore notitiæ ſuæ computandum nobis ſeu vicario noſtro notificent & conſcribant. Quod *ſi quis facere neglexerit, & huiuſmodi ſtatutum executum non fuerit cum effectu, præter omnipotentis dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos vel noſtrum vicarium puniatur, et inflectetur. Sunt autem ſcandaloſi exceſſus, furtum manifeſtum, presbyteri homicidiū, fornicatio ſcandaloſa cleri, & adeo notoria, quod nulla tergiuerſatione cælari poteſt, ſi clericus literatorie publice, & in forma eccleſiæ excommunicatus celebraret, legendo euangelium, ſeu epiſtolam. Si clericus vſuram manifeſte exerceret. Si clericus cuiuſcunq; gradus poſt monitionem archipresbyteri ſe tabernis, lupanaribus, & actibus illicitis, & litigioſis notorie immiſceat, & his ſimiles, qui pro loci, temporis, & perſonæ ratione ſcandaloſi dici poſſunt.*

Ad idem.

INſuper ordinamus, vt nullus archipresbyterum ruralē

noſtræ diœceſis electus aut eligendus nondum confirmatus, officium archipresbyteri ante confirmationem ſuam a nobis vel vicario noſtro obtinendam exercere, aut ſe archi presbyterum nominare, vel ſcribere, vel pro tali gerere quomodolibet præſumat. Formam autem iuramenti per archipresbyterum quemlibet in ſua confirmatione præſtandi talem eſſe volumus, vt ſequitur. Primo videlicet, iurabit quod mandata noſtra ac vicarii, & Officialis noſtrorū pro tempore exiſtentium reuerenter exequatur, ac nobis et eiſdem fidelis erit, quodq́; officium ad quod electus eſt, fideliter exercebit abſq; dolo & fraude. Item, quod penes ſe habeat ſtatuta ſynodalia, & illa quater vel euidenti occurrente impedimento bis, in anno confratribus ſuis ad intellectum publicabit, ea quoq; inuiolabiliter obſeruabit, & in aliis, quantum in ſe eſt, obſeruari faciat, dolo & fraude ſemotis, q́ inſuper exceſſus confratrum ſuorum prout ad ſe ſpectat corrigere, incorrigibiles vero pro eorum exceſſibus pro quibus deferendi ſunt, nobis vel vicario aut Officiali noſtris deferre non tardabit.

De renunciationibus beneficiorum. Cap. iii.

VNiuerſis noſtri epiſcopatus eccleſiaſticis perſonis beneficiatis diſtrictius prohibemus, ne audeant aliter q̃ in manus noſtras ſeu vicarii noſtri in ſpiritualibus, & Officialis vel ſuperioris ad hoc poteſtatem habentis, beneficia ſua dimittere, & reſignare, aut illa alias (nulla ſuper hoc a nobis, ſeu vicario noſtro, vel ab alio ſuperiore poteſtatem habente obtenta licentia) relinquere, quod ſi ſecus factum fuerit ad huiuſmodi reſignata & dimiſſa beneficia, per nos vel vicarium noſtrum, niſi forte ex cauſa ratio-

nabili tales reſignationes auctoritate noſtra approbarentur ſeu ratificarentur, quiſquam nullatenus inſtituatur.

De temporibus ordinationum. Cap. iiii.

SÆpe contigit, ꝙ nonnulli clerici ciuitatis & diœceſis noſtrarum vinculo excõmunicationis aſtricti aut apoſtatæ ſeu irregulares vel idiotæ vel alias ſuſceptione ſacrorum ordinum indigni, in remotis partibus per alienos epiſcopos, quandoq; furtiue, & aliquando per ſaltum, & interdum extra ſtatuta tempora & alias indebite ſe faciunt contra ſtatuta ſacrorum canonum promoueri. Et deinde ſe a Rom. *pontifice, vel alias debite promotos fore, mentientes, in ſacris ordinibus præſumunt miniſtrare.* Volen*tes igitur his pro exequutione iuris communis iuxta poſſe prouidere, ſtatuimus, vt nullus ciuitatis & diœceſis* Hil*deſemeñ. clericus, abſque licentia noſtra ſeu vicarii noſtri ad ſacros ordines promotus in ordinibus huiuſmodi in ciuitate & diœceſi noſtris miniſtrare præſumat, ſeu ad exequutionem ordinum taliter ſuſceptorum per aliquem admittatur, imo ipſum & quemlibet ipſorum ſic furtiue promotum, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus, donec et quouſq; de ordinibus ſuis coram nobis aut vicario noſtro in ſpiritualibus legitime docuerit, & quod admitti debeat, noſtris ſeu vicarii noſtri patentibus literis oſtendat. Siquis autem hanc conſtitutionem tranſgredi & contra illam in ſuſceptis ordinibus non admiſſus (ut prędicitur) miniſtrare præſumpſerit, eo ipſo ſententiam excõmunicationis incurrat, quam etiam extunc per archiepresbyterum & alios confratres apud quos moram fecerint ipſos incurriſſe denunciari volumus & publicari.*

De filiis presbyterorum. Cap. v.

SAcris diſponentibus, ordinationibus filii ſacerdotum in eccleſiis patrum miniſtrare, aut eá ſeu alia in eiſdem beneficia eccleſiaſtica quomodolibet obtinere & ipſi & alii illegitime nati, ſeu ex illegitimo coitu procreati ſine diſpenſatione ſedis apoſtolicę vnum beneficium curatum obtinere prohibentur. Et ſi ex diſpenſatione huiuſmodi vnum curatum, deinde tacito defectu natalium quem patiuntur, a ſede præfata, ut duo uel plura beneficia ſimilem curam habentia, recipere poſſint & retinere valeant, & ſi eis canonice conferantur, obtineant, talis diſpenſatio tãquam per ſurreptionem obtenta, nullius penitus ſit momenti. quapropter cenſeñ. parum fore iura condere, niſi executioni demandentur. Volumus & ſtatuimus, yt deinceps ſacerdotũ filii in ſuorum patrum eccleſiis in noſtris ciuitate & diœceſi miniſtrare, aut eas ſeu alia beneficia in eiſdem quomodolibet obtinere non præſumant, illaq́ ex tunc in antea per ipſos taliter contra iuris diſpoſitionem occupata vacare decernimus, & eorum collatoribus licentiam talia idoneis conferendi præſentibus aſſignamus, niſi cum ipſis per ſedẽ apoſtolicam deſuper ſit diſpenſatum, eiſdem presbyterorum filiis & aliis illegitime natis beneficiatis noſtrarum ciuitatis & diœceſis præſentibus iniungentes, ut infra vnius menſis ſpacium a publicatione præſentium, de ſuis diſpenſationibus tam ſuper eo ꝙ in eccleſiis patrum miniſtrare, ſuccedere, & in eis beneficia obtinere valeant, q̃ ſuper defectibus ſuis, & pro obtinendis vno vel pluribus beneficiis a ſede prædicta obtentis, coram nobis vel vicario noſtro doceant, vt animarum periculis obuietur & eccleſia-

ſticis

ſtiicis beneficiis debite prouideatur, ꝙ ſi ſecus fecerint, cōtra ipſos ſecundum ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

De clericis peregrinis. Cap. vi.

DIdicimus quod in ciuitate & diœceſi noſtris Hildeſemeñ. plures clerici peregrini, de quorum promotione non conſtat, in ſacris ordinibus publice miniſtrent, & curam regant animarum, licet literas commendaticias & dimiſſoriales ſuorum Epiſcoporum, vel examen nunquam oſtenderunt. Volentes igitur in his prouidere, ſtatuimus vt deinceps nullus clericus peregrinus, ſiue ſecularis, aut religioſus exiſtat, ad executionem ſacrorum ordinum infra ciuitatē & diœceſim noſtras in publico admittatur, niſi per literas noſtras, aut vicarii noſtri ſe admittendum fore prius oſtendat. Si quis autem contra hoc ſtatutum per nos uel Vicarium noſtrum non admiſſus ſcienter miniſtrare, & de cura animarum ſe intromittere præſumpſerit, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat. Quam etiam ſententiam taliter delinquentes incurriſſe volumus denūtiari, certificañ. quoſlibet coram taliter excommunicatis poſt huiuſmodi denuntiationem celebrantes, ſuſpenſionis ſententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.

De maioritate & obedientia.

STatuimus ut unuſquiſꝙ archipresbyter, rector, plebanus, uiceplebanus, ſiue curatus nobis ſubiectus literas noſtras ac Vicarii & Officialis noſtrorū noſtraꝗ; & eorū mandata reuerenter ubiꝙ infra limites ſuę parochiæ recipiat, & ſine dolo & fraude proxima dominica die ſequēti

diligenter exequatur, nunciosq́; literarum nullo modo prodat, ſed pro viribus defendat. Secus autem faciens & conſilito de eo puniatur. Volumus etiam & ſtatuimus ut in executione quorumcunq; mandatorum, literarũ, & proceſſuum à nobis uel vicario ſeu Officiali noſtris emiſſorum, dies, mẽſes, annus, nomen exequentis, & locus executionis per rectores, plebanos & uiceplebanos apponantur, ut ſic uidelicet, executor ſcribat à tergo mandati eiuſdẽ propria ſua manu. Executum eſt hoc mandatum per me N. plebanum eccleſiæ in N. nomen & cognomen ſuum, ac eccleſiæ ſuæ nomen exprimendo, Anno infraſcripto, die tali, menſis talis, &c. ut de huiuſmodi executione legitima fides per hoc habeatur, alioquin ſi ſecus factum fuerit per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoq; ne quiſpiã clericorum nobis ſubiectorum cuicũq; cõgregationi, cap. aut cõuẽticulo, in quo quicq̃ in præiudiciũ ſtatus & honoris noſtri & ſucceſſorum noſtrorũ epiſcoporũ Hildeſemeñ. ſeu iurium epiſcopalium tractatur intereſſe, dando conſiliũ auxilium uel fauorem, ſcienter & doloſe præſumat, ſecus autem faciens noſtram incurrat ultra pœnam iuris indignationem.

Et pręterea conſiderantes, quod tunc eccleſiaſticus ordo confunditur, cum vnicuiq; honor debitus non obſeruatur. Statuimus & ordinamus quod in eccleſiis collegiatis cõuentualibus ſeu capitualibus antiquæ honeſtates & conſuetudines approbatæ debite obſeruentur, & prælatis earundem in aſſurgendo, & aliis prærogatiuis, debita reuerentia & obedientia, cum ſint columnę eccleſiarum earundẽ exhibeantur, tam à canonicis, q̃ aliis ſimplicibus presbyte-

ris eccleſiarum huiuſmodi. quod ſi quis huius ſtatuti tranſgreſſor repertus fuerit, in fructibus præbendæ ſuę taliter puniatur, ut diſcat ſuperioribus honorem & reuerentiam condignam impendere & exhibere.

De iudiciis. Cap. viii.

QVia cauſæ matrimoniales cum dependentibus & connexis per eos qui poteſtatem iudicandi habent, & canonum ſtatuta non ignorant tractari & diffiniri debent. Statuimus & in uirtute ſanctæ obedientię mãdamus, ut deinceps unuſquiſq; presbyter habens curam animarum, ac ſubditos, quorum cohabitatio ſeu diſcohabitatio, ſeu matrimonia publica in veritate uel errore fuerint; ita quod de his, an iure ſubſiſtere poſſint ſaltem probabile dubium extiterit, tales poſtquam hoc ſciunt, ſpecifice moueant, & ſuper his infra duos menſes proximos, pro declaratione deciſionis recipienda, ad nos uel Officialem noſtrum remittant, ut & ſententiam iudicum ſuper his petant, & ab inde cauſam huiuſmodi uſq; ad finem quantum in eis eſt, proſequantur, alioquin taliter moniti, ſi hoc infra eoſdem duos menſes facere contempſerint, eccleſiaſtica ſacramenta eis in uita denegentur, & morientes peccata ſua non confeſſi, careant eccleſiaſtica ſepultura. Presbyter autem curatus, qui taliter mouendo non proceſſerit, per nos, uel Vicarium noſtrum grauiter & condigne puniatur. Volentes ut quilibet plebanorum, huiuſmodi noſtram conſtitutionem ſingulis annis ſemel aut bis in eccleſiis eorundem publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoq; omnibus & ſingulis ſubditis noſtris

clericis & laicis cuiuſcunq̧ ſtatus aut conditionis exiſtāt, ne de examinatione, cognitione, uel deciſione iudiciali, quarumcunq̧ cauſarum matrimonalium aliter q̄ per modum ſalubris conſilii ſe intromittant, aut aliarum quarumlibet de iure uel conſuetudine ad forum eccleſiaſticum ſpectantium. Secus autem facientes decernimus excommunicationis ſententiæ eo ipſo ſubiacere, per hoc autē non prohibemus, quo minus in cauſis ubi tranſactiones locum habent, in arbitratores & uiros communes compromitti poſſit, per quæ diſcordiarum materię & quæſtiones celerius ualeant terminari, dummodo talia in fraudem non fiant.

De foro competenti. Cap. ix.

ATtendendum q̧ laici de eccleſiaſticis negotiis intromittere ſe non debeant, omnibus & ſingulis eccleſiaſticis perſonis per ciuitatem & diœceſim noſtras ubilibet conſtitutis interdicimus, ne quiſq̄ laicorum clericum ad iudicia laicalia ſeu ſecularia doloſe trahat, aut clerici ſe trahi ad talia conſentiant, uel huiuſmodi uetita iudicia ſubeant, ſeu ibidem aliquatenus reſpondeant, ſub cauſarū ſuarum ſic motarum, etiam ſi in huiuſmodi vetitis iudiciis pro ipſis iudicaretur perditione ſeu amiſſione, feudalibus tamē cauſis exceptis, quas prout de iure uolumus tractari.

Ad idem, de foro competenti, ſeruetur capitulum libri ſecundi decretalium, cuius tenor de verbo ad uerbum ſequitur.

SI diligenti & infra aſſeruiſti te vſq̧ ad hęc tempora tenuiſſe quod ſit licitum clerico renunciare ſaltem in temporalibus cauſis iuri ſuo, & ſibi laicum iudicem conſtituere, prẹſertim ubi aduerſarii uoluntas acceſſerit, ac te-

nere iuramentum ſuper hoc interpoſitum reſpondiſſi, immemor conſtitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minime derogari. quum igitur ius hoc in Mileuitanen. & Carthaginen. conciliis ſpecialiter promulgatum ſit, ne clerici clericos, relicto ſuo pontifice, ad iudicia publica pertrahant, Alioqui cauſam perdant, & à communione habeantur extranei, & tam Epiſcopi q̃ diaconi ſeu quilibet clericus in criminali uel ciuili negocio, ſi derelicto iudicio eccleſiaſtico, publicis iudiciis ſe purgare uoluerint, etiam ſi pro eis lata ſit ſententia, locum ſuum ammittant, & hoc in criminali actione, in ciuili uero perdant quod euicerint, ſi locum ſuum maluerint obtinere, manifeſte patet, ꝙ non ſolũ inuiti, ſed etiã uoluntarii paciſci non poſſunt, ut ſecularia iudicia ſubeant, cum non ſit beneficium hoc perſonale cui renunciari ualeat, Sed potius toti collegio eccleſiaſtico publice ſit indultum, cui priuatorũ pactio derogare nõ poteſt, nec iuramẽtũ licite ſeruari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionibus informatur.

Præterea inhibemus, ne de cætero quęcunq; eccleſiaſtica perſona ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ. nobis ſubiecta, ſeculare auxilium uel ſubſidium laicorum contra nos ſiue iuriſdictionem noſtram, ſibi qualitercunq; aſſumat aut inuocet, uel ſibi procuret, contrarium autem facientes, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubiaceant.

De alienatione iudicii mutandi cauſa facta,
Et ceſſionibus. Cap. x.

CVm alias ſancta ſedes Moguntineñ. inter alia ſtatuta prouincialia ædiderit prouinciale ſtatutum, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Quia plurium ceſſiones actionum in fraudem aliquando non pure & ſimpliciter ex cauſa ſeu cauſis legitimis fiant, Statuimus ut ceſſiones actionum ex iuſtis cauſis procedant in præſentia epiſcoporum iudicum, uel Officialiũ ſuorum, & de licentia eorundem, ſi ſubſunt cauſæ legitimæ, etiam iurent cedentes quod non ſimulate, ſed vere cedant, & ſi ceſſiones ſecus factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore præſentium inter alia mandamus, ſtatuta prouincialia dictæ ſedis Moguntinæ *(quorum etiam aliqua præſentibus noſtris ſtatutis ſynodalibus & epiſcopalibus ex certis nos ad hoc mouentibus cauſis inſeruimus in ciuitate & diœceſi noſtris* Hildeſemeñ. *ſeruari, & præſertim ſtatutum ceſſionis præinſertum, attento quod per ſimulatas ceſſiones priuilegia in fauorem cleri data & conceſſa, ſæpe per abuſum eorundem prout experientia docet ad noxam tẽdunt.* Et *propterea ſingulis ſubditis noſtris ſtatuendo committimus, & in virtute ſanctæ obedientię, & ſub excommunicationis necnon quinquaginta aureorum* Rheneñ. *pro vna* Fiſco *noſtro, pro altera medietatibus partibus pro tempore læſis, ſeu propterea lædendis applicandorum pœnis,* Mandamus *& præcipimus quatenus præinſertum ſtatutum irrefragabiliter & firmiter teneant & obſeruent, inhibentes eiſdem ſub ſimilibus pœnis, ne deinceps ceſſionibus præter & contra præinſertum & per nos modo innouatum ſtatutum factis & celebratis in iudiciis ſeu extra vtantur, q̃ ſi ſecus fuerit, contra negligentes contradictores et rebelles addictæ excommunicationis ſententię declarationem ac prædictę pœnæ extorſionem ſeruatis ſeruandis procedemus, ſeu curiæ noſtræ cauſarum* Officialis *generalis irre-*

miſſibiliter procedet.

De probationibus. Cap. xi.

QVia ſicut didicimus, ſæpe propter defectus probationum cognationum ſpiritualium, pericula conſurgunt animarum, eo q adinuicem matrimonii ſacramento conſtrictis, interdum cognationum ſpiritualium obſtant impedimenta, quæ difficulter uel aliquando uix uel non probari poſſunt. huiuſmodi periculis cupientes quo ad nobis ſubiectos obuiare, decernimus et hoc ſtatuto perpetuo ſeruari præcipimus, ut eccleſiarum per ciuitatem diœceſim noſtras, rectores plebani, viceplebani, et ſinguli curati in baptizando pueros ſubditorum ſuorum leuantium et baptizati nomina, in regiſtro communi quod in ſua eccleſia habeant conſcribant, et teſtes quamplures aſſumantur, ſimiliter ſubditos ſuos inducant et informent, ut deinceps in confirmatione ſuorum puerorum coram epiſcopo teſtes requirant diſcretos & intelligentes qui de confirmatione et tentione coram epiſcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit teſtimonium ualeant dare, vt facilius impedimenta huiuſmodi, & minoribus laboribus & expenſis ualeant opportuno tempore comprobari.

De fide inſtrumentorum ac Notariis. *Cap. xii.*

STatuimus. pariter & ordinamus, ut nulli tabellionatus ſiue Notariatus *officium iuxta ſacrorum canonū ac legum, & præcipue nouiſſimæ imperialis reformationis & ordinationis* Coloniæ *factæ, committi debeant, aut exercere liceat, niſi competentis literaturæ honeſtęq; conuerſationis et vitæ et laudabilis teſtimonii ſit, et vigeſimumtertium ætatis annū peregerit: vnde pręter pręmiſſam ordinationē,*

plerunq; minus idonei ad officium huiuſmodi aſſumuntur, qui ſub vmbra ignorantiæ,& temeritatis audacia grauiter in dicto officio delinquunt, ſibiipſis infamiam parāt, aliisq; graue pręiudicium & inęſtimabile periculum inferunt. Ne igitur huiuſmodi deteſtabilis morbus in hac noſtra diœceſi amodo vt in antea ſerpat atq; progreſſum habeat, volumus & præcipimus, mandamus, quod nullus huiuſmodi officium tabellionatus ſiue Notariatus amplius in noſtra diœceſi exercere pręſumat, niſi prius per nos aut Officialem noſtrum ad id repertus fuerit idoneus atq; ſufficiens, vt ſit legitime & tanquam legalis admiſſus. Contrarium vero facientes, præter excommunicationis pœnas tanquam mandatorum noſtrorum tranſgreſſores vtiq; puniemus, eorumq; inſtrumenta tanquam inualida, nulliuſq; roboris aut momenti decernimus reiicienda, neque in iudicio uel extra quoquo modo admittenda.

De ſententia & re iudicata. Cap. xiii.

INtelleximus quod interdum eccleſiarum ciuitatis & diœceſis noſtrarum Hildeſemeñ. rectores ſeu plebani cum ſuis ſubditis in cauſis matrimonialibus tam ſimplicibus quàm impedimentorum in curiam noſtram Hildeſemeñ. vbi expediri debeant, adueniant, & latis ſententiis diffinitiuis prætenden. ſufficere quod lectioni ſententię intererant, partes iubent ſine literis & ſententiis recedere, ſæpius etiam contingit, quod latis huiuſmodi ſententiis, partes coram ſuis plebanis & aliis aſſerunt eas aliter latas eſſe quàm ſunt, & deinde ſecundario curiam noſtram viſitantes uariāt depoſitiones et contrarias reportant ſententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de ſententia conſtare non poterit,

ex quo non modica pericula euenerunt animarum, ut experientia ſumus edocti. Volentes igitur periculis huiuſmodi obuiare, præſenti edicto diſtrictius inhibemus, ne de cætero aliquis eccleſiarum rector ſeu plebanus prӕmiſſa quomodolibet faciat, decern. partibus aſſerentibus ſententias pro matrimonio uel contra matrimonium latas, abſq; ſententiarum literis debite ſigillatis credi nullo modo debere, & nihilominus eaſdem aſſerentes à ſacramentorum communione excludimus, ſaluo mortis articulo, donec et quouſq; ſententias huiuſmodi ſcriptas & debite ſigillatas obtineant, Rectores autem & plebanos eccleſiarum ſi deinde præmiſſa perpetrauerint, aut etiam quamcunq; ſententiam huiuſmodi antequam illam ſcriptam viderint, publicare præſumpſerint, per integrum menſem ab ingreſſu eccleſiӕ ſuſpendimus fructus eccleſiarum ſuarum per idem tempus cedentes officiantibus eaſdem, & ſubditis prouidentibus, reſeruantes.

De vita & honeſtate clericorum. Cap. xiiii.

PRæſenti inuiolabiliter duraturo, prohibemus edicto ne de cӕtero aliquis clericus in ſacris ordinibus conſtitutus aut beneficiatus infra ciuitatem & diœceſim noſtras cereuiſiam ſub menſura publice vendere, miniſtrando fercula, lectiſternia & hoſpitium ad modum publici hoſpitis aut mercatoris et laicorum exercere, puta res venales pro lucro captando remiſſius emere ut carius uēdat, ſeu alias illicite mercari per ſe uel interpoſitā perſonā quomodolibet præſumat. Si quis autē talia facere prӕſumpſerit, et ab huiuſmodi negotiationibus non deſtiterit, lucrū exinde captatum, Fiſco noſtro applicandum atq; eundem alias etiam grauius puniendum iuxta exceſſus qualitatem decernimus.

Cæterum ſub pœna excommunicationis canonica moni tione præmiſſa, mandamus, quatenus clerici noſtri, & præſertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus ſcurrilibus & illicitis crapulis in Kalendis & exequialibus conuiuiis per eos fieri ſolitis abſtineant atq; deſiſtant, quodq; ſcorta & mulieres ſuſpectas ad huiuſmodi cõuiuia minime adducant, ſed honeſte in Kalendarum ſolennitatibus & exequiis huiuſmodi ſe habere ſtudeant, alioqui contra non obſeruantes & delinquentes rigide procedemus.

Ad idem.

Rurſus conſtitutione præſenti, prout etiam in prouinciali concilio quondam domini Conradi archiepiſcopi Moguntineñ. ſancitum dinoſcitur, volumus, præcipimus & ordinamus, ut clerici noſtrarum ciuitatis & diœceſis in ciuitatibus & oppidis, præſertim in eccleſiis, veſtes longas ſtatui clericali decentes, & non ſubductas de vario aut ſerico (niſi graduatus aut canonicus maioris eccleſiæ Hildeſemeñ. vel nobilis exiſtant) deferant, non ſeritias, ab extra non variatas, aut diuiſiatas, nec deſuper ab extra cum plicaturis fœderatis, ſed manicis ſtrictis & alias decentibus vtantur, nõ deferãt calceos ſeu ſotulares inhoneſtos aut indecentes, Itinerantibus autem ex cauſa breuioribus veſtibus vti liceat, Coronam vero & tonſuram ſuo ſtatui, ordini aut dignitati conuenientem, iuxta canonum ſanctiones deferãt, nec armati incedant, neq; gladios ſeu cultellos longos portent. Et niſi forte extra ciuitatem uel loca ſua eos pergere contingat, vel de licentia ſuperioris pro perſonarum eccleſiæ & rerum ſuarum defenſione id faciant. Diſtrictius inſuper inhibentes, ne mantellos ab ante apertos & ſciſſis, &

circa collum cum magna zona conſtrictos, ſed veſtibus ho neſtati clericali congruentibus vtantur, prout canonicam & noſtram grauem ultionem uoluerint euitare. Huius au tem ſtatuti tranſgreſſores ad vnius menſis ſpatium, a fru ctibus beneficiorum ſuorum nouerint ſe ſuſpenſos, quorum fructuum diſpenſationem arbitrio noſtro reſeruamus per præmiſſa, Cęterum Clementinę de vita & honeſtate cleri corum generalis concilii ordinationi & aliis iuribus quæ de indecentia ueſtium tractant, non intendimus derogare.

Item ut clericorum maxime beneficiatorum vita ſit exemplaris & accepta vniuerſis clericis beneficiatis in ſa cris & noſtra diœceſi conſtitutis, conſtitutione præſenti di ſtrictius inhibemus, ne ludis taxillorum aut aliis leuitati bus ac choreis, haſtiludiis, torneamentis, & aliis ſpecta culis publicis & prohibitis interſint, aut talia exerceant, prout pœnas condignas in contrafacientes facti exigen te qualitate, autoritate noſtra infligendas uoluerint e uitare.

Inſuper diſtrictius inhibemus clericis pro ſacris ordini bus ſuſcipiendis itinerantibus, ne in hoſpitiis ludis taxillo rum, aut aliis enormibus turpibus actibus inſiſtant, ſed ho neſte & clericaliter viuant, ſecus vero facientes, volumus eſſe a ſuſceptione ordinis pro qualibet vice ipſo facto ſu ſpenſos, quod ꝑ comas non nutriant, ſed crines capitis ante & retro non nimis longos deferant, prout canonum & ſta tutorum prædictorum pœnas & noſtram ac canonicam vl tionem voluerint euitare. Simili modo præcipimus & man damus ut clerici beneficiati noſtrarum ciuitatis & diœceſis temporibus diuinorū, eccleſias in & ſub quibus beneficiati

exiſtant, abſq; ſuperpelliciis non accedant vel ſubintrent, contrarium facientes vice qualibet trium dierum ſpatio ſti pendiis ſuis præbendalibus careant, in vſus fabricæ conuer tēdis, quos etiā decanis rectoribus plebanis et aliis in eccle ſiis ſuperioribus reuerentiā debitam impendere volumus, ſub noſtra graui indignatione & pœna ſuperius expreſſa.

De cohabitatione clericorum & mulierum. Cap. xv.

SAncta generalis ſynodus Baſilieñ. reformationi ſta tus clericalis intendens, inter alia conſtitutionem ſalu brem, contra clericos concubinarios ædidit per locorum or dinarios publicandam & exequendam, cuius quidem con ſtitutionis ignorantiam, ne quis prætendere valeat de cle ro noſtro, illam præſentibus inſeri, & cum ſtatutis aliis no ſtris publicari, & diſtrictius volumus obſeruari, cuius tenor ſequitur, & eſt talis.

Sacroſancta generalis ſynodus Baſilieñ. in ſpiritu ſan cto legitime congregata, vniuerſalem eccleſiam repreſen tans, a d perpetuam rei memoriam, quicunq; clericus cuiuſ cunq; ſtatus, conditionis, religionis, dignitatis, etiam ſi pon tificalis vel alterius præeminentiæ exiſtat, qui poſt huius conſtitutionis notitiam quām habere preſumatur, poſt duos menſes poſt publicationem eiuſdem in eccleſiis cathedrali bus quam ipſi diœceſiani omnino facere teneantur, poſtquā eadem conſtitutio ad eorum notitiam peruenerit, fuerit pu blicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium ſuo rum beneficiorum trium menſium ſpatio ſit ipſo facto ſu ſpenſus, quos ſuus ſuperior in fabricam vel aliam euiden tem eccleſiarum utilitatem, ex quibus hi fructus percipiun tur, conuertet. Necnon huiuſmodi publicum concubinarium

cum primum talem eſſe innotuerit, mox ſuus ſuperior mo nere teneatur, ut infra breuiſſimum terminum concubinam dimittat, quam ſi non dimiſerit, uel dimiſſam uel aliam publice reaſſumpſerit, uult hæc ſancta ſynodus, ut ipſum omnibus beneficiis ſuis omnino priuet. Et nihilominus hi publici concubinarii vſquequo cum eis per ſuos ſuperiores poſt ipſarum concubinarum, dimiſſionem, manifeſtamq; vitę emendationem fuerit diſpenſatum, ad ſuſceptionem quoruncunque bonorum dignitatum beneficiorum vel officiorũ ſint inhabiles. Qui ſi poſt diſpenſationem recidiuo uomitu ad huiuſmodi publicum concubinatum redierint ſine ſpe alterius diſpenſationis, ad prædicta prorſus inhabiles exiſtant &c. quod ſi hi ad quos talium correctio pertinet, eos (ut prędictum eſt) punire neglexerint, eorum ſuperiores tam in ipſos de neglectu q̃ in illos de concubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant in conciliis etiam prouincialibus & ſynodalibus aduerſus tales, punire negligẽtes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per ſuſpenſionem & priuationem collationum beneficiorum uel aliam condignam pœnam ſeueriter procedatur. Et ſi hi quorum deſtitutio ad ſummum pontificem ſpectat, per concilia prouincialia, aut ſuos ſuperiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni ſtatim cum proceſſu inquiſitionis, ipſi ſummo pontifici deferantur, eadem diligentia & inquiſitio in quibuſcunque capitulis generalibus & prouincialibus quo ad ſuos ſeruetur, pœnis aliis contra prædictos & alios non publicos concubinarios, ſtatutis in ſuo robore permanſuris. Publici autem intelligendi ſunt, non ſolum hi quorum concubinatus per ſententiam aut confeſſio-

nem in iure factam, ſeu per rei euidentiam quæ nulla poteſt tergiuerſatione celari, notorius eſt, ſed qui mulierem de incontinentia ſuſpectam & infamatam tenet, & per ſuum ſuperiorem admonitus ipſam cum effectu non dimittit. Quia vero in quibuſdam regionibus nonnulli iuriſdictionem eccleſiaſticam habentes, pecuniarios quæſtus, a concubinariis percipere non erubeſcunt, patientes eos in ſua fœditate ſordeſcere, ſub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps ſub pacto, compoſitione, aut ſpe alicuius quæſtus, talia quouis modo tolerent aut diſſimulent, alioqui vltra præmiſſam negligentię pœnam duplum eius ꝙ propterea acceperint reſtituere ad pios vſus omnino teneantur & compellantur. Ipſas autem concubinas ſeu mulieres ſuſpectas, prælati modis omnibus curent a ſuis ſubditis, etiam per brachii ſecularis auxilium, ſi opus fuerit, penitus arcere, quarum concubinarum res, quæ de bonis præſumatur habere eccleſiæ, in fabricam vel in aliam ipſius eccleſiæ vtilitatē per ipſos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinatu procuratos filios apud patres ſuos cohabitare non patiantur. Iubet inſuper hæc ſancta ſynodus, ut etiam in prædictis ſynodis & capitulis hęc conſtitutio publicetur, & quilibet ſuos ſubditos ad ipſarum concubinarum dimiſſionem moueat diligenter. Iniungit præterea omnibus ſecularibus viris, etiam ſi regali præfulgeant dignitate, ne vllum qualecunꝗ inferant impedimentum, quocunꝗ quæſito colore, prælatis, qui ratione ſui officii aduerſus ſuos ſubditos pro huiuſmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum ſit, & ſub pœna peccati mortalis euitandum, monet oēs laicos tam vxoratos

q̃ ſolutos,ut ſimiliter a concubinatu abſtineant:nimis enim reprehenſibilis eſt,qui vxorẽ habet & ad alienam mulierẽ accedit: qui vero ſolutus,ſi continere noluerit,iuxta Apoſtoli conſilium,vxorem ducat.Pro huiuſmodi autem diuini obſeruatione prꝩcepti,hi ad quos pertinet,tam ſalutaribus monitis q̃ aliis canonicis remediis omni ſtudio laborent.

De clericis non reſidentibus. Cap.xvi.

CVm autem ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata,ut in eis ad ſeruiendum altiſſimo tales aſſumantur,qui per ſeipſos volunt & poſſunt eorum curam exercere,ſtatuimus ut quilibet infra ciuitatem & diœceſim noſtras beneficiatus cuiuſcunq; ſtatus, ordinis vel conditionis extiterit,cuius beneficium reſidentiam perſonalem,uel certum ordinem de iure ſtatuto vel conſuetudine requirit, in illo infra proximum menſem perſonaliter reſidere incipiat, & ab inde quãdiu beneficium huiuſmodi obtinuerit,talem reſidentiam faciat,ſeq; ad ordinem,quem onus beneficii ſui requirit,iuxta tempora obtineat,promoueri,Tranſgreſſores vero huius ſtatuti noſtri per ſuos ſuperiores ſeruato iuris ordine priuentur, niſi expreſſam ſuper hoc a nobis uel vicario noſtro licentiam obtinere meruerint.

De prꝩbendis. Cap.xvii.

ITem ſtatuimus, ut quilibet religioſus infra diœceſim noſtram Hildeſemeñ.curam gerens animarum,titulum huiuſmodi beneficii ſui in proximo capitulo poſt illius aſſequutionem archipresbytero uel eius locumtenenti in præſentia fratrum oſtendat, etſi alium q̃ a nobis ſeu vicario noſtro impetratum oſtenderit,titulo huiuſmodi nulla fides adhibeatur, niſi forte Romanus pontifex illum ſibi con-

ceſſiſſet, & hoc noſtris uel uicarii noſtri literis appareret declaratum. Si quis uero contra præmiſſa uenire præſumpſerit, ultra pœnam iuris communis tam diu a diuinis ſuſpenſus remaneat, quouſq; huiuſmodi ſtatuto noſtro ſtudueri͂t, cum effectu parere & obedire.

De portione congrua ſeu competentia. Cap. xviii.

CVm non debeat ligari os bouis triturantis, ſacris iubentibus canonib. uniuerſos & ſingulos prælatos ciuitatis & diœceſis noſtrarum in domino exhortamur ut eccleſiarum, ipſis & eorum menſis unitarum & incorporatarum noſtræ diœceſis vicariis, de præbendis congruis unde decenter ſuſtentari, iura epiſcopalia & archidiaconalia ſoluere, hoſpitalitatem tenere, & alia incumbentia onera ſupportare ualeant, prout de iure tenentur, prouideant, alioquin prout de iure conſtringuntur, eis negligentibus, ad prębendarum huiuſmodi deputationem ſeruatis ſeruandis procedere non obmittemus.

De inſtitutionibus. Cap. xix.

CVm in cunctis ſacris miniſterii ſint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum ſcientia requirenda, præſenti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis ſacerdos ſecularis uel religioſus infra ciuitatem & diœceſim noſtras, quodcu͂q; eccleſiaſticum beneficium cum cura uel ſine cura abſque inſtitutione ſeu inueſtitura aut induciis, ſeu liceñ. a nobis vel uicario noſtro aut alias legitime, ac per literas ſigillatas obtentis & prius Archipresbytero uel eius locumtenenti oſtenſis, regere aut quomodolibet officiare, ſuo vel aliquo nomine præſumat, niſi ipſius beneficii rector ſeu Vicarius vel Capellanus perſona-

liter

liter in eo reſideat, cuius nomine & conſenſu aliquis ut ſocius in diuinis inibi incfficiet, ſecus autem facientem quũ non ſuos fructus faciat, ipſo iure ad reſpondendum Fiſco noſtro de fructibus ſic per eum leuatis, condemnamus, & Fiſco eidem decernimus applicandos, concedimus, tum ut beneficio poſtquam primo vacare cœperit, poſſit loci Archipresbyter per ſe uel alium quem duxerit eligendum per primum proximum menſem & non ultra in diuinis prouidere; ſeruato tamẽ moderamine ſuperius de officio Archipresbyteri expreſſo.

Cum ad extirpandum quorundam deteſtandam cupiditatem in ſacro Lateraneñ. Concilio prohibitam, vt nullus diuerſas eccleſiaſticas dignitates aut parochiales eccleſias recipiat, & conſequenter ſtatutum, quod recipiens beneficium habens curam animarum annexam, ſi prius tale habeat, is eo ſit ipſo iure priuatus, & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur, imo ſi ultra menſem teneat, ambobus eſt priuatus, apoſtolicæ tamen ſedis diſpenſatione in his ſalua, & alibi canon. vitium cupiditatis huiuſmodi redarguens, tales in curatis beneficiis plurales, eo quia ſic retenta ad ipſos non ſpectant, de iure, rem aſſerit attrectare alienam, & ſic furtum committerent quodammodo & rapinam, non ſine ſuorum & ſubditorum animarum periculo, ea propter, ut huiuſmodi canones & ſacrorum Conciliorum generalium ſancita debitæ executioni demandentur, locorũ Ordinarii per felicis recordatioñ. Gregorii decimi decretum, in ſacro generali Concilio eſt præceptum, ut ſubditos ſuos plures dignitates uel eccleſias, quibus animarum cura imminet obtineñ. ſeu perſonatum aut

dignitatem cum alio beneficio cui ſimilis cura eſt annexa, ad exhibendum diſpenſationem authoritate, cuius eccleſias perſonatus, aut dignitates canonice ſe tenere aſſerunt infra tempus arbitrio ordinariorum ſtatuendum diſtricte compellant. Nos *itaq; animarum periculis obuiare, & ut eccleſiaſtica beneficia canonice poſſideantur, per executionem præmiſſorum cupientes prouidere.* Hoc *præſenti ſtatuto decernimus, ut deinceps à publicatione præſentium, ſic ut præfertur plura curata obtinentes beneficia ac plures dignitates & perſonatus ſeu perſonatum & dignitatem cum alio beneficio curato,* de *ſuis diſpenſationibus, quarum authoritate illa tenere prætendunt, nec non titulis ſuis ad eadem, infra duorum menſium ſpacium coram nobis uel* Vicario *noſtro in ſpiritualibus legitime & ſub pœnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & diſpenſationibus huiuſmodi canonicis, occupando iniuſte ipſa beneficia, contractent rem alienam & per conſequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipſorumq; ſanguis de noſtris manibus exigatur, alioquin ad executionem præmiſſarum ſacrarum conſtitutionum, contra ipſos dictis lapſis menſibus effectualiter procedemus.*

De rebus eccleſiæ non alienandis. Cap. xx.

I*Tem mandamus ſub excommunicationis pœna canonica monitione præmiſſa vniuerſis & ſingulis* Abbatibus, Præpoſitis, Decanis, Prioribus, Prioriſſis *monaſteriorũ & eccleſiarum noſtrarum ciuitatis & diœceſi, ne de cætero aliqua bona immobilia ſeu redditus & prouentus monaſteriorũ ſeu eccleſiarum ſuarum uendant aut obligent quouis modo abſq; licẽtia noſtra ſpeciali.* Et *ſi qui cõtra huiuſmo-*

ſi inhibitionem & mandatum noſtrum, bona uel redditus ſuorum monaſteriorũ ſeu eccleſiarũ alienauerint ſeu obligauerint, huiuſmodi contractus decernimus irritos ac inanes. Decernẽtes ut in mutuo contrahendo, necnon obligatione mobiliũ uel immobilium ſacri canones obſeruentur.

Statuimus etiã ꝙ ornatus & libri eccleſiæ, altariũq́; ſeu vicariarũ fundationes, et literę capitales cenſuũ ac prouẽtuum eorundem, bis uel ad minus ſemel in anno inſpiciãtur à Decano et capitulo diligenter, et ſub ſigillis prę latorũ et capituli ponãtur ſingillatim in ſcrinis, ut ſic cognoſcatur in poſterũ, ſi de ipſis augmentatũ ſit aliquid uel ſubtractum.

Et quoniam pauci ſunt in ſingulis eccleſiis, qui prædia et redditus eccleſiæ plene cognoſcant, et nonnulli redditus et bona propter negligentiam officiatorum; et infelicem ſtatum horum turbatiſſimorum temporum ſunt forte perdita uel deſtructa, ſtatuimus, ꝙ prędia et redditus eccleſiarũ cõmunes, et ſpecialiter dignitatum et officiorũ, & quæ, ac quales rationes cuiuſlibet officii fieri debeant ſub ſigillis prę latorum, & capituli pleniſſime conſcribantur.

De teſtamentis et ultimis uoluntatibus ex prouinciali Concilio Fritzlarieñ. Cap. xxi.

CLericus de prouentibus anni gratiæ, uel alias de rebus eccleſiæ acquiſitis cõcubinæ ſuæ, uel filiis ex fornicatione genitis quicq̃ penitus nõ relinquat, quod ſi fecerit legatum non teneat, et quod taliter eſt relictum eccleſię applicetur.

Ex eodem Concilio.

AD abolendam prauam cõſuetudinem uel potius corruptelam ſeu temeritatem clericorũ qui ſignũ pudi-

citiæ deberent oſtendere laicis quibus ſunt poſiti in exemplum, in argumentum, ſuæ finalis impœnitentiæ, fructus præbendarum ſuarum concubinis uel ſpuriis ſuis legant in ultima uoluntate, rigor eccleſiaſticus debet exerceri. Quare ſub anathematis vinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratiæ abutentes, de rebus eccleſiæ fructus beneficiorum eccleſiaſticorum ſpuriis & concubinis dimittendo aliquo modo diſponant. Qui uero contra inhibitionem huiuſmodi venire præſumpſerit in ſignum ſuæ perditionis eccleſiaſtica ſepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careant ipſo iure. Qui autem teſtamentum tale poſt mortem defuncti manutenere uoluerint, & per quorum manus, talibus perſonis fructus præbendarum & beneficiorum eccleſiaſticorum fuerint miniſtrati, eccleſia ipſa ſit ſuppoſita interdicto.

Ex prouinciali Concilio Moguntino.

SVnt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorum defunctis clericis conceſſo damnabiliter abutuntur, fructus anni ipſius gratiæ conſanguineis ſuis uel aliis, quibus uoluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, eccleſiæ ſcilicet & perſonæ, fraudatur enim eccleſia per dictum anni ſpacium ſeruitore, priuatur etiam ſucceſſor in percipiendis fructibus ſuo iure, quod de cætero fieri prohibentes, ſacra approbatione concilii ſtatuimus, quod niſi pro releuatione debitorum, quæ cum aliunde ſolui non poſſunt, anno gratiæ clerici non utantur, niſi ipſius anni fructus pro aliqua pia cauſa, ipſi relinquant eccleſiæ, à qua idem beneficium habuiſſe noſcuntur.

QVoniam in quibuſdam locis noſtrarum ciuitatis & diœceſis uti accepimus conſuetudo ſiue corruptela deteſtabilis obſeruatur, uidelicet q́ tam clericus q̄ laicus in lecto ægritudinis conſtitutus ultra certam limitatam & expreſſam ſummam, nec piis locis, nec perſonis eccleſiaſticis pro animæ ſuę remedio & ſalute aliqua poſſit ordinare legata, conſiderantes prædictam conſuetudinem, ſacris canonibus & ſecularibus legibus obuiare, quū omnia iura clament, q́ ultima uoluntas hominis & ultimum teſtamentum immobile perſeueret, & nihil ſit quod hominibus magis debeatur, q̄ ut ſupremæ uoluntatis liber ſtylus exiſtat, eandem conſuetudinem deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam authoritate huius ſalutaris ſanctionis penitus reprobamus, firmiter ſtatuen̄. vt illis quos iura à teſtamentorum non prohibent factione, etiam in ſanitate vel in lecto ægritudinis conſtitutis legandi, diſponendi & ordinandi de bonis ſibi à deo collatis ad pia loca & perſonas eccleſiaſticas, dummodo contra legitimas conſtitutiones non uenerint, libera ſit facultas, Volentes & præcipientes diſtricte, ut uniuerſi clerici & laici impedientes defunctorum legata ſeu uoluntates per excommunicationis in perſonas, & interdicti in loca ſententias (monitione canonica præmiſſa) ferendas ab huiuſmodi impedimentis deſiſtere compellantur.

Ad idem.

DOlenter audiuimus, q́ fidelium tam clericorum q̄ laicorum teſtamenta & ultimæ uoluntates maxime pro animarū ſalute, et ad pios uſus legata & teſtata in ſuis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum peruer-

ſis machinationibus hominum,& quandoq; negligentiis interuenientibus & obſtantibus,in noſtris ciuitate & diœceſi in locis pluribus multipliciter impediantur & retardentur.Cum itaq; ultima uoluntas, ſeu ultimum hominis teſtamentum pro lege ſeruari debeat,& ſupremæ hominis rationabilis uoluntatis liber ſtilus exiſtat, & noſtro incumbat paſtorali officio talibus prouidere,& teſtaměta utroq; iure ſuaden.defendere,uniuerſis noſtrę Iuriſdictioni ſubiectis eccleſiaſticis & ſecularibus ſub interminatione diuini iudicii & excommunicationis ſententia, quam in contra facientes ſex dierum monitione præuia in his ſcriptis ferimus,ne teſtamenta,& ultimas fidelium eccleſiaſticarũ uel ſecularium perſonarum,quas iura à teſtamentorum factione non prohibent uoluntates,maxime ad uſus pios & animarum ſalutem, ſe extenden.earumq; executionem debitas impediant,negligant uel retardent,nec de teſtamentorum & cauſarum earundem ac ipſorum occaſione pro tempore motarum cognitioni ſe intromittant, ſed ad nos & Officiales noſtros ordinariam iuriſdictionem cauſarum huiuſmodi habentes, remittant, diſtrictius inhibemus atque mandamus.

Mandamus prętere a teſtamenta ac ultimas uoluntates per teſtamentarios & executores ad hoc per defunctos teſtatores deputatos,nominatos ac deſignatos, iuxta iuris communis ordinationem ac diſpoſitionem infra anni ſpacium à morte eorundem teſtatorum computandum, etiam abſq; aliqua præuia monitione(cuius uicem hoc præſens ſtatutum noſtrum habere uolumus) debitę executioni demandentur & rite exequantur, alioquin elapſo anno eorundẽ

executionem, ipſo iure ad nos vti epiſcopum diœceſanum, et loci ordinarium deuolutam eſſe decernimus.

De parochiis & parochianis.

Cap. xxii.

GRauis ad nos querela perduxit, ꝙ nonnulli ſuis iuribus & finibus non contenti parochianos alterius prę ſumant recipere temere ad diuina, cõtra canonicas ſanctiones, & cum dictorum parochianorum iudices non exiſtant, nec ligandi vel ſoluendi in eos receperint poteſtatem, ſe tamen iudices faciendo in foro pœnitentiali periculoſe abſoluunt & ligant, pro libito ſuæ voluntatis, ſicq; ipſis qui proprios ſpernunt ſacerdotes minime abſolutis, illud ſalutiferum noſtrę peregrinationis viaticum quod nõ proficit, niſi prius à criminum labe mundatis, & in animarum ſuarum et eorum qui id non diiudicantes indiſcrete recipiunt periculum conferre non verentur, ſicq; dicti eorum ſacerdotes, qui curam recipiendo ſuam pro ipſis animam obligarunt, dum ſibi taliter ſubtrahuntur, ſtatum ignorantes ipſorum ęgrotantium, non poſſunt quòd in eis eſt ſanare nec conſolidare infirmum, nec alligare confractum, & ſic dum curationis neceſſaria non adhibentur remedia inualeſcentibus morbis vſque ad interemptionem lęſio dilatatur, vnde ſacerdotes nullam poſſunt de ſic pereuntibus animabus ſummo iudici dare rationem. Noſtrorum patrum, qui eccleſiæ ſanctæ dei & perſonis eccleſiaſticis terminos, quos non licet tranſgredi poſuerunt, ſtatuta conſiderantes, uniuerſis ſacerdotibus, tam religioſis quàm ſecularibus, cuiuſcunq; ordinis conditionis ſiue ſtatus exiſtant in ciuitate & diœceſi noſtris degentibus debito iuramento, quod in receptione

ſuorum ordinum præſtiterunt, & ſub interminatione diui ni iudicii firmiter inhibemus, ne quis alienũ parochianum, cuius cura per episcopum vel loci Archidiaconum uel eius vicarium, alii eſt commiſſa, præſumat (excepta neceſſitatis cauſa, quæ legem non habet) ad confeſſionem recipere, vel ad porrigendum ei eccleſiaſticum ſacramentum, niſi petita deſuper & obtenta licentia proprii ſacerdotis accedere, cum certi & indubitati iuris exiſtat, talem à tali presbytero abſolui non poſſe aliquatenus vel ligari; & ex hoc ordinem eccleſiæ per maiores & ſanctos patres diuina prouidentia inſtitutum confundi, quod per vniuerſos plebanos ſingulis diebus dominicis & feſtiuis coram ſuis plebibus præcipimus publicari.

Ad idem.

INſuper veridica relatione intelleximus populum vulgarem in pleriſq; locis nobis ſubiectis diebus dominicis et feſtiuis raro intereſſe diuino officio miſſæ & prædicationi verbi dei licet iuxta ordinationem & ſtatutum ſanctæ matris eccleſiæ, eiſdem diebus intereſſe debeant, ut ibidem de diuinis præceptis et euangelicis doctrinis informentur. Nos volentes huic morbo obuiare, ac animarum ſaluti conſulere, præſenti volumus & ordinamus ſtatuto, diſtricte vniuerſis presbyteris curatis noſtræ diœceſis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos ſuos, qui ad annos peruenerint diſcretionis hortentur & admoneant ſub pœna excõmunicationis, quatenus deinceps ſingulis dominicis & feſtiuis diebus officio miſſæ in eccleſiis ſuis intereſſe ſtudeant, & prædicationẽ uerbi dei diligenter audiãt, niſi legitimo impedimento ex cauſa rationabili quis excu-

ſetur, nec ab officio huiuſmodi ante benedictionem ſacerdotis, donec compleatur, recedant, uel alias inhoneſte diſcurrant, faciendo ob reuerentiam diuiniſſimi ſacramenti genu flexiones. Interim dum hoſtia ſalutaris per presbyterum eleuatur, cum deuotione cordis deum exorent pro peccatis. Si quis vero rebellis & negligens in his fuerit, hunc in cõfeſſione ſeuere volumus emẽdari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis verbi dei extra eccleſiam, & in cimiterio ſtare contra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerit, ad authoritatem noſtram epiſcopalem remittatur. Contemptores etiam huius ſaluberrimi præcepti per excõmunicationis inflictionem coherceantur. Inſuper presbyteri curati in ſermonibus populum eis cõmiſſum ad hoc inducere curent, vt proceſſionibus & aliis actibus & cærimoniis eccleſiaſticis interſint deuote, laudeſq; omnipotenti deo cum attentione cordis & morum grauitate perſoluant.

De fructibus defunctorum plebanorum ſeu rectorum eccleſiarum parochialium, vicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ. Et qualiter inter defunctum & ſucceſſorem diuidi debeant. Cap. xxiii.

VOlumus, ut in morientium plebanorum vicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum fructibus, ſubſequens definitio ſeu deciſio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obſeruetur.

De bladis ſeu frumentis. Cap. xxiiii.

ANnus ad deſeruiendum blada, incipit in feſto beatæ Margaretæ, vnde declaramus, quòd ſi aliquis deceſſerit quacunq; parte anni, fructus bladorum libere cedentiũ,

debentur defunćto à feſto beatæ Margaretæ vſq; in finem triceſimi diei obitus ſui proportionabiliter ſecundum ratam temporis, reliqua portio huiuſmodi bladorum debetur ſucceſſori defunćti. Si autem defunćtus haberet vel habuiſſet blada per ipſum elaborata, & feciſſet omnem laborem agrorum vſque ad meſſem excluſiue, tunc duæ tertiæ crementorum debentur defunćto, de reliqua tertia, defunćtus recipiat partem à feſto Margaretæ vſque ad finem triceſimi diei obitus ſui, ſecundum ratam temporis, reſiduum vero habebit ſucceſſor ſuus. Item ſi defunćtus dićtos agros coluiſſet vſque ad ſparſionem ſeminis excluſiue, ex tunc ſucceſſor ſatiſfaciat defunćto per ipſum ad culturam agrorum expoſitis vſque in diem obitus ſui, & colat vlterius bona ipſa, recipiatq; omnes frućtus ipſorum bonorum. Et ſi fortaſſis ſucceſſor recuſaret labores huiuſmodi facere, extunc teſtamentarii ac manufideles defunćti, uel pro ipſis, ſi defunćtus deceſſit inteſtatus, uicarius noſter in ſpiritualibus ſeu Officialis vel alius quicunque per vicarium ſeu Officialem noſtrum ad hoc deputatus ſeu deputandus, colat uel colant bona ipſa vſque ad conſumationem, colligantq; frućtus omnes dićtorum bonorum pro defunćto, tertia tamen parte dićtarum frugum reſeruata pro defunćti ſucceſſore.

De fœno. Cap. xxv.

ANnus ad deſeruiendum fœnum incipit in die beati Vrbani papæ, de quo fœno iudicabitur ſicut de blado libere cedente proportionabiliter ſecundum ratam temporis vſq; in diem triceſimum obitus defunćti.

De frućtibus arborum. Cap. xxvi.

ANnus ad deſeruiendum fructus arborum incipit in die Aſſumptionis glorioſæ virginis Mariæ, de quibus idem iudicium erit ſicut de blado libere cedente, proportionabiliter vſque in diem triceſimum obitus defuncti.

De cenſibus & aliis prouentibus. Cap. xxvii.

ANnus ad deſeruiendum cenſus, redditus ac prouentus pecuniales, anſeres, pullos, capones, & alia quæ intra cenſus computantur, incipit a feſto beati Martini epiſcopi. Hæc omnia veniunt defuncto pro rata temporis vſq; in diem triceſimum obitus ſui proportionabiliter diuidenda. Reliqua autem portio debetur ſucceſſori pro ſua rata. Idem etiam iudicium erit in omnibus altariſtarum fructibus ſicut de prouentibus eccleſiarum, quo ad aſſignationẽ ratę temporis pro defuncto & eius ſucceſſore.

De rata ſolutionis impoſitionum. Cap. xxviii.

VOlumus etiam, ꝙ ſi aliqua ſubſidia ſiue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum perſoluiſſet, quod in perſolutione talium impoſitionum, quęlibet partium tam defunctus q̃ ſucceſſor ſoluat ipſas impoſitiones proportionabiliter ſecundum quod recepit de fructibus ipſius anni, unde ſoluuntur huiuſmodi ſubſidia ſeu impoſitiones.

De Regularibus. Cap. xxix.

QVoniam nonnulli religioſi contra deum & ſuam conſcientiam multipliciter excedunt, eorumq; prælati deſides & negligentes in obſeruatione regularis diſciplinæ & correctione exceſſuum exiſtunt, eos per viſcera miſericordiæ domini noſtri Ieſu Chriſti requirimus & hortamur, ut perſonas regulares ſibi ſubiectas ad obſer-

uantiam regularum ſuarum & ſtatutorum regularium dili gentius inducant, moneant & alliceant, & ſi opus eſt, ſtrictius compellant, ut de officio ſibi cõmiſſo dignam deo poſſint reddere rationem, ꝙ ſi ultra pręuaricatores ordinis ſui fuerint aut contemptores ſeu negligentes uel remiſſi, pro certo ſe nouerint non ſolum ab officio deponendos, ſed alias ſecundum regulam ſuam caſtigandos, cum offenſa nõ ſolum propria, uerumetiam aliena, ac ſanguis ſubditorum ſuorum de ſuis manibus requiratur. Nos *etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauente domino, ſupplebimus, iuxta canonicas ſanctiones.*

Ad idem.

PEriculoſum nimium fore conſiderantes & ſcandaloſum, ꝙ perſonę regulares utriuſqꝫ ſexus extra monaſteria ſua vagantes, in ſeculo moram trahant, nonnullę etiam ex ipſis religionis habitu dimiſſo apoſtatare non formidant, excõmunicationis ſententiam ut ſic incurrendo, & ſuis ſuperioribus rebellando. Cum itaqꝫ periculoſum ſit talibus ſic vagantibus excõmunicatis & apoſtatis in diuinis participare, volumus & vniuerſis nobis ſubiectis eccleſiaſticis perſonis mandamus, ut omnes & ſingulos ſic in ſeculo ſuis ſub diſtrictibus vagantes et cõmorantes cuiuſcunq; ordinis uel conditionis fuerint, moneant & requirant, ut infra menſis ſpatium à die publicationis & requiſitionis huiuſmodi ad ſua monaſteria redeant & ut uota ſua deo reddant, ſuis ſuperioribus iuxta ordinem & regulæ inſtitutionem obediendo, uel ſaltem infra eundem terminum coram nobis uel noſtro uicario de indultis, ſi quę de contrario habeant, legitime doceant, alioquin contra ipſos per eccleſiaſticæ cenſu-

ræ pœnas, & prout iuſtum fuerit, procedemus.

Ad idem de Regularibus.

QVamuis contra monachos & moniales de ſuis clauſtris propter aliquos enormes exceſſus, aut animi leuitate temere fugientes, & in ſeculo per tempora vagantes & conuerſantes, & tandem pœnitentia ducti ad clauſtra ſua humiliter redire volentes, certæ & variæ pœnæ iuxta qualitatem & quantitatem excedentium a ſanctis patribus ſint ſtatutę, quidam tamen abbates & magiſtratus pœnis in ſacris canonibus & regula ſui ordinis contra tales profugos expreſſis non contenti, grauiores & quaſi importabiles pœnas ipſis in ſui reuerſione imponere non verentur, vel quod deterius eſt, eaſdem perſonas quantumcunque humiliter poſtulantes ad ſua clauſtra de quibus exiuerunt admittere inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnę ampliandæ non ſint, ſed leniendæ, & longe ſit ſecurius de miſericordia q̄ de crudelitate reddere rationem, Cum etiam dominus per os prophetę ſit pollicitus, ſic dicentis: Peccator quacunque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum ſuarum amplius non recordabor. Nos aduertẽtes, ꝙ ubi paterfamilias largus diſpenſator exiſtit, non decet familiam eſſe tenacem, ut peccandi materia & occaſio talibus præcludatur, prouida deliberatione ſtatuimus & præſenti ſtatuto decernimus & ordinamus, ut monaſteriorum abbates & pręlati, abbatiſſæ, prępoſiti, priores, & magiſtratus cuiuſcunq; ordinis nobis ſubiecti fratribus & ſororibus modo præmiſſo a ſuis monaſteriis pro fugientibus aut in apoſtaſiam ex quacunque cauſa lapſis, deſiderantibus & quærentibus cum humilitate ac deuotione

regreſſum, gremiũ miſericordiæ (quem mater eccleſia clau-dere nulli petenti conſueuit more pii patrisfamilias qui fi-lium primum prodigum, & poſtea pœnitentem paterne ſu-ſcepit) ſtudeant liberaliter aperire, & tales redire volen-tes, quantumcunq; eorum exceſſus graues fuerint vel enor-mes iuxta cuiuſlibet ordinis diſciplinam ſiue regulam & conſuetudinem obſeruatam, ſine contradictione recipiant & admittant, ita tamen quod propter eorum exceſſus, nec vi-ctus nec veſtitus eis ſubtrahatur, ſed alias regulariter pu-niantur, ut præfertur, prout ipſi prælati, abbates, abbatiſſæ, præpoſiti, priores, & magiſtratus ſententiam ſuſpenſionis a diuinis, quam in contrafacientes, ſex dierum canonica mo-nitione præmiſſa in his ſcriptis ferimus, uoluerint euitare.

Idem de monialibus. Cap. xxx.

SAcras apoſtolicas conſtitutiones debitæ executioni de-mandantes, hoc noſtro ſtatuto inhibemus, ut ſanctimo-niales cuiuſcunque ſint religionis vel ordinis noſtrarum ci-uitatis & diœceſis, quæ in ſuis monaſteriis ſub perpetua clauſura manere iubentur in conſtitutionibus apoſtolicis antedictis, ita quod nulla earum religionem tacite vel expreſ-ſe profeſſa quacunq; ratione vel cauſa, niſi forte tali morbo euidenti aliquam earum laborare conſtaret, quod non poſſet cum aliis abſque graui periculo vel ſcandalo commorari monaſteria ipſa egrediendi ſit facultas, deinceps abſque licentia ſuperiorum ſuorum quam non niſi ex cauſa expreſ-ſa vel ineuitabili exigente neceſſitate concedi volumus, monaſteria ſua non exeant, prout dictarum conſtitutionum pœnas & vltionem canonicam voluerint euitare, quodq; vt ipſæ ſanctimoniales a publicis & mundanis aſpectibus

ſeparatæ, deo liberius ſeruire, & laſciuiendi opportunitate ſublata, corda ſua & corpora in animi ſanctimonia diligentius cuſtodire valeant, vniuerſis & ſingulis eccleſiaſticis & regularibus perſonis noſtræ iuriſdictioni ſubiectis interdicimus & prohibemus, ne abſque rationabili & manifeſta cauſa, & ſine ſuperioris, ad quem pertinet, licentia ſpeciali, ipſa monaſteria ſanctimonialium ſubintrent, ſub pœnis ſuſpenſionis in eccleſiaſticas, & excommunicationis in ſeculares perſonas, prout de iure poterimus, contra ipſos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & ſub pœna excõmunicationis mandamus, ne etiã ipſi prælati, prouiſores, aut præpoſiti monaſteriorum monialium, noſtrarum ciuitatum & diœceſis, ipſa monaſteria ſeu clauſtra quouis modo introeant, niſi magna & euidens neceſſitas id expoſcat. Quæ ſi talis fuerit, nequaquã tamen huiuſmodi ingreſſum ſine religione & ſocio ſibi comite facere præſumant, pœna ſub præmiſſa, etſi ex iuſta & honeſta cauſa cuiquam perſonarum ſui monaſterii loqui voluerint, hoc in eccleſia ſub bono teſtimonio faciant manifeſte, ne ſiniſtra contra ipſos ſuſpicio oriatur, alioquin graui ſubiaceant vltioni.

Ad idem.

ITem mandamus ſub pœna excommunicationis ſimiliter, ne capellani aut ſcholares monaſteriorum monialium, ſeu illi qui conuerſi dicuntur, abſque licentia præpoſitorum, prouiſorum eorundem monaſteriorum clauſtra vel clauſuras monialium, perſonis mũdanis prohibitas, aut cum monialibus per feneſtras colloquium habeant. Contrarium

facientes & præpoſitis ſeu prouiſoribus monaſteriorum inobedientes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio vel pertinacia exegerit, nobis aut cōmiſſario noſtro in hac parte fideliter ſtudeant intimare.

De *magiſtris ſcholaſticis.* Cap. xxxi.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi ſtudium opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in lateranenſi concilio pia fuit inſtitutiōe prouiſum, ut per vnāquanque cathedralem eccleſiam magiſtro qui clericos eiuſdem eccleſię, alioſque ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium pręberetur, quo & docentis releuaretur neceſſitas, & uia pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſiis id minime obſeruatur, nos prædictum roborantes ſtatutum, adiicimus ut nō ſolum in qualibet cathedrali eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus, a prælato cum Capitulo, *ſeu maiori ac ſaniori parte* Capituli *eligendus, qui clericos eccleſiarum ipſarum & aliarum gratis in grammatices facultate & aliis inſtruat iuxta poſſe. Volumus etiam, vt prælati &* Capitula *tam cathedralium quàm collegiatarum eccleſiarum, qui magiſtros huiuſmodi aſſumendi, recipiendi, ac conſtituendi habent facultatem, modernis peruerſarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, neminem in magiſtrum recipiant ſeu aſſumant, niſi de cuius vita, integritate, ſcientia, moribus, ac conuerſatione, plenam & perfectam habeant notitiam, & qui peruerſarum dogmatum fermento conſperſus infectuſque non ſit, ne tenera iuuentus cum lacte venenum imbibat, & ea diſcat quæ poſtea non ſine magno ſa-*

lutis

lutis diſcrimine ac ingenti labore dediſcere uix aut nulla-tenus poſſit. Cęterum, magiſtros qui tales reperti fuerint, mox deſtituendos, amouendosq́; diſtrictiſſime mandamus.

De cuſtodia euchariſtiæ & reuerentia ſacramentorum. Cap. xxxii.

NE propter irreuerentiam ſacramentorum ira dei ſæuiat in miniſtros, ſtatuimus vt euchariſtia, chriſma, & oleum ſanctum ſub diligenti cuſtodia ſeruentur. Cum autem ſacerdos euchariſtiam uel oleum infirmorũ ad decumbentem deportauerit, uideat, ꝙ ſuperpellicio, ſtola ſeu orario ſit indutus, ſuppoſito mũdo uelamine, manifeſte & honeſte, lumine ac etiam campanella, euchariſtiæ pręcedentibus ſacramentum. Hęc facienti ac omnibus etiã uere pœnitentibus & confeſſis, qui ſacerdotẽ euchariſtiam uel oleum infirmorum, ut ſic deferentem eundo uel redeundo aſſociauerint uel ſequuti fuerint, & hoc de die faciũt, decem, ſi uero de nocte cum lumine proprio uel alieno, uiginti dierum de iniunctis ſibi pœnitentiis, præter indulgentias ab aliis & authoritate apoſtolica conceſſas, authoritate noſtra ordinaria miſericorditer in domino relaxamus. Similiter in miniſtratione ſacramenti baptiſmatis, ut ſacerdos ſuperpellicio ac ſtola utatur, uolumus atq; mandamus.*

Ad idem de cuſtodia euchariſtiæ.

COnſiderantes q̃ grauiter glorioſus deus propter ſacramentorũ irreuerentiam offendatur, Ideo q̃q̃ circa ſacramentorum cuſtodiam & reuerentiam ſufficienter ſancitum dinoſcatur, quia tamen ut quotidiana edocemur experientia, ſacerdotes cum diuiniſſima euchariſtiæ & extremæ unctionis ſacramenta ad infirmos deportant in-

caute cum calopedibus & ſcandaloſe ac turpiter capite nu
do aut vix birreto ſuperpoſito, non ornatis capillis in mun
di conſpectum procedant, diſtricte præſenti ſtatuto inuio
labiliter duraturo, ſancimus, vt conſtitutio proxime præin
ſerta firmiter obſeruetur, ac quilibet presbyter ſic infirmos
eucharistiæ & extremæ unctionis ſacramentis accedens,
abſq; calopedibus, & capite almutio (ſi ſaltem tali in lo
co almutia ſolita ſint) portari tecto alioquin caputio cle
ricali per collum tracto, ut ſola facies nuda appareat, de
uote ac religioſe præcedentibus lumine & campanella, iux
ta eiuſdem conſtitutionis tenorem incedat, indulgẽtias ini
bi expreſſas Chriſtifidelibus in domino elargientes. Si qui
vero conſtitutionẽ noſtram ſeruare contempſerint, ſe ul
tionem noſtram grauem non euaſuros agnoſcant.

De baptiſmo, ex cõcilio prouinciali Fritzlarieñ. Ca. xxxiii.

BAptiſmus cum ſumma reuerentia celebretur, maxi
me in diſtinctione et prolatione uerborum, in quibus
ſacramenti virtus conſiſtit, his. ſ. verbis: Ego baptizo te in
nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, amen. Doceãt etiã
ſacerdotes, tam mares q̃ fœminas in neceſſitate paruulos
baptizare, eadem forma in ſuo ideomate, & quod patres
& matres proprios infantes, ſi ſumma neceſſitas exigat
poterunt baptizare, & ſi ſacerdotes ſuper hoc diligentius
requirẽtes, debitã formã ſeruatã in baptiſmate inuenerint,
quod factũ eſt approbẽt, ſupplentes circa baptizatum quo
ad unctionem olei in pectore & in ſcapulis, & chriſmatis
in vertice, quod à laicis eſt omiſſum, ſi autem in baptiſma
te debitam formam non inuenerint obſeruatam, non diſ
ferant pueros iterum baptizare.

De eccleſiarum procuratoribus. Cap. xxxiiii.

QVorundam fidedignorum didicimus relatione, quod plurimarum eccleſiarum noſtræ diœceſis procuratores laici duntaxat conſtituantur, qui ad eorum nutū cum pecuniis & rebus earundem eccleſiarum abſq; plebanorum ſcitu & conſenſu propria commoda quærant, ac mercationes & contractus interdum vitioſos cum illis exerceant, & eas ad alios priuatos uſus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imburſatis & geſtis in præſentia plebanorum, quorum tanq̃ procuratorum principalium intereſt, rationem reddere ſtudeant, fabricas eccleſiarum huiuſmodi & eorum animas miſerabiliter defraudando, quod profecto periculoſum fore arbitramur. Quamobrem eccleſiarum indemnitati & ſubiectorum ſaluti prouidere cupientes, præſenti conſtitutione ordinamus, ut deinceps cuiuſlibet eccleſiæ noſtræ diœceſis rector ſiue plebanus tanquam principalis, & cum eo ad minus duo laici huiuſmodi procurationis officia, citra eorum priuata commoda fideliter cum ſcitu & conſenſu plebani exerceant, ac utilitatem eccleſiæ promoueant, rationem de ſingulis per eos leuatis, collectis, diſtributis, actis & factis, in præſentia ipſius rectoris ſiue plebani, tanquam principalis procuratoris, coram his qui ad hoc ſunt deputati, temporibus conſuetis faciendo; prout de hoc in extremo iudicio reſpondere uelint. Qui autem huiuſmodi noſtri ſtatuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & paſtores monitione præuia excommunicari poſſint & debeant, ad quod eiſdem plebanis præſentis ſtatuti uigore liberam damus facultatem.

De celebratione miſſarum & horarum Canonicarum perſolutione,& de concionatoribus,ex Concilio prouinciali Moguntino. Cap. xxxv.

PRædeceſſorum noſtrorum ueſtigiis inhærendo ſtatuimus, inhibentes ſub excommunicationis pœna, q̃ in omnes tranſgreſſores huius ſacri approbatione concilii decernimus ferendam,ut nullus ſacerdotum nouiciorum, illa die qua celebrare intendit primam miſſam,in exordium pu blicationis ſui ſacratiſſimi officii,oblaturus deo primitias gratiæ ac ſalutis ſibi collatæ; aliquos ad conuiuiũ inuitare aut inuitatos habere aut procurare per ſe uel per aliũ quo quo modo præſumat, ſed ad ſolum deum cuius militiæ eſt aſſcriptus dirigat aciem ſui cordis, maxime die illa deuotus,& curis ac ſolicitudinibus temporalium, quibus mẽtes hominum diſtrahuntur exutus, remotus à uanitatibus, hiſtrionum curſibus tumultibus & inſolentiis reproborũ, qui etiam ſæpe uenire ſolent non uocati.Si qui autem poſt uel ante(octo dierum ſpacio ſeu plurium intermedio) amicorum honeſtam conuocationem habere uelint absq; hiſtrionum curſibus fieri non uetamus.

Quomodo diuinũ officiũ ſit celebrandũ. Ca. xxxvi.

SAncta generalis ſynodus Baſilieñ.reformationi ſtatus clericalis intendens etiã inter alia de celebrando diui no officio,& horis canonicis rite perſoluendis, ac nõnullis aliis circa cultum diuinum neceſſariis certas ordinationes fecit tenoris infraſcripti.Si quis principem ſeculi rogaturus habitu honeſto,geſtu decenti,prolatione non præcipiti,ſed diſtincta, attenta quoq; mente, ſeipſum ac uerba ſtudet componere, quanto diligentius in ſacro loco omnipoten

tem oraturus deum, hæc omnino facere, curare debet. Statuit igitur ſancta ſynodus, ut in cũctis cathedralibus ac collegiatis eccleſiis horis debitis, ſignis cõgrua pulſatione prę miſſis, laudis diuinæ per ſingulas horas non curſim ac feſtinanter, ſed tractim & cum pauſa decenti, præſertim in medio cuiuſlibet verſiculi pſalmorum, debitam faciendo inter ſolenne ac feriale officium differentiam; reuerenter ab omnibus perſoluantur. Horas canonicas *dicturi, cum tunica talari ac ſuperpelliciis mundis, ultra medias tibias longis, uel cappis, iuxta temporum ac regionum diuerſitatem, eccleſias ingrediantur, non caputia, ſed almutias uel birreta tenentes in capite. qui cum in choro fuerint, grauitatem ſeruent, quam & locus & officium exigunt, non inſimul aut cum aliis confabulantes ſeu colloquentes, aut literas ſeu ſcripturas alias legentes.* Et *cum pſallendi gratia ibidem cõueniant, muta ac clauſa labia tenere non debent, ſed omnes pręſertim qui maiori funguntur honore, in pſalmis, hymnis & canticis deo alacriter modulentur. Cum dicitur:* Gloria *patri & filio, & ſpiritui ſancto. Sicut erat in principio, etc. omnes conſurgant. Cum nominatur glorioſum illud nomen* Ieſus, *in quo omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum, omnes caput inclinent.* Nemo *ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat uel dicat priuatim officium.* Nam *non ſolum obſequium quo obnoxius eſt choro, ſubtrahit, ſed alios pſallentes perturbat. Super his debite obſeruandis aliiſq; ad diuini officii proſecutionem ac chori diſciplinam ſpectantibus,* Decanus *uel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hincinde ne quid inordinate fiat, circunſpiciens.* Horum *autem tranſgreſſores, illius ho*

ræ in qua circa prędicta exceſſerint,uel alia maiori, prout tranſgreſſionis grauitas exigit,plectentur pœna, laudabilibus tamen conſuetudinibus, ſtatutis ac obſeruantiis ſpecialibus eccleſiarum ſingularum ſaluis.

Quo tẽpore quisq; debeat eſſe in choro. Ca. xxxvii.

QVi in matutinis ante finem pſalmi: Venite exultemus,in aliis horis ante finem primi pſalmi. In miſſa ante vltimum Kyrieleiſon,uſq; in finem,diuino officio non interfuerit,niſi forte neceſſitate cogente,ac petita & obtenta à præſidente chori licentia,diſcedere oporteat, pro illa hora abſens cenſeatur, ſaluis eccleſiarum conſuetudinibus,ſi quæ forte circa hoc arctiores exiſtant. Idem in his obſeruetur,qui à principio uſq; in finem in proceſſionibus non permanſerint,pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi perſonas ſingulas ſtatuto tempore non conuenientes iuramento aſtrictus agere fideliter & nulli parcere.Iubet etiam hæc ſancta ſynodus,ꝙ in illis eccleſiis,in quibus ſingulis horis certe diſtributiones ſtatutæ non ſunt,omnino etiam de groſſis fructibus(ſi opus ſit)deputentur,ut iuxta menſurã laboris plus minusve quisq; capiat emolumenti,tollẽs prorſus abuſum illum,quo in una dũtaxat hora præſens,totius diei diſtributiones vſurpat,& illum quo Præpoſiti uel Decani,aut alii officiales,ex hoc ſolum ꝙ officiales ſunt,licet actualiter pro utilitate eccleſiæ non abſint,quotidianas diſtributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ ſint. Cap. xxxviii.

QVoſcunq; etiam alibi beneficiatos ſeu in ſacris cõſtitutos cũ ad horas canonicas teneãtur,admonet hæc

ſancta ſynodus, ſi orationes ſuas deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes ſeu deglutiendo, aut ſyncopando dictiones, nec colloquia uel riſus intermiſcendo, ſed ſiue ſoli, ſiue aſſociati, diurnum nocturnumq; officium reuerenter, verbiſq; diſtinctis peragant, ac tali in loco, vnde a deuotione non retrahantur, ad quam ſe diſponere & præparare debent, iuxta id quod ſcriptum eſt: Ante orationem præpara animam tuam, ne ſis, quaſi qui tentat deum.

De his qui tempore diuinorum vagantur per eccleſiam. Cap xxxix.

QVicunque in eccleſia beneficiatus, præſertim de maioribus diuinorum tempore per eccleſiam, uel foris circa ipſam deambulando, aut cum aliis colloquẽdo, vagari viſus fuerit, non ſolum illius horæ, ſed totius diei præſentiam ipſo facto amittat. qui ſi ſemel correctus, non deſtiterit per menſem diſtributionibus careat vel grauiori (ſi pertinacia exigerit) pœnæ ſubiaceat, ita ut tãdem deſiſtere cogatur. Prohibeatur etiã ne diuina officia tumultuoſi quorumcunque per eccleſiam diſcurſus impediãt aut perturbent. Regulares, qui in conuentualibus eccleſiis circa prædicta exceſſerint grauiter ſuperioris arbitrio caſtigentur.

De tabula pendente in choro. Cap. xl.

VT cuncta in domo dei ordinate procedant, & quilibet ſciat, quid ſibi agendum imminet, ſtatuatur tabella aliqua, continue pendens in choro, in qua quid per vnumquemq; ex canonicis vel aliis beneficiatis in ſingulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legendum, cantandum ue ſit, ſcribatur. Qui autem ſecundum quod ibi

deſcriptus fuerit, facere per ſe vel alium neglexerit, pro qualibet hora diſtributiones vnius diei amittat.

De tenentibus capitula tempore miſſæ. Cap.xli.

P*Rohibet hæc ſancta ſynodus vt tempore miſſæ maioris, præſertim ſolennibus diebus, capitula ſeu actus capitulares, aut alii tractatus per Canonicos non celebrentur, niſi forte vrgens & euidens ingrueret neceſſitas.* Qui vero *ad talem horam capitulum indixerit à diſtributionibus quotidianis per hebdomadam ſit ſuſpenſus, neque ipſi* Canonici *pro illa hora diſtributiones ipſas lucrentur.*

Experientia docti nouimus, quod quidam verbum dei in ecclеſiis noſtrarum ciuitatis & diœceſi ſeminantes, religioſi & ſeculares presbyteri, interdum rancore moti cõtra ſe inuicẽ prædicare non verentur, in populi ſcandalum et exemplum pernitioſum. Nos *conſiderantes, quod ſicut ex indiſcreto ſilentio ſæpius error poſt ſe relinquitur, ita & incauta loquutio ſæpius errorem inducit.* Idcirco *præſenti ſtatuto inhibemus, ne quis prædicantium in monaſteriis & eccleſiis noſtrarum ciuitatis & diœceſis, ſiue religioſus, ſiue ſecularis exiſtat, de cætero contra alium quicquã in cancellis prædicet, ſed ſi errorem, hæreſim, uel quid aliud aliquis ex ipſis prædicauerit, id nobis uel noſtro vicario in ſpiritualibus referatur, ne ex huiuſmodi contentione publica ſcandala in populo & pericula conſurgant animarum, ſecus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.*

De ſponſalibus & matrimoniis. Cap.xlii.

Q*Vamuis in generali Concilio* Innocentius *papa tertius ſufficienter ſtatuerit, ne quis ſacerdos clandeſtinis matrimoniis interſit, inhibens nihilominus ne ta-*

lia clandeſtina matrimonia contrahantur, cum tamen quod dolenter referimus prædicta clandeſtina matrimonia ſæpius contrahantur, per quę grandia ſcandala, et animarum pericula non modica inſurgunt, prohibemus de cætero clandeſtina matrimonia contrahi iuxta conſtitutionem in Concilio generali editam, quæ habetur in .c. fina. de clandeſtina deſponſatione infraſcriptam, quam in omnibus parochialibus eccleſiis præcipimus ſingulis annis per plebanum & curam animarum habentem quater publicari, Ne autem conſtitutio prædicta cuiquam ſit incognita, eam etiã de verbo ad verbũ hic inſeri volumus cuius tenor ſequitur et eſt talis.

Cum inhibitio copulę coniugalis ſit in ultimis tribus gradibus reuocata, eam in aliis volumus diſtricte obſeruari, vnde prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærendo, clandeſtina matrimonia penitus inhibemus. Prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat, quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando ſtatuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per presbyteros publice proponatur, competenti termino præfinito, vt infra illum qui voluerit aut ualuerit legitimum impedimentum opponat, ipſi presbyteri nihilominus inueſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat, cum autem apparuerit probabilis coniectura cõtra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis. Si quis vero huiuſmodi clandeſtina vel interdicta cõiugia inire præſumpſerit in gradu prohibito, etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura

ſubſidium,cum illi taliter contrahendo non expertos ſcien‑tię,uel ſaltem affectatores ignorantię videantur, pari modo proles illegitima cenſeatur. Si ambo parentes impedimentum ſciētes legitimum,præter omne interdictum,etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sanè, ſi parochialis ſacerdos,tales coniunctiones prohibere contempſerit,aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & his qui taliter copulari præſumpſerint etiam in gradu conceſſo pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impedimentum legitimam copulam malitioſe impedimentum obiecerit canonicam non effugiet ultionem.

Hac conſtitutione prohibemus,ne quis plebanorum ſeu curatorum ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ.de cętero clandeſtinis matrimoniis interſit,quod ſi ſecus fecerit,vltra pœnas canonis prædictas condigne mulctetur. Si autem aliqui ex ſubditis matrimonium clandeſtine contraxerint,mox poſtquam hoc ſciuerint,eos moneat,ut matrimoniū per eos contractum in facie eccleſiæ infra proximum menſem ſolennizent,qui etiam infra tempus & ſpacium menſis eis præfigendum matrimonium huiuſmodi in facie eccleſiæ ſolennizare legitimo ceſſante impedimento teneantur. Et ſi id facere contempſerint, ſeu eorum Curatus,ut præfertur ipſos monere non curauerit,tam curatus quàm contrahentes,iuxta dictam conſtitutionem & alias,canonice puniantur.

De Iudæis. Cap. xliii.

NE Iudæi de cætero in ciuitate & diœceſi noſtris nutrices ſeu ſeruientes habeant Chriſtianas diſtrictius

Inhibemus,quia indignum eſt ꝙ filii liberi filiis famulentur ancillæ,omnibus ipſorum ſeruientibus ac nutricibus perci- pientes,ut à ſeruitiis earum infra proximum menſem,a pu- blicatione præſentium recedant,quos etiam Iudæi libere di mittere teneantur,& transgreſſores huius ſtatuti condigna animaduerſione puniantur.

Ad idem.

QVoniam dudum in generalibus conciliis,& in ſacro prouinciali ſynodo Moguntineñ.nouiſſime celebra ta,inter cætera de Iudæis & crucis Chriſti inimicis, ſub ceſſatione diuinorum & pœna ſubtractionis,communio nis,ſtatutum & mandatum reperitur,quod etiam nuper in conuentu Imperiali Auguſteñ.per piiſſimum & inuictiſſi- mum dominum,dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorem in reformatione ſua Imperiali ibidem facta ſimiliter repetitum,ac de nouo eſt ordinatum & diſpoſitũ, ꝙ Iudęi ſigna deferre debeant,per quę à Chriſtianis diſtin gui & diſcerni uideantur, declarando & adiiciendo tale ſignum eſſe debere,circulum videlicet de filis croceis in ve- ſte extrinſeca ante pectus, quo ad mares ac maſculos, & duas rigas blauei coloris in peplis mulierum quo ad fœmi- nas.Cum autem parum proſit ſtatuta condere et eorum exe quutionem negligere,idcirco conſtitutione præſenti præci- pimus diſtricte vniuerſis Iudæis per ciuitatem & diœceſim noſtras habitantibus, ſub pœna quinquaginta florenorum Rheneñ.mandantes, quatenus huiuſmodi ſigna extrinſe- ca iuxta declarationem Cæſareæ & catholicæ maieſta- tis prædictam deferant conformiter, & ad hoc per pote- ſtatem ſecularem & officiales & regentium compellantur,

alioquin contra ſecus facientes officiales & regentes, ad ſubtractionem ſacramenti euchariſtiæ, & nihilominus etiã contra Iudæos ad excluſionem communionis fidelium & alias pœnas prout de iure procedatur.

De adulteris. Cap. xliiii.

QVędam perſonæ relicto legitimo thoro, non verentur vna domo in adulterinis amplexibus manifeſte cohabitare, in ſcandalum plurimorum, quorum ſaluti prouidere volentes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, noſtrarum ciuitatis & diœceſis in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus omnes & ſingulos, qui in adulterinis amplexibus inſimul reſidere non verentur, admoneant, requirant, & exhortentur, ut infra quindecim dies ab inuicem diſcedant, etſi mandato huiuſmodi obedire contempſerint, & poſt dictos quindecim dies (quod abſit) inſimul cohabitauerint, tales in eorum vita ab eccleſiaſticis excludantur ſacramentis, & poſt mortem niſi pœnitentiam egerint de commiſſis eccleſiaſtica careant ſepultura, & nihilominus ad nos uel uicarium noſtrum pro abſolutionis beneficio conſequendo remittantur. Ipſi vero rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiſerint a nobis, vel vicario noſtro, canonicam expectare ſe non dubitent vltionem, quibus etiam ſub ſimili comminatione diſtrictius iniungimus, ut eorundem rebellium nomina, infra alios quindecim dies nobis vel uicario noſtro denuncient, ut cõtra eoſdẽ ad vlteriora procedere valeamus.

De raptoribus. Cap. xlv.

SPoliatores ſtratarum ac raptores alios, qui tranſeuntes per vias et ſtratas publicas, viduas, pupillos et per-

ſonas alias, preſertim eccleſiaſticas eorum bonis ſpoliant, propter eorum violentias, quæ perturbationem deſiderandæ pacis inducunt, tali volumus noſtro ferienti correctionis gladio pœna mulctari, ut tam ipſi q̃ receptantes eos & ſcienter dantes eis auxilium vel fauorem ipſo facto ſint anathematis vinculo innodati. Hoc *quidem ſtatutum, volumus anno quolibet in ſingulis quatuor feſtiuitatibus principalibus ſi ſermo eodem die fiet.* Alioquin *die ſequenti proximo dum ſermo fuerit in quibuſlibet eccleſiis, ciuitatis & diœceſis noſtrarum in cancellis publicari.*

De *vſuris.* Cap.xlvi.

V*Surarios actus diuina et humana lege ſatis nouimus exprobratos, & contra exercentes vſuras, nouiſſima conſtitutio concilii* Lugduneñ. *pœnas ſtatuit exquiſitas, ſed quia quæſito fœnerandi colore, nonnulli ſub titulo venditionis exercent vſuras, qui pecunias mutuant datis induciis ut ſtatuto die recipiant fruges forte in duplo valore quas deinde ampliori pecunia vendant, quidam etiam emendo rem pro certa quantitate venditori dimiſſam, ſtatuto termino pro adaucto numero vſurarum quantitate reuendunt.* His *fraudibus obuiando prohibemus, ne quis vſurarium abſoluat publicum, uel ad eccleſiaſticam recipiat ſepulturam, niſi cautione præſtita de vniuerſis reſtituendis iuxta conſtitutionem apoſtolicam in concilio* Lugduneñ. *factam, quæ habetur de vſuris libro ſexto, quę incipit.* Quan*quam &c. quàm in omnibus parochialibus eccleſiis præcipimus ſingulis annis per regentem curam animarum ſemel videlicet in dñica quadrageſimæ, qua canitur* Iudica *&c. ſolenniter publicari.* Ne *autem conſtitutio prædicta cui-*

quam ſit incognita; illam voluimus hic de uerbo ad verbum inſeri.

Quanquã vſurarii manifeſti de vſuris quas receperant ſatisfieri expreſſa quantitate uel indiſtincte in vltima voluntate mandauerunt, nihilominus eccleſiaſtica denegetur ſepultura, niſi de vſuris ipſis fuerit, prout patiuntur facultates eorum plenarie ſatiſfactum, vel illis quibus eſt facienda reſtitutio, ſi præſto ſint ipſi, vel alii qui poſſint eis acquirere, vel eis abſentibus loci ordinario, aut eius vices gerenti, ſiue rectori parochiæ, in qua teſtator habitat, coram aliquibus fraude dignis de ipſa parochia, quibus quidem ordinario vicario aut rectori prædicto modo cautionem huiuſmodi eorum nomine liceat præſentis conſtitutionis auctoritate recipere, ita ꝙ perinde actio acquiratur, ac ſi ſeruo publico de ipſius ordinarii mandato idonee de reſtitutione facienda ſit cautum. Cęterum ſi receptarum uſurarum ſit quantitas manifeſta, illam ſemper in cautione prædicta exprimi volumus, alioquin aliam recipiens cautionem huiuſmodi arbitrio moderandam, ipſe tamen ſcienter non minorem q̃ veriſimiliter creditur, moderetur, etſi ſecus fecerit ad ſatisfactionem reſidui teneatur. Omnes autem religioſos & alios qui manifeſtos uſurarios contra præſentis ſanctionis formam ad eccleſiaſticam auſi fuerint admittere ſepulturam, pœnæ Lateranẽ. concilii contra uſurarios promulgatæ ſtatuimus ſubiacere, nullus manifeſtorum uſurariorum teſtamentis interſit, aut eos ad confeſſionem admittat, ſiue ipſos abſoluat, niſi de uſuris ſatisfecerint, uel de ſatisfaciendo pro ſuarum uiribus facultatum prę̄ſtent, ut præmittitur idoneam cautionem, teſtamento quoq; manifeſtorum uſurario-

rum aliter facta non valeant,ſed ſint irrita ipſo iure.

De pœnis occaſione interdicti. Cap. xlvi.

SAcri prouincialis concilii ordinationi inhærendo hac conſtitutione perpetuo valitura, ordinatione reuerendiſſimi domini cardinalis Campegii legati in ſua reformatione præinſerta, poſita pro præſenti rerum ſtatu ſalua ſancimus, ut ſi in antea aliqua eccleſiaſtica uel ſecularis perſona cuiuſcunque dignitatis ſtatus uel conditionis exiſtat, inſtigante diabolo infra ciuitatem & diœceſim noſtras clericum, ut pro clerico ſe gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut ſine licentia ſuperioris ipſius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipſo in terris, eccleſiis, parochiis, totius archipresbyteratus in quo huiuſmodi delictũ commiſſum, aut clericus huiuſmodi captus fuerit, non ſolum in illo archipresbyteratu, ſed etiam in quibuſcunque aliis archipresbyteratibus, in quibus quempiam talium detineri conſtiterit, & in omnibus locis, in quibus interfector ſeu mutilator, aut captor, ſeu eius complices, & ipſi conſilium, auxilium, & iuuamen præſtantes, domicilium, aut dominũ obtinentes, & ſiue de facto, ſiue de iure iuriſdictionem exercuerint, aut obtinuerint, vel moram traxerint, & ad quæ deuenerint, & quamdiu in eiſdem fuerint, & poſt cuiuſlibet ipſorum abinde receſſum ad tres dies continuos ipſo facto ceſſetur a diuinis, & ſeruetur ſtrictiſſime eccleſiaſticum interdictum tam diu, & quouſque læſo nobis & eccleſiæ fuerit de tanto flagitio ſatisfactum, aut interdictũ huiuſmodi alias fuerit legitime relaxatũ, tales etiã iniuriatores tãquã excõmunicati eo ipſo, a ſingulis arctius euitẽtur, donec abſolutionis beneficiũ meruerint legitime obtinere.

Ne autem hi iuxta promiſſa interdictum ſeruare debentes ſe valeant per ignorantiam quomodolibet excuſare præcipimus, ut rectores ſeu plebani eccleſiarum parochialiũ, in quorum parochiis facinora prædicta commiſſa fuerint, ſtatim, & infra vnius diei ſpacium archipresbytero ſi præſens in archipresbyteratu fuerit, alioquin Camerario, etſi Camerarius etiã abeſſet, viciniori presbytero curato illius archipresbyteratus præſenti rem geſtam referant. Qui archipresbyter, ſeu Camerarius, aut uicinior confrater Curatus omnibus cęteris confratribus archipresbyteratus huiuſmodi, & etiam religioſis in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifeſtet, ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu ſeruandum fore notificet, quibus ſuper his fidem plenam, ſicut noſtris literis volumus adhiberi. Si quis vero rectorum ſeu plebanorum eccleſiarum parochialium, aut archipresbyterorum, vel Camerariorum hoc noſtrum pręceptum adimplere contempſerit excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrat, a qua non poſſit, niſi congrua ſatisfactione prauia liberari, per pręmiſſa conſtitutionibus legalibus, & prouincialibus contra ſacrilegos prædictos æditis, & aliis quę de ipſorum pœnis tractant non intendimus derogare, ſed potius eas in ſuo robore volumus permanere.

Ex eadem generali ſynodo Baſilienſi.

Inſuper eadem ſacroſancta ſynodus Baſilienſis ad vitandum ſcandala & multa pericula, ſubueniendumq; conſcientiis timoratis ſtatuit, ꝙ nemo deinceps a communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratiõe vel receptione, aut aliis quibuſcunq; in iudiciis, uel extra cuiuſcunq; ſenten

tiæ,

tiæ, aut cenſuræ eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, uel prohibitionis ab homine, uel ab iure generaliter promulgatę occaſione, teneatur abſtinere, uel aliquem uitare, aut eccleſiaſticum interdictum obſeruare, niſi ſententia, prohibitio, ſuſpēſio, uel cenſura eccleſiaſtica huiuſmodi fuerit, uel contra perſonam, collegium, uniuerſitatem, eccleſiam, aut locū certum, aut certam à iudice publicata, uel denunciata ſpecialiter, & expreſſe, aut ſi aliquem ita notorię excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiuerſatione cęlari, aut aliquo iuris ſuffragio excuſari. Nā à communione illius abſtineri uult iuxta canonicas ſanctiones, per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos & interdictos ſeu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari.

Ad idem ex eadem generali ſynodo.

Quoniam ex indiſcreta interdictorum promulgatione multa conſueuerunt ſcandala euenire, Statuit hæc ſancta ſynodus, quod nulla ciuitas, oppidum, caſtrum, uilla, aut locus, eccleſiaſtico poſſit ſupponi interdicto, niſi ex cauſa ſeu culpa ipſorum locorum ipſorum, aut domini, ſeu rectoris, uel Officialium. Propter culpam uero ſeu cauſam alterius cuiuſcunque priuatæ perſonę huiuſmodi loca interdici nequaquam poſſint auctoritate quacunque ordinaria uel delegata, niſi talis perſona fuerit prius excommunicata, aut denūciata, ſiue in eccleſia publicata, ac domini, ſeu rectores, uel Officiales auctoritate iudicis requiſiti huiuſmodi perſonam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad ſatiſfaciendum compulerint, qua etiam poſt biduum eiecta recedente uel ſatiſfaciente, mox diuina re-

ſumi poſſint, quod etiam in pendentibus locum ipſa ſyno-dus, uult habere per hanc tamen conſtitutionem, non uolu-mus eſſe ſublatam conſtitutionem noſtram præmiſſam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

De pœnitentiis & remiſſionibus. Cap. xlviii.

TAmetſi iuxta ordinationem & conſtitutionem ſan-ctę matris eccleſiæ in concilio Lateraneñ. *ſub* Inno-*centio tertio celebrato æditam & factam, quæ habetur ſub titulo de pœnitentiis & remiſſionibus in antiquis. quilibet doli capax teneatur ſaltem ſemel in anno cõfiteri* proprio *ſacerdoti, uel de eius licentia alteri, & euchariſtiæ ſacra-mentum ad minus in paſcha recipere.* Certificati tamen *ſu-mus (quod certe dolenter referimus) q̃ nonnulli ciuitatis & diœceſis noſtrarum incolę & inhabitatores his turbatiſſi-mis pernicioſarum dogmatum & nouitatum temporibus, etiam pluribus annis non ſint confeſſi, nec ſacrum euchari ſtiæ receperint ſacramentum.* Itaq; *pro paſtoralis officii noſtri debito, ut tales circa propriam ſalutẽ deſides, ad me liorem uitam omni ſtudio & ſolertia reducantur, diſtricte præcipimus & mandamus dictam* Lateraneñ. *concilii con ſtitutionem in omnibus parochialibus eccleſiis annis ſingu lis per eccleſiarum parochialium rectores & curam anima rum habentes, bis in quadrageſima ſemel in dominica* In-*uocauit, & iterum in dominica qua canitur* Lætare, *de am bone publice & ſolemniter publicari.* Et *ne conſtitutio hu-iuſmodi cuiq̃ ſit incognita, illam præſentibus uerbo ad uer bum inſerendum curauimus.*

OMnis utriusq; ſexus fidelis, poſtq̃ ad annos diſcre tionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem

ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & in iunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam tēpus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & uiuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſq; ignorantię cæcitate uelamen excuſationis aſſumat. Si quis autē alieno ſacerdoti uoluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum poſſit abſoluere & ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus ut more periti medici ſuperinfundat uinum & oleum uulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circūſtātias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis utendo ad ſaluandum ægrotum. Caueat autem omnino ne uerbo aut ſigno, aut alio quouis modo aliquaterus prodat peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſq; ulla expreſſione perſonæ caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentionali iudicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolum à ſacerdotali officio deponendum decernimus, uerumetiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Quia nonnulli religioſi terminis ſuis non contenti in perditionem animarum in caſibus ſedi apoſtolicæ, & nobis reſeruatis ī ciuitatę & diœceſi noſtris ſubditos noſtros abſol-

uere præſumunt, licet de hoc nullam receperint poteſtatē, pręſenti decreto inhibemus, ne deinceps nudo uerbo ipſorum religioſorum aſſerentium ſe talem habere poteſtatem, niſi alias de poteſtate huiuſmodi fecerint fidem legitimis documentis, credatur, declarantes abſolutiones eorū in caſibus pręditis factas nullas eſſe, niſi hoc ſpecifice à ſede apoſtolica, ſeu à nobis eis ſit conceſſum.

Ad idem.

Inſuper omnibus presbyteris curatis & non curatis noſtrarum ciuitatis & diœceſis inhibemus, ne de caſibus epiſcopalibus nobis reſeruatis, quas duximus inferius annectē dos, niſi quatenus iuxta tenorem pręinſertæ reformationis reuereñ. domini Cardinalis Campegii de latere legati hoc ipſis conceditur ſeu permittitur ſe intromittere audeant, ſed ad nos ſeu Vicariū noſtrum, omnes infraſcripti remittātur, decernentes abſolutionem per eos abſq; ſpeciali conceſſione noſtra ſeu Vicarii noſtri in caſibus huiuſmodi, præterq̄ in mortis articulo factam uiribus penitus carere.

De Sententia excommunicationis. Cap. xlix.

QVoniam excommunicati abſoltos ſe eſſe nonnunquā mentiuntur, ex quorum communione pericula eueniunt animarum, præſenti conſtitutione inhibemus, ne de cętero quiſq; ſacerdos curatus nobis ſubiectus quācunq; perſonam eius parochiæ, quam ſemel per noſtras, ſeu vicarii uel Officialis noſtri literas excommunicatorias ſigillatas excommunicatā denūciauit, aut contra q̄ tales literas uidit & recepit, ultra ad diuina ſua, ſcienter admittat, uel coram eo celebret, aut abſolutū credat uel teneat, niſi abſolutionē ſuā literatorie & ſigillatā illius ſigillo qui eum ex-

communicauit ſibi prius oſtē dat. Tráſgreſſores autē vltra pœnam iuris q̄ incurrant, pœnam condignā non euadent.

Quamuis cōtra abſentes ad ſynodum vocatos ad pœnas iuris procedere id eorū contumacia exigēte poſſimus, ex cauſis tamen certis nos monentibus mitius agentes, ſub ſpe quod in futurum noſtra benignitate attenta reddantur obedientes, pœnarum huiuſmodi effectum duximus ſuſpendendum, & ſuſpendimus per præſentes.

Præterea, ne clerus noſter cenſuris, & ſententiis eccleſiaſticis auctoritate ordinaria propter ſtatutorum tranſgreſſionē, & non obſeruationem à nobis, & prædeceſſoribus noſtris latas, dummodo à iure latæ non ſint, inuoluatur, illas tollimus in his ſcriptis eaſdem in arbitrarias pœnas per noſtrum Vicarium in tranſgreſſores infligendas committentes, citra tamen pœnarum iuris ſublationem, quibus per hoc nolumus derogare.

CÆTERVM CASVS EPISCOPIS SPEcialiter reſeruati ſunt infraſcripti. Cap. I.

Item: Rebaptizatus, Reconfirmatus, uel reordinatus.

Item: qui matrimonium poſt ſponſalia iurata cum alia q̄ ſponſa contraxerint.

Item: Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti, ſecundo contraxerit.

Item: Ille qui virginē deflorauerit, oppreſſerit, et rapuerit.

Item: Opprimens propriam prolem.

Itē: In ſe ſterilitatē uel aborſum quomodolibet procurās.

Item: Homicidium, facto, prę cepto, conſilio, cō ſenſu, aucto-

ritate propria, aut auctoritatiua exhortatione, vel quouis alio modo committens.

Item: Inceſtum in tertio, aut proximiori gradu conſanguinitatis, aut affinitatis committens.

Item: Voti tranſgreſſores.

Item: Symoniacus. Item: Vſurarius.

Item: Raptor. Item: Sacrilegus.

Item: Incendiarius. Item: Latro.

Item: Eccleſiam conſecratam ſanguinis vel ſeminis effuſione polluens.

Item: quilibet eccleſiæ, vel cœmiterii, aut emunitatis, uel libertatis eccleſiaſticæ violator.

Item: quilibet excõmunicatus à canone vel conſtitutione.

Item: Sacerdos proditor confeſſionis.

Itẽ: Celebrãs in eccleſia interdicta, uel altari nõ cõſecrato, aut mobili ſine licẽtia, uel ſine indumẽtis, aut nõ ieiunus.

Item: Non ordinatus celebrans vel miniſtrans in ordine quem non habet.

Item: Sacerdos, cuius negligentia, uel culpa aliquid inhoneſtum, uel aliquod ſcandalum circa ſacramenta euenit.

Item: quilibet deierans, ſeu ueniens contra ſuũ iuramentũ.

Item: Falſarius literarum & monetæ.

Itẽ: quilibet manus violẽtas iniiciẽs in patrẽ, et matrẽ ſuã.

Item: quilibet coniugatus contrahens matrimonium, viuente vxore, cum ſecunda, uel intrans religionem, uel recipiens ſacrum ordinem coniuge inuita & econtra.

Item: Coniunx qui & quæ in mortem coniugis effectualiter machinatus uel machinata fuerit.

Item: Scienter coiens cum infideli.

Item: Promotus p̃ alium, q̃ per propriũ ep̃m ſine licentia.
Item: furtiue ſeu per ſaltum vel extra ſtatuta tempora promotus.
Item: Excõmunicatus, vel ſuſpenſus, aut interdictus in ordine ſuo miniſtrans, uel qui taliter ligatus aliquem ordinem ſuſcepit.
Item: Scienter ſepeliens corpus excõmunicati in cœmiterio, uel etiam non excõmunicati tempore interdicti.
Item: Abutens quomodolibet ſacramentis eccleſię, vtputa Hoſtia, Chryſmate, uel alia re ſacra.
Item: Omnis adulter & adultera ſaltẽ publicus & publica.
Itẽ: quilibet ſcienter extra caſum neceſſitatis baptizãs propriã prolẽ, vel illã tenẽs in baptiſmo aut cõfirmatione.
Item: Omnis hæreticus, aut fautor participator ue hæreticæ prauitatis.
Item: Committens Sodomiticum crimen, aut cum brutis commiſſum.
Item: quilibet cum ſanctimonialibus coiens.
Item: Omnes clandeſtinæ contrahentes ſponſalia, niſi infra tempus ſtatuti ſuprapoſiti illa ſolenniżauerint.
Poſtremo, ad ſiniſtræ ſuſpẽſionis tollendũ ambiguũ, inhibemus, ne quis ſacerdos, uel religioſus de cætero cõfeſſiones mulierũ audiat alibi q̃ in loco publico ubi uideri poſſit.

Lecta & publicata fuerunt hæc ſtatuta ſynodalia Reuerendiſſimi patris & dñi, D. Valentini ep̃i Hildeſemeñ. in ſynodo epiſcopali per ipſum perſonaliter in ciuitate & eccleſia Hildeſemeñ. celebrata, die lunæ poſt dñicam Lætare, quæ fuit. XVII. Menſis Martii. Anno a natiuitate dñi. 1539.

FORMVLA VIVENDI CANONI-
*corum, vicariorum & aliorum presby-
terorum ſecularium.*

SIC Pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, vt reddam vota mea de die in diem. Scribitur pſal. lx. Super hoc verbo dicit gloſſa Auguſt. Si vis in æternum pſallere, redde vota in iſto die, id eſt, quod promiſiſti nunc ſolue, donec venias ad illum diem in quo perenniter cum omnibus ſanctis deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præſenti facimus, deum in futuro perenniter laudabimus. Quod igitur illic acturi ſumus, hic inchoare debemus. Ecce venerabilis dñe, q̃ breue verbum, ſed fœcundum et omni ſuauitate plenum, veſtroq; deſiderio aptiſſimum. Scribitis nanq; & reſcribitis pro aliqua exhortatione & informatione vobis tranſmittenda, ſuper qualitate ſtatus veſtri, quaſi non habeatis ad manum ſanctorum regulas & formulas, iuxta quas ſecure vos regulare poſſitis. Si non humilitas veſtra pariter & bona vita vos excuſarẽt, decidendi nos occaſionem potius q̃ exhortationem aut informationem expetere timeremus. Coacti igitur (deus ſcit) facere tentamus quod neſcimus, & niſi ipſe calamum dirigat, inutilis erit labor iſte, ſed vtinam non pernicioſus. Nunquã enim ſermo exilis doctum quemlibet aut exaſperat aut impedit. Et cum ego veſtræ perſonæ notitiam non habeam, niſi tantillum quod (ſicut dictum eſt) mihi presbyter eſtis, & cuiuſdam cathedralis eccleſiæ canonicus, idcirco ſecure conſulere non ualeo.

De quinq; horribilibus exemplis contra eos qui vitam ſuam emendare volentes, ſtatim cum compunctionis ſpiritum ſentiunt, ſe perfectos eſſe arbitrantur, & in modo viuendi eligendo ſanis conſiliis non vtuntur, ſed iuxta motum capitis ſui ambulant.

Caput primum.

Dicit beatus Gregorius in paſtorali ſuo. Non una eademq; cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit. quod vni prodeſt, alteri nonnunquam obeſt. Dicam rem hanc breuiter ſub quintuplici exemplo quæ vos in admirationem & cautelam magnam adducere debet. Non longe ante hos annos presbyter quidam fuit admodum bonę vitę, quem hoc ordine diabolus decepit. Cōſuluit nanq; ſibi, ut ſe interficeret, ut martyr fieret, aſſerens hoc dn̄o plurimum placere. Tādem miſer arrepto pugione proprium perfodit ventrem, ſperans in hoc obſequium ſe pręſtare deo, ſed cum plagam ſenſiſſet, ilico exclamauit, dicens: Heu heu deceptus ſum. Accurrentibus autem vicinis et cauſam ſciſcitantibus, cuncta narrauit, moxq; miſerabiliter vitam finiuit.

Alius quidam ualde timoratæ vitæ, cum informari nollet, in erroneam conſcientiam lapſus, dixit ſe deſperare de venia propter ſeueritatem iudiciorum dei, qui ſimiliter laqueo ſe ſuſpendens, interiit.

Tertio, quidam presbyter caſtiſſimæ uitæ fuit, ita ut nec probare vitę fœminis loqui auderet, verum cum ad beatam Mariam in hæremo peregrinari diſponeret, virgo quędam ſancti propoſiti eidem ſe ſociauit, ut hac occaſione diu cōceptam deuotionem ſibi colloquendo reuelaret. Sed proh do-

lor poſt longa tãdem colloquia in carnis vitiũ ſunt collapſi.

Altera etiam quędam virgo per omnia probiſſima mihi nota, cum non poneret modum deuotioni ſuæ, eo ꝙ iugiter orare & contemplari vellet, in freneſim perpetuã cecidit.

Quædam etiam virgo cum maritari nollet ex magna deuotione à ſeculari conuerſatione abſtinere diſpoſuit. Hãc inimicus in tantam auaritiæ facem depulit, ut de eius quoq; ſalute plurimum timeretur. Hæc venerabilis dñe breuiter dixerim, ut è vicino oſtenderem, q̃tum etiam periculum in ſacris exhortationibus cõtingere poteſt, ſi nõ debite applicãtur. Ecce ponamus ante noſtros oculos quãdoq; hos quos pręfati ſumus. Si primo dixerimus, ꝙ fortiter in via dei ambulare debuerit, ecce inde occaſionem propriæ necis accepit. Si ſecundo dicamus ut deum timeat, ecce, inde in deſperationem corruit. Si tertio dixerimus, proximum tuum ama ſicut teipſum, ecce propter hoc in luxuriam cecidit. Si quarto dixerimus contemplationi inſiſte, ecce hac occaſione in amentiam peruenit. Si quinto dixerimus, ut prudenter ſe gerat in omnibus, ecce propterea penè in auaritiã irremediabiliter lapſa eſt. Omnes hæ doctrinæ quàm ſanctæ quàm deuotæ ſint, ſed his perſonis ſic diſpoſitis quàm ſint pernicioſæ, dat idem beatus Gregorius exemplum de pane qui vitam fortiorum roborat & paruulorum necat. Similiter medicina quæ nonnunquam vni morbum innuit, & alteri vires aufert: ſic ſacra ſcriptura eſt quibuſdam odor vitæ in vitam, quibuſdam odor mortis in mortem. Neque hoc ideo venit quaſi ſacra exhortatio mala ſit, ſed propter inſufficientiam audientium, quæ communiter ex ſuperbia pullulare ſolet. Nam ſunt plerique qui quàm cito ſpiritum compunctio-

nis ſentiunt,ſtatim ſe perfectos arbitrantur, neque vllius magiſterii moderamini ſe ſubdere uolunt, dicentes: Ego ſum bonæ voluntatis,totum quicquid dico aut facio,cordia liter noto &c.quaſi hoc ſufficiat contra tot antiqui hoſtis verſutias,& quia nunquam diſcipuli veritatis fuerunt,ideo facile à ſpiritu erroris ſeducuntur. Nulla enim ars haberi præſumitur, niſi prius intenta meditatione diſcatur. Dicit quidam venerabilis doctor,ꝙ bonę voluntati nihil eſt peri culoſius,ſi non recta ratione reguletur.Hoc eſt notabile & formidoloſum verbum,& dat rationem,quia de natura vo luntatis eſt,ꝙ ſit cæca,& de natura boni eſt ꝙ ſit ſui diffu ſiuum.Quæ igitur ſemper cæca eſt & vbiq; diſcurrere uo= luerit,quid illi reſtat,niſi caſus continuus?Vnde Cyrillus de hoc dicit:Certè nil plus nocet,q̄ aliorum ſpreto conſilio,ut propria præcipit voluntas ambulare,qui ſuę tantum uolun tati credit in cunctis quæ facit,finem odibilem adinueniet. Exempla de hoc ſunt infinita. Igitur qui ſecure ambulare deſiderat,non ſibi confidat,neq; deum tentare debet,quaſi ipſe ſibi deſuper ſcientiam infundere merito teneatur,quia ipſum amoroſo corde quærit.Hoc nanq; & ipſe dedit, ſed neq; de hoc ſibi blandiri quiſquā poterit ꝙ bonę uolunta= tis eſt,quaſi hoc a ſe habeat,ſed ſolicite penſare debet,quo= modo talentum ſibi diuinitus datum dignæ expendat gra= tię,digne cooperando, ſciens ꝙ non omnia chariſmata ſi= mul donantur in ſua plenitudine,ſicut nec impetu vno uir gultum excreſcit in arborem robuſtam, ſed omnia tempus ſuum habent, & per determinatas moras regulatiſſime vnumquodq; tendit ad ſui conſummationem.Eſt igitur con ſilium omnium ſanctorum patrum,qui de moribus ſcripſe=

runt, ꝙ homo bonæ voluntatis quærere debet uirum aliquẽ diſciplinatum & in ſacra pagina bene doctum, cui totum cor ſuum, & propoſitum plene reuelet, a quo mandata viuendi accipiat, quę etiam tam diu diligenter obſeruet, donec ipſo licentiante, aut certe ſpiritu ſancto reuelante ad altiora ſe transferat. Hic nanq; vir heroicus ſiue ſpiritualis omnia diiudicat, naturam conſiderat, propoſitum explorat, & iuxta hoc quod uiderit expedire, ſingula moderatur. Cuius etiam conſiliis tanquam diuinis eſt obtemperandum, quia in eo habitat ſpiritus ſanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Euſtochium, & epiſtolam ad Demetriadem & alia eius opuſcula, ſimiliter Auguſtini, Benedicti, Bernardi, &c. etſi aliter inuenerit, quod non puto, mendacii me arguat: Verum ut per quotidiana exempla id probem ad oculum iſta videmus in ſcholis uirtutũ, id eſt, approbatis religionibus, vbi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quiſquam in feruore nouicio permittitur ambulare, iuxta motum capitis ſui, quaſi ſecurus ſit de omnibus, eo ꝙ habuerit bonam uoluntatem, ſed ſecundum regulas ſanctorum patrum inſtituitur in omnibus. Et qui ſic procedit, ſecure procedit & proficiet, non tamen ſine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio eſt uita hominis ſuper terram. Et Adę dictum eſt: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Specialiter autem uirtutis exercitium eſt circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magiſter, ſcilicet, qui ſcientiam & experientiam eius habuerit, quia teſte. S. Gregorio: Ars artium eſt regimen animarum. Dicitur notanter idoneus magiſter, quia multi reperiuntur conſultores fallaces, inflati ſpiritu arrogantiæ, aut auaritiæ, &

multos ſeducunt. Heu quot homines ſimplices, & bonæ voluntatis perierunt per tales ſimulatores. Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cum aliquando in adoleſcentia mea viſitaſſem quendam ſolitarium laicum, qui iugi clauſura ſedebat in quodam conclaui ſeorſum, & ab eo verbum ædificationis interrogaſſem, inter multa conſilia quæ dixit, hęc, aut ſimilia verba adiunxit: Qui vult eſſe perfectus Chriſtianus, debet vendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & oſtiatim mendicare ſicut Chriſtus fecit: & nihil amplius curare de ſcripturis, quia ſcripturæ confuſę ſunt propter multiplicitatem gloſſarum, & bonum eſſet, quod vniuerſæ gloſſæ comburerentur. Hæc & ſimilia miſer ille verboſitando dogmatizauit. Cumque diligentius cogitaſſem de his, quia adhuc ignarus eram huius aſtutiæ: quidam presbyter dixit mihi, ne cures de phantaſiis illis. Nuper quendam fabrum ſimiliter docuit, qui cum omnibus diſtractis mendicare cœpiſſet, vniuerſi maledixerunt ei, dicentes: Cur mendicare vis cum fortia membra habeas ad operandum, redi ad officium tuum. Quid plura? Tandem cum nil ſibi a quoquā daretur, nec quid manducaret, inueniret, deſperatione tactus in flumen ſe præcipitans ſubmerſus eſt. Similia plura de talibus leguntur. Ecce venerabilis domine, quanta eſt aſtutia antiqui hoſtis, etiam contra homines bonæ voluntatis. Quare ſummopere vobis præcauendum eſt, ne in laqueum eius incidatis. Placeat reuerentiæ veſtrę hoc aduertere, quod communiter dicitur, religioſi poſſunt ſe facilius iuuare contra tentationem inimici propter multa, &c. Hæc eſt etiam ſententia beati Bernardi & Hieronymi. *Ratio eſt, quia ſemper alieno arbitrio dirigūtur, nec quic-*

quam de voluntario habent. Peccatum autem eſt adeo voluntarium, quod ſi non eſſet uoluntariū non eſſet peccatum.

De mala libertate canonicorum ſecularium. Cap. ii.

HInc concluditur, ꝙ verus obediens uix poteſt peccare, ex quo vlterius per oppoſitum concluditur, ꝙ qui non vult obedire, vix poteſt benefacere. Iam quæſo, reflectite hæc ſuper ſtatum veſtrum. Quid eſt ꝙ quidam ita vitare ſolent ſicut obedientiam? cum uenia loquor, nonne hæc eſt quotidiana uox dominorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi ſumus, nemo nobis præcipere habet: nos cum domini ſumus, nolumus ut præcipiatur nobis, ſed ipſi aliis precipere debemus. Nunquid ſerui ſumus? Ach male liber eſt, qui diaboli ſeruus eſt. Nonne vulgariter dicitur, quanto ſtirps nobilior, tanto ceruix flexibilior? quid de ſua generoſitate tales habent gloriari, quando nec diuino nec humano iudicio vlla in eis ingenuitatis indicia reperiūtur? Iam dictum eſt, ꝙ nobilitas uera ſiue ſecularis ſiue ſpiritualis, cum promptitudine obediendi ſoleat agnoſci. Item vlterius ſequitur, ꝙ ſi verus obediens facilius poteſt uitare peccatum, econtra qui non vult obedire, difficilius poteſt peccatum vitare, imo penitus non poteſt, quia diabolus eum ad omne malum impellit, quem nullo diſciplinæ freno alligatū cernit. Prona eſt nanq; omnis ætas ad malum. Igitur venerabiles domini, ſi uultis serioſe veſtram ſalutem procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete & a falſis & imperitis magiſtris, per hęc duo penè totum mundum diabolus poſt ſe trahit. Tollantur e medio iſta duo, ſcilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magiſtrorum, quid ulterius periculi remanebit in orbe terrarum? Si cun-

cti magiſtri bene docerent, ſi cuncti diſcipuli bene obedirent, nonne reformatus eſſet mundus? hic tota difficultas, hic totius vitæ Chriſtianę perfectio latet. Sed abſit hoc, dicit libertas mala, vt ſic me alteri ſubdam, q̃ nihil mihi reſeruem, uiuit dominus, ego pariter conſiliabor, ego quod placet faciam, alienum non audiam, niſi forte illum qui loquitur mihi placentia. O periculum periculorum nimis ſuper omnes filios Adam effuſum, quod vtiq; pauciſſimi effugiunt, ſcilicet electi, perfecti in timore dei. Et ut breuiter dicatur, Via lata ad gehennam eſt mundialis iſta libertas pro qua penè omnis homo certat uſque ad mortem, iuxta vulgatum prouerbium: Libertas praualet auro. Videamus exemplum familiare, Nauis in mediis fluctibus ſine gubernatore, nunquid vere libera an non? Si vere libera eſt, ad portum ſecure perueniet: ſin autem, ſubmergetur, Sic eſt omnis homo, qui diuinis legibus non eſt inſtitutus, nunquam aliquis talis eſt ſaluatus, quia a diabolo poſſidetur, ad cuius voluntatem vinculis prauæ conſuetudinis tenetur irretitus. O vtinam viderent ſinguli quod vidit beatus Martinus. Cum enim aliquando veniſſet ad palacium cuiuſdam tyranni, vidit quendam maximum dæmonem ſedere ſuper collum eius inſtar equitis, qui ipſum duxit quocunq; volebat. Simile beata Brigida vidit, Cum quidam ſuperbi prælati aſcendiſſent ſuper equos pompaticos, q̃ toties Æthiopes quidam aſcenderunt ſuper colla ipſorum, Sic miſer homo decipitur, putans q̃ ſuam impleat voluntatem, & neſcit q̃ diaboli ſeruit impulſibus ad omne malum. Hæc ſunt ſtipendia malę libertatis, quãdo ſcilicet vnuſquiſq; facere delectatur, quod

ſibi propria voluntas ſuadet, quam communiter diabolus quodam quaſi hæreditario iure facile ſibi ſeruire cogit. Ecce quod homo ſumme diligit & appetit, hoc ſumme ſibi pernicioſum eſt, propriam ſcilicet adimplere uoluntatem, ut nemo ei dicere poſſit, cur ſic facis, aut, ab illis abſtineto etc. quia hac libertate omnibusq; viciis exponitur.

Quid ſit ſecundum carnem viuere. Cap. iii

VNde Apoſtolus ait: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini, Vbi ſic dicit beatus Auguſtinus: Ille ſecundum carnem uiuit, qui ſecundum ſeipſum uiuit, id eſt, pergit quo vult, dormit quando vult, & quamdiu vult, loquitur quicquid uult, manducat & bibit quando uult, & quantum uult, ridet, iocatur, ociatur prout vult, occupatur quando uult, & in quibus uult, quicquid naribus ſuaue eſt quęrit, quicquid auribus blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori ſuo iocundum exercet & proſequitur, Delectatur in ueſtimentis curioſis & epulis ſplendidis & domibus glorioſis. quid multa? Omnia deſideria carnis ſuæ exquirit, & perficit ſicut vult & quando uult. qui ſic uiuit, abſq; omni dubio ęterna morte morietur, ubi nunquã quicquam habebit ex his quę uult, ſicut exemplificat dominus in euangelio de diuite epulone, qui hic omnia ad nutum habuit prout uoluit, ſed poſtea vnam guttam aquę obtinere non potuit pro refrigerio linguæ ſuæ in tanta pœnalitate conſtitutus, in qua adhuc eſt vſq; hodie & in ęternum manebit, nec unquam gutta illa ei dabitur, ſed iugiter peius habebit. Ecce uenerabilis domine, q̃ inſenſati ſunt, qui hic de mala libertate gloriantur, non volentes ſubmittere collum ſuum iugo Chriſti, qui dixit: Diſcite a me, quia mi-

tis

tis ſum & humilis corde, Tollite iugum meum ſuper uos, & inuenietis requiem animabus veſtris.

Cũ quibus conuerſari debet canonicus ſecularis.Ca.iiii.

IGitur penſate diligenter ſtatũ conſcientiæ ueſtræ, quomodo vixiſtis, & quomodo quotidie uiuatis, & quales ſint cũ quibus conuerſamini: quia ex hoc magna dependet portio ſalutis ueſtræ. Dicit *nãq; ſpiritus ſanctus, ſpiritus vtiq; ueritatis qui neminẽ fallit, per os prophetæ:Cum ſancto ſanctus eris, & cũ uiro innocente innocens eris.* Et *cũ electo electus eris,& cũ peruerſo peruerſus eris.* Vbi *dicit gloſſa,*Ex *cõuictu mores formantur.*Nã *qui tangit picem, inquinatur ab ea.*Et *qui terit herbã odoriferã,percipit ſuauitatem eius.*Quia *reuera uita humana,non eſt ludus puerorum,*Ecce *ut planè loquar uobis,quia presbyter & canonicus eſtis,non licet niſi cũ ſpiritualibus conuerſari,quia de eleemoſynis uiuitis,&* ideo *omnino debetis uos aptare ut ſitis dignus & gratus mediator inter deũ & homines.*Hoc *enim clericus ſonat quaſi de hoc ſeculo acceptus & ſorti dñi mancipatus.*Igitur *cum deo & ſpiritualibus uiris erit conuerſatio ueſtra, ſi recte uiuere uultis.*Itẽ *nõ ſufficit qualitercunq; uiuere, ſed ſicut canonicus,id eſt,regularis.* Ca*non enim dicitur regula, inde canonicus, id eſt, regularis.*Dicitur *autem regula quia regit, & ſecundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.*

Qui nõ uult regi & dirigi,non eſt canonicus. Ca. v.

*IGitur qui non uult regi nec etiã dirigi,ipſe nõ eſt canonicus.*Si *autẽ non eſt canonicus,tunc corã deo nõ poteſt leuare fructus præbẽdæ,cuius titulũ falſo nomine poſſidet.* Quod *ſi leuauerit,peccat, & ad reſtitutionẽ coram deo te-*

netur. Et ſi reſtituere non ualet, tunc diuina iuſtitia ipſum æternę ſeruituti adiudicabit, ſi in hac uita, dum adhuc tem pus habet, condignam pœnitentiã non egerit. Hoc omnibus modis eſt tenendũ, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ unus quadrãs iniu ſte leuatus apud deum ſit in obliuione, ſicut aperte euange lium dicit: Si uadis cum aduerſario tuo in uia, cõpone te cũ illo, ne forte tradat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in carcerem. Amen dico tibi, non exibis inde, do nec vltimũ quadrantem reddas. Vere hoc eſt formidabile uerbum cunctis qui leuãt grandes redditus eccleſiarũ iniu ſte, Aut ſi iuſte leuãt, ſi tunc diligenter nõ ſtudent orare, & alia debita eccleſiaſtica facere prout tenẽtur. Vos autẽ uenerabilis dñe, qui ſpiritu dei tactus, non diſſolute, ſed ca nonice uiuere uultis, ſupradictũ Pſalmiſtæ uerbũ in princi pio poſitum, diligenter aduertite, ſcilicet, Sic pſalmũ dicam nomini tuo in ſeculũ ſeculi, ut reddam uota mea de die in diem. Faciant alii quicquid uelint, uos iugiter ruminate hu ius uerſiculi efficaciam, & utinã in tantũ uobis familiaris iſte uerſiculus fiat & dulceſcat, ut quoties campanæ ſoni tum auditis, deuote eum ſubmurmuretis, dicendo ſic, Pſal mum dicam nomini tuo. Hoc enim ſuaue colloquium inter deum & animam deuotam non in uacuum tranſibit, ſed magnam gratiam reportabit. Poteſt etiam iſte uerſiculus, ſecundum quoſdam expoſitores ſic ordinari, Retrograde enim legatur in conſtruendo, uidelicet, Sic reddam uota mea de die in diem, id eſt, per ſingulos dies, ut pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi, id eſt, merear te lau dare in æternum. Et hic ſenſus eſt planior quàm primus, uterꝗ tamen bonus.

Quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem ſuam dirigere ad dñm deum. Ca. vi.

PRo *cuius uerſiculi maiori explanatione quantum ad propoſitum eſt aduertendum, quod duo poſſunt in eo cõſiderari, quæ cuilibet canonico bonæ uolũtatis, aut uicario, ſiue parochialis eccleſię rectori, imo vnicuiq; ſpirituali uiro ac bonæ uoluntatis* Chriſtiano *ſunt præcipue neceſſaria, cuilibet ſecundũ proportionẽ ſtatus ſui.* Primũ *eſt directio intentionis, ſecundũ exequutio operis.* Igitur *loquẽdo ſecundũ propoſitũ noſtrum, dicimus quod quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem ſuã dirigere ad dñm deum, ut quicquid facit, ad gloriã dei ordinet, & hoc notatur, cũ dicitur,* P*ſalmum dicã nomini tuo.* Plures *nãq; pſallunt & bona opera faciunt, nõ ad dei gloriam, ſed ad ſuam, quærentes laudem ab hominibus aut lucrum temporale.* Hi *tales non ſoluunt uota ſua, ſed furantur, quia illi cui debent, ſubtrahunt fallaciter, & ſibiipſis reſeruant, licet inutiliter, quia ſe quærunt, & non dei honorem.* Sed *uerus* Chriſtianus *pſalmũ dicit nomini domini, non ſuo, quia conſiderat φ ex ſe nihil eſt, & ideo domino totum tribuit, dicens:* Non *nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* Quicquid *enim ſumus, & quicquid habemus tu largiris, ſine te ad ſtatim in nihilum redigeremur.* Tu *ſine intermiſſione aſpicis nos, & nunquam obliuiſceris creaturarum tuarum, & quia à te eſt totum noſtrum eſſe & poſſe, & ſcire & quicquid habemus.* Ideo *merito tibi à nobis debetur omnis laus, honor, uirtus & gloria & gratiarum actio nunc & in ſeculum ſeculi, id eſt, in æternum.* Vbi *dicit ſanctus* Thomas *in prima parte* Summæ,

ꝙ deus eſt in creaturis non ſicut calor in aqua, ſed ſicut ſol in aere, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, ſed remoto ſole ab aere, ſtatim aer tenebreſcit, nec quicq̄ luminoſitatis remanet: ſic deus, ſi nō cōtinuo creaturā adminiſtraret, ſtatim omnis creatura eſſe deſineret. Et ergo merito uniuerſa creatura debet eſſe parata iugiter ad obediendū ſuo creatori, ſine quo nec ad momentum eſſe poteſt. Et hæc eſt principalis cauſa & primaria, quare deo ſoli debetur honor & gloria, quia ipſe eſt à nullo, ſed omnia ab ipſo ſunt.

Quilibet canonicus aut uicarius debet aduertere quibus et qualibus debitor ſit iuxta uocationem ſuā, & hoc, ad quod tenetur, debet ope implere. Ca. vii.

HÆc autem contemplatio iocunda in libro creaturarū in immēſum extēdi poteſt, nec doctore opus habet, quia quaſi uiolēter ingerit ſe humanis ſenſibus, ita ut inexcuſabilis ſit omnis homo. Vnde dicitur in Iob: Interroga iumēta terræ, & docebunt te. Hinc ſecundū Apoſtolū: Quæcunq; facimus, ſiue comedamus, ſiue bibamus, ſiue aliud quodcūq; faciamus, omnia quidem ad dei gloriā faciamus. Hoc autē nobis eſt utile, nō ei, quia nullius eget. Secūdo etiā quilibet canonicus aut uicarius debet diligēter aduertere, quibus & qualibus debitor ſit iuxta uocationē ſuā, & hoc diligenter opere adimplere ad quod tenetur prout melius poterit, quia ſibi nō ſufficit generalis quædā bona uolūtas, ſine operis executione, ſicut dicit dn̄s in euangelio: Nō omnis qui dicit mihi, dn̄e dn̄e, intrabit in regnū calorū, ſed qui facit uoluntatē patris mei. Et iterū: Qui cuſtodit mandata mea & ſeruat ea, hic eſt qui diligit me. Eſt autē dei man-

datum,ut reddamus omnibus debita.Eſt autem quilibet canonicus triplex debitor, ſcilicet deo, ſibi, & proximo,de quibus multa ſcripta in ſanctis libris reperiuntur. Sed quãtum ad præſens ſufficit arbitramur,ꝙ omnibus legaliter ſatisfaciat, ſi diuinũ officium debite perſoluit.Si autẽ aliquid ultra facit,illud ſupererogationis eſt, & hoc iam quod dicimus,uocatur debitũ eccleſiaſticũ,ſed ſi aliũde ſe obligauerit ad partẽ,ad qđ eũ eccleſia nõ aſtringit,hoc uocatur debitũ ꝑſonale,ad hoc etiam tenetur, ſi licitũ fuerit & honeſtũ.

Valde multa ad hoc requiruntur, ꝙ aliquis rite officium diuinum perſoluat,& ꝙ aliquis dignus habeatur diuinis intereſſe. Cap. viii.

IGitur tota intentio debet ad hoc tẽdere,ut officiũ eccleſiaſticum rite perſoluat.Et hoc tangitur in ſecũda particula prædicti uerſiculi. ſ. Reddam uota mea de die in diẽ. Quæ uerba multa includunt,quia ualde multa requiruntur ad hoc,ꝙ aliquis rite diuinũ officiũ perſoluat. Sicut & iam vulgariter dicitur,ꝙ plura neceſſaria ſunt pauperi anteq̃ diues fiat,etiã plura neceſſaria ſunt vnicuiq; homini anteq̃ dignus habeatur diuinis intereſſe myſteriis,etiã beatiſſimis angelis pauendis.Hoc ideo ſancti concorditer dicunt,quia eſt ultra hominẽ diuina tractare,imo ultra omnẽ creaturã. Et ideo diuinũ officiũ iniungitur eccleſiæ miniſtris,& præcipue epiſcopis & presbyteris qui ab hoc Hierarchi dicuntur,id eſt,ſacri principes diuinorũ myſteriorũ.Alii miniſtri, quia his ſociãtur,& ad tam etiã pauẽda ſacramẽta ſubſeruiũt ſedule omni ſanctitate & puritate fulgere debẽt,ut dicit beatus Auguſtinus,Contẽplemini quid ſit ſancto populo dei præeſſe,& cõſiderate quale ſit, ſacramentis diuinis

inſiſtere. Altario placere debent qui de altario uiuunt. Et Epiſcopus inſtruendo ordinandos, dicit ꝙ cũ magno timore eſt ad ſacros ordines procedendũ atq; prouidendũ, ut cæleſtis ſapientia, probi mores, & diuturna iuſtitię obſeruatio ad id electos commendet. Ecce uenerabilis dñe, qualia ſunt uota, & qualia eſſe debent quæ reddere oporteret de die in diem quemlibet eccleſiaſticum. De his beatus Gregorius pulcherrimum librũ ſcripſit, quem omnino ſuadeo ſæpius legatis, ſcilicet Paſtorale, in quo inuenietis ultra q̃ dicere ualeo, cũcta ſaluti ueſtræ neceſſaria. Summa nanq; diſcretione ſingulis (iuxta qđ expedit) ſalutares largitur doctrinas.

Si aliqua de antiquis obſeruãtiis eccleſię ſunt collapſa, poteſt canonicus laborare pro reformatione eorũ, uel ĩ domo propria ſupplere illa ꝑ alia exercitia ſpũalia. Ca. ix.

DE quotidiano autem exercitio ſpecialiter nihil ſcribere poſſum, niſi quod iuxta laudabilẽ ueſtræ eccleſię conſuetudinẽ uos regatis in horis nocturnis pariter et diurnis. Quod ſi aliqua de antiquis obſeruãtiis collapſa ſunt, poteſtis quantũ gratia uos adiuuerit laborare pro reformatione eorundẽ. Si audire alii noluerint, tunc quantũ ad ueſtrã perſonã attinet poteritis in domo propria illa ſupplere per alia exercitia ſpiritualia, iuxta conſilium diſcreti uiri.

De regula canonicorum ſecularium, quæ in quibuſdam eccleſiis habetur. Cap. x.

HAbetur etiam in quibuſdam collegiis regula quędã canonicorum ualde bona, olim in concilio Aquenſi ędita, & collecta ex dictis ſanctorum. Sed nullum ſcio collegium hodie, in quo ita ſeruetur ſicut in ea ſcriptum eſt. Et propter hoc quidam dicunt ꝙ abolita ſit. Forte hoc uerũ

eſt quo ad aliquã, ſcilicet refectoriũ, dormitoriũ, & ſimilia poſitiua, ſed quo alia quæ ſunt iuris diuini ſtabilis eſt et manet in ſuum. Ratio autem quare tam ſalubris regula abolita ſit, ſupra dictum eſt, quia pauci ſunt, qui ſubmittere volunt ceruices ſuas iugo diſciplinæ, ſed omnes libertatẽ affectant.

Qui hanc formulam ſtudioſe ſeruauerint, etiam in ſeculo manentes, religioſam vitam ducere poſſunt. Cap. xi.

VOs autem venerabiles dñi, qui per viam illam incedere vultis quæ arcta eſt, et ad vitam ducit, per quã pauci ambulant, diligẽter eidem regulæ mores veſtros conformate, quia optima eſt ex elegantiſſimis ſanctorum doctrinis cõpoſita, & ita diſcrete procedit, ut cuilibet bonę voluntatis uiro bene ſit portabilis. Et quia forte nõnulli ſunt vobiſcum qui libros iſtos, aut non habent, aut propter paupertatem ſibi procurare nõ valent. Igitur ne illis charitas noſtra deſit, aliqua hic annotare breuiter ex eiſdem & aliis deuotis libris intendimus, per quæ ſuam cõuerſationem regulare poſſint, ut coram deo & hominibus in ſanctitate proficiant. Quod ſi ſtudioſe hęc obſeruauerint, abſq; dubio etiam in ſeculo manentes, religioſam uitam ducere poſſunt. Hoc autem præmittendum eſt, q; ſecundum diuerſas temporum uices, diuerſi modi viuendi in clero fuiſſe narrantur, de quibus Gratianus in Decretis plura collegit, pręcipue in cap. xii. quæſtione prima & aliis locis multis. In primitiua ſiquidem eccleſia nullus ad clericatum aut ſacros ordines admittebatur, niſi magna ſanctitate cæteros antecederet omnino a conuerſatione laicali ſegregatus, ſummaq; religioſitate præfulgens. Nam tanta crudelitate & ſæuitia pa

gani tunc fidem perſequebantur, vt præeſſe nemo vellet niſi valde perfectus, quia teſte beato Gregorio: quicunq́ erat prior in dignitate, prior trahebatur ad martyriũ. Stetit autem hoc tempus annis penè trecentis, vſq́ ad Syluestrum et Conſtantinũ magnum, in quo penè nullus honor & reuerentia fidelibus deferebatur, quia tunc erat apud vulgares ſcandaloſum eſſe Chriſtianũ, ſed poſtq̃ Conſtantinus magnus et alii principes templa idolorũ ſubuerterunt & baptiſmũ ſuſceperunt cœpit Chriſtianũ nomen in gloria eſſe apud communem populum, & prohibitæ fuerũt occaſiones fideliũ, vnde tunc fides maxime creuit. Idem autem Imperator volens eccleſiaſticos in honore eſſe maximas poſſeſſiones eccleſiæ cõtulit, vnde clerici & pauperes ſuſtentarentur, quatenus cõmodius diuinis intereſſe poſſent, et pro cõmuni populo diligentius orarent. Similiter et alii principes in diuerſis locis fecerunt, et extũc eccleſiaſtici ab his operibus vacare cœperunt, & ſedule diuinis inſiſtere viuentes de eleemoſynis fideliũ. Videntes autem ſancti patres quod grandis cõflueret multitudo, & quod ſine aliquo vtili labore & occupatione cohabitare nõ poſſent, eccleſiaſticum officiũ regulas varias & diuerſos viuendi modos inſtituerũt, vnuſquiſq́ prout ſpiritus ſanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinũ officium ordinauit. Ambroſius hymnos et cantũ ſuperaddidit. Pachomius, Baſilius, Auguſtinus, & alii regulas ædiderũt. Maxima quoq́ tunc ſanctorũ hæremitarũ et monachorũ multitudo extitit. Fuitq́; tunc vix aliqua differẽtia inter religioſos & clerum, quia nondum erat iſta ſolennis profeſſio inſtituta, quæ hodie in monaſteriis frequentatur. Verũ ſucceſſu temporis & charitate frigeſcente hæc generalis ſanctitas

valde cœpit declinare ſingulis abeuntibus poſt cõcupiſcen tias ſuas, in tantũ ꝙ cœpit diuiſio apparere inter eccleſiaſti cos. Ita ꝙ quidã nominabant ſe canonicos, quidã monachos prætextu cuius magna ſuperbia & auaritia in clero ſurrexit. De quibus Gregorius ſæpe mẽtionem facit in dictis ſuis, & alii. Huic autem peſtiferæ abuſioni ſancti patres occurrere volentes, & cleꝝ ad priſtinum ſtatum prouocare cupientes, regulam q̃dam canonicoꝝ in cõcilio Aquenſi tempore Ludouici Imperatoris magno cũ moderamine ex antiquoꝝ dictis collegerũt, præcipientes, ut qui in monaſteriis viuere monachico more nõ vellent, huius regulæ inſtitutis omni cõ ſciẽtię ſecuritate ſe tradere poſſent. Sed rurſũ ab hac ſancta regula ita deſperabiliter eccleſiaſtici nũc defecerunt, ut vix aut nullo modo poſſibile ſit, ꝙ vnq̃ reduci poſſint, ĩpleturq́; hodie illud propheticũ: Et erit ſicut populus, ſic & ſacerdos.

Canonicis & vicariis bonæ voluntatis malitia huius tẽ poris obeſſe non poteſt, faciant melius quod poſſunt, & ſolicite ambulent cum deo ſuo & ſalui erunt. Cap. xii.

VEꝝ qui bonę uolũtatis ſunt, illis malitia tẽporis obeſſe nõ poteſt. Faciãt melius qđ poſſunt et ſolicite ambulẽt, cũ deo et ſalui erũt, quod vt facilius poſſint, ſeptẽ ſolicitudines, circa quas bõa volũtas occupare ſe debet, aduertẽt.

De debita exterioris hominis compoſitione tam in loquendo quàm comedendo. Cap. xiii.

SOlicitudo igitur prima bonæ voluntatis ad hoc tendere debet, ut exteriorẽ hominẽ debite cõponat, tam in loquẽdo q̃ comedẽdo, bibẽdo, ambulando, etc. quatenus quicunqꝫ mores ipſius cõſiderat, ædificetur & dicat: Ille eſt diſciplinatus vir. & utilis in officio eccleſiaſtico, quia omnes

ſanctam vitam in eo vident. Hæc autem compoſitio morum inter ſimplices & mundanæ vitæ homines maxime eſt neceſſaria, quia facillime ſcandalizantur, quãdo uel parum clerici ad libertatem extrinſecam declinant. Ecõtra autem, qñ vidẽt eos mature incedere, et timorate cõuerſari in omni caſtitate et ſobrietate, tũc maxime ędificãtur et venerãtur eos.

De ſobria mẽſa et cibis ſimplicibus, mediocribusq́;. Ca. xiiii.

SIt igitur menſa frugalis, de cibis ſimplicibus, non nimis delicatis, nec nimis groſſis, ſed medie temperatis, quia hoc expedit ad ſanitatem corporis.

De Ieiuniis temperatis. Cap. xv.

IEiunia ſic temperare ſtudeat, ut non laſciuiat, nec etiam deficiat in ſeruitio domini. Hoc nanq; tentator omnino nititur perſuadere, ut aut nimis homo repleat uentrem, aut etiam indiſcrete abſtineat, ſed medium eſt tenendum.

De habitu. Cap. xvi.

SIt habitus humilis, non nimis vilis nec nimis pretioſus, ſed mediocriter honeſtus ſine omni curioſitate, longus & amplus, ne forma corporis more ſecularium appareat foris. Poteſt autẽ duplicẽ veſtitũ ſeruus Chriſti habere, vnum meliorẽ pro diebus feſtiuis, aliũ deteriorẽ pro diebus ferialibus. Color autem ſit niger, vel griſeus, uel etiã blauius, ſed non ſanguineus aut ſubuiridis ut non dicatur ei, quod diabolus improperauit cuidam: Si plus poſſes, plus faceres.

De loquutione. Cap. xvii.

SInt verba pauca, rationabilia & utilia, non vana, non otioſa, non ſuperflua, non riſoria, non detractoria, non ſcurrilia, non maledica, non inuerecunda, non litigioſa, non clamoroſa, ſed ſuauia, religioſa & gratioſa, ut dicit Salomõ:

Sapiens in verbis ſeipſum amabilem facit, gratia autem ſtul torum effundetur. Item: Verbum dulce multiplicat amicos, ſermo autẽ durus ſuſcitat furorem. Item Hieronymus: Bea ta lingua eſt, quæ nõ nouit, niſi de diuinis ſermonẽ texere. Verũ non hæc ſic ſunt intelligenda quaſi nũquã ſit licitum vti verbis iucundis & ſolatioſis, quia ſecundum omnes mo= rales, Vir ſapiens & timoratus pro loco & tempore poteſt uirtuoſe aliquando rigorem remittere, & hoc maxime per tinet ad verba iucunda, in quibus hæc debent omnino vita= ri, ut ſcilicet non ſint inboneſta, nociua aut detractoria. Et hæc remiſſio debet fieri, quando omnia ſerioſa ſunt per ſoluta loco & tempore debito, & cum talibus perſonis, quę ex hoc non ſcandalizantur, & tali intentione, ut hac re= creatione fortius ualeat ad ſerioſa virtutis opera redire. Exemplum horum legitur de ſancto Iohanne Euangeliſta, & de ſancto Antonio, quorum hæc ſententia eſt, ꝙ ex= pedit aliquando contemplationem intermittere propter in firmitatem naturæ, ut poſtea melius ad ſpiritualia uiden= da animus redire ualeat, ſicut arcus diſtentus fortius ia= culum proiicit, q̃ qui ſine intermiſſione tenſus tenetur, vnde Auguſtinus dicit: Volo tandem ut tibi parcas, Nam ſapientem decet interdum remittere mentis aciem rebus a= gendis intentam.

Medium ſemper eſt tenendum. Cap. xviii.

ET ſicut ſupra dictũ eſt de ieiunio, ſic & hic de hoc ſo latio virtuoſo dici poteſt, ꝙ diabolus nititur homini du cere ad duo extrema, ſcilicet vt ſic fruſter bonis operibus inſiſtat, quatenus totaliter inutilis fiat, uel ꝙ ſine intermiſ= ſione ludis ac ſolaciis uacet, & alia bona opera negligat.

*Sed mediũ eſt tenẽdũ,& hæc regula optima eſt, & vbiꝙ applicãda,quia uirtus in medio cõſiſtit.Iuxta illud:*Ne quid *nimis,ne quid minus.Mediũ tenuere beati.*Et *teſte btõ* Ber *nardo:Diſcretio ẽ auriga uirtutũ,ſine qua virtutes ſũt uitiã.*

De *reformatione interioris hominis.* Cap.xix.

S*Olicitudo ſecũda bonæ voluntatis ad hoc tendere debet,ut etiã interiorẽ hominẽ reformare ſtudeat,ut ſcilicet uelit quæ deus vult eũ velle,ſciat quæ vult eũ deus ſcire,& recogitet ſiue memoretur quæ uult eũ deus cogitare.* Et *hic eſt maior labor,neꝙ vnius diei,ſed qui nunquã incipit,nunquã perueniet.Igitur inuocato diuino auxilio totaliter nos propter imminentẽ talem neceſſitatẽ ad hoc opus præcingamus.Magni nãꝙ meriti eſt huic negocio inſudare,quãuis nõ pro voto idipſum acquiratur quod intenditur. Sciendum eſt igitur,ꝙ internus noſter homo triplici morbo eſt infectus,id eſt,tria ſemper cõcupiſcit,quæ ſemper deberet ſpernere.*Et *hic oritur omnis illa difficultas proficiendi in virtutibus,quã boni viri ſentiũt,etiã vſꝙ ad mortẽ qdã maius,qdã minus.*Hoc *eſt quod dicit beatus* Paulus:Video *aliam legem in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meę.*

De *bello legis dei cõtra legẽ diaboli in vno homine.*Ca.xx.

E*Cce bellum mirabile in homine, unũ contra unũ.*Lex *dei contra legẽ diaboli.*Lex *dei dicit:*Cõtemne *omne quod eſt in mundo & adhære præceptis dñi creatoris tui. Cõtra lex diaboli dicit:*Nihil *ſit tibi curę de inuiſibilibus, ſed ſtude delicias corporis tui habere,& honorẽ huius mundi,& diuicias ad omnẽ copiam.*Iterum *lex dei dicit.*Caue *ne audias eam,ſed mihi obtempera, quia omne quod eſt in mũdo,vanũ eſt,nec mundus te iuuare poterit nec ſeipſum.*

Contra lex diaboli dicit: Ne permittas te decipi, q̄a omnia grauia ſunt: ego aūt habeo tria quæ tibi ſunt utilia valde et delectabilia, ſcilicet omnia cōcupiſcibilia carnis, et oculorū tuo℞, & pompā huius ſeculi, exerce te in iſtis & fœlix eris.

De triplici concupiſcentia. Cap. xxi.

EX hac triplici radice oritur omne malū, et ideo primus labor hic debet inchoari, ut hęc triplex cōcupiſcentia carnis, videlicet oculorū & vanitatis quod eſt ſuꝑbia vitę, nō quidē radicitus extirpetur, quod eſt īpoſſibile, ſed cōculcetur, ne herbā peccati germinet: ſicut videmus ꝙ via quæ frequēter pedibus teritur, nō producit gramma, q̄uis radicē intus habeat, ſed ſi nō calcatur, tūc ſtatim vireſcit. Sic anima quę ſemp exercetur in uia mandatorū dei nō producit mala opa, q̄uis inclinationē malā intus adhuc habeat, ſed ſi tepeſcit ab operibus bonis, tūc concupiſcētia mala quæ intus dormiuit, euigilat, & in opus prauum foras erumpit.

De elongatione ab occaſionibus concupiſcentiarum. Cap. xxii.

IGitur ſtudioſe præcauendū eſt, ſi homo ad internā pacē cupit peruenire, ꝙ elonget ſe ab omnibus occaſionibus, quę has cōcupiſcētias ſolēt prouocare, ſicut boni religioſi faciunt, qui per caſtitatē & ieiunia & diſciplinas & uigilias ac labores quotidianos mortificāt cōcupiſcentias carnis, & maxime fugiēdo otium & familiaritates & colloquia mulierū & per paupertatē uoluntariā mortificant cōcupiſcētias oculo℞, per obediētiā et ſubiectionē mortificant appetitum ſuperbe inclinationis huius ſeculi cui proxima eſt occaſio omniū peccatorum quę dicitur libertas ſecularis, quę nullo iugo diſciplinæ uult ſubdi, Contra inſidias vitiorum,

quod periculoſiſſimũ eſt,ſicut aperte apparet de milite inſano & fatuo,qui cũ aliũ percutere non poteſt,inſuper nec ſibi ipſi prouidere vult,ut armis ſe muniat contra hoſtium tela,huic nihil reſtat,niſi mors acerba & finis ſine honore. Sic omnis homo(qui in uia dei uult ambulare ſecundũ propriã uoluntatẽ & nõ præcauet ſibi ab occaſionibus peccatorũ)periclitabitur.Et datur exemplũ de Dauid,qui idcirco in adulteriũ cecidit,eo ꝙ oculos non cuſtodiuit,& in numeratione populi ſimiliter grauiter deliquit,qa informari noluit.Si in his tãtus propheta cecidit,quid nobis faciẽdũ eſt, niſi ut tota diligẽtia cuſtodiamus corda et corpora noſtra? Similia multa de aliis legũtur.Pax igitur cordis,tũc acquiritur,quãdo mens gratia fortificata uitioſam inclinationem compeſcit,ne malũ quod cupit,poſſit perficere.Non autem poteſt homo ex propriis viribus & de communi gratia, internum bellum penitus ſedare,ut nunquã malas incinationes aut immiſſiones ſentiat,ſed poteſt in tantum proficere, ꝙ huiuſmodi leuiſſime vincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri,qui etſi nõ poteſt hoſtes ſuos expellere de patria ſua,poteſt tamen eos ligare,captiuare aut humiliare,in tantum ꝙ nunquam ſine ſuo conſenſu aliquod dominium aut tyrannidem in ea exerceant.Hinc dicit beatus Paulus,quod non debeat peccatum regnare in mortali corpore noſtro,quaſi dicat: Et ſi non poteſtis facere vt nõ ſit,tamen facere poteſtis ut non regnet.

De duplici remedio contra peccatum.Cap.xxiii.

ECce duplex remediũ contra peccatũ:vnũ,ut ſe elonget homo bonę voluntatis ab occaſionibus peccatorũ: Aliud,vt continue & feruide operibus bonis inſiſtat.

Quod homo regulam uiuendi ſibi eligat iuxta ſuæ naturæ et ſui ſtatus congruentiã. Cap. xxiiii.

SOlicitudo tertia bonæ uoluntatis debet eſſe, ut ex prædictis duobus, ſcilicet ex debita cõpoſitione exteriorũ moru n, & interno exercitio ſpiritualis deuotionis aliquã ſibi regulã uiuendi eliceat, iuxta ſui ſtatus & naturæ congruentiã, quã regulã uniformiter obſeruet, & in ea uſq; in finem laudabiliter perſeueret. Hoc *nãq; eſt omniũ ſanctorũ patrũ conſiliũ, cuius etiam exemplum in omnibus penè quæ ſub cœlo ſunt, videmus.* Omnia *nãq; habent naturã, & modum & conſuetudinẽ & ordinem, ſicut patet in ſole, luna, ſtellis, plantis, beſtiis, & aliis (quę ſecundũ naturam ſunt) vniuerſis q̃ pulchre q̃ ordinate, q̃ perſeueranter & vniformiter cuncta procedũt & redeunt, currũt & recurrũt, creſcunt & decreſcunt.* In *ſolis aũt humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiã nec ex natura, nec ex induſtria habet homo, vt ſuos actus regulare meritorie poſſit, ſed ex dei gratia, ideo confidere ſibi nullatenus debet, neq; ſibi aſſcribere ſi aliquid boni fecerit, debet tamen facere quod in ſe eſt, vt tota natura & induſtria gratiæ cooperetur ne vacua in ſe maneat,* Igitur *natura ꝑ gratiã nobilitata initium eſt bonæ uitæ.* Hanc *communiter dicunt ſancti patres, bonam uoluntatem.* Voluntas *nanque dicitur totus homo, propter imperium quod habet ſuper cæteras uires, & ideo in ea ponitur totũ põdus meriti et demeriti.* Si *homo conſentit bono, meretur: ſi malo, demeretur.* Si *bono cooperatur, amplius meretur: ſi malo, amplius demeretur.* Ex *quibus patet, ꝙ homo bonę volũtatis poteſt iugiter mereri, q̃diu eſt in ſtatu vitæ.* Ratio *eſt qa poteſt actualiter bono cõſentire,*

*aut in bona occupatione ſe tenere.*Hoc *autẽ fit,quãdo regu lariter viuẽdo omnia opa ſua ordinat ad gloriã dei, ſic aut aliter dicendo :* Iam *uolo dormire uel comedere uel hoc uel aliud facere tali intẽtione, ſicut hoc merito verus* Chriſtia*nus facere debet.*Et *cupio in omnibus placere deo.*Exẽ*plum huius datur de bonis religioſis,de quibus firma ſententia eſt, ꝙ ſine intermiſſione merẽtur,quia ſemper ſunt in obediẽtia aliqua,q̃uis non laborẽt uel orent cõtinue,quia nec hoc re gula præcipit, ſed quia ſe cõformant intentioni regulæ.*Igi*tur ſiue regula præcipiat ſiue cõſulat,aut laborandum,aut quieſcẽdum,ſemper ſunt in obedientia.*Quare *tam quieſcen do q̃ laborãdo merẽtur,quia vtrunq; ad virtutem pertinet, ſecundũ ꝙ hoc ſpiritus ſanctus fieri mandauit.*Iuxta *hãc for mam quilibet eccleſiaſticus vir, ſiue paſtor fuerit parochia lis eccleſiæ ſiue canonicus, ſiue vicarius eccleſiæ collegiatę, aut alter qualiſcunq; abſtractæ vitæ de patrimonio viuens, poteſt ſibi legem ſtatuere ſanctoꝝ regulis cõformem, & ſe cundũ illam vniformiter viuere, ſicut viuũt religioſi ſecun dum regulas ſuas,iuxta conſiliũ diſcreti uiri,in ſpiritualibus experti.*Hoc *modo cunctæ religiones inchoatæ fuerunt.*Vn*de dicit beatus* Bernardus:Qui *vult bene uiuere,ſtudeat unũ diem bene inſtituere,deinde adiungat ſecundũ,deinde ter tium,& ſic de ſingulis,donec paulatim ad bonam conſuetu dinem ueniat.*Bona *autem cõſuetudo, fortitudinem ſubmini ſtrabit, qua acquiſita, efficitur homo naturaliter uirtuoſus, quia uſus eſt altera natura.*Ita *fiet quod primo fuit intolera bile per continuationem efficitur ſuaue & quaſi naturale, dummodo à cœptis nõ deſiſtat.*Qui *autem uariis exercitiis naturam ſuam diſtemperat,nunc illud nunc aliud guſtãdo,*

nunq̃

nunq̄ erit homo ſolidæ ſanctitatis, ſed uagus & profugus ſuper terram, ſibi & aliis oneroſus, & utilis nulli. Vnde dicit Helmandus, *ꝙ bene uiuere, eſt uniformiter uiuere.*

Quòd homo ſuā doctrinam ad practicā ponat. Ca. xxv.

SOlicitudo quarta bonæ uoluntatis eſſe debet, ut poſtq̄ eſt diligenter informata, quid ſibi expediat & quid non, ſtatim illud quod ſuæ naturæ & ſuo ſtatui conueniēs eſt, ad practicā ponat, ſicut Sapiens ait: quodcunq; poteſt manus tua, inſtanter operare. Multi nāq; decepti ſunt hac tentatione, dicentes: Quid habes feſtinare, ſufficit tibi uiuere, ſicut cæteri uiuūt, propitius eſto tibi. Contra hanc tepiditatē oportet fortiter dimicare unūquemq; qui in uia dei uult proficere. Qui autem tepidus eſt, ad charitatis augmētum non perueniet, ſed ſi quid habet, hoc ipſum perdet, unde dicitur talibus per increpationem illud Naſonis: Militiæ ſpecies amor eſt, diſcedite ſegnes. Vt autem aliquid exemplaris bonæ uitę nouelli canonici habeant, dictariū quoddā breue hic adnotauimus, quod nihilominus in aliis deuotis libris & autenticis regulis plenius reperitur. Proteſtamur quoq; nullū præiudiciū ꝑ hoc uelle nos offerre, aliis diuerſis uiuēdi modis perfectioribus quaſi ſecurū eſſet ab altioris uitę inſtitutis ac regula ad hęc minima deſcēdere, ſed his qui adhuc inſtituēdi ſunt, iſta q̄uis exigua obeſſe nō putamus.

De dilectione dei & proximi. Cap. xxvi.

IN primis igitur, ſecundum conſilium beati Auguſtini, diligatur dn̄s deus ſuper omnia, & proximus infra deum, & ad deum, & propter deum. Et ex iſta dilectione & propter conſeruandam & augendam hanc dilectionē omnia alia exercitia fiāt tam ſpiritualia q̄ corporalia, Deinde

inuocato diuino auxilio,dicat hæc aut ſimilia verba in ora
tione:Dñe qui me ex nihilo creaſti,& vſq; in hãc horã per
duxiſti,tibi gratias ago,rogans vt omnia prȩterita pecca-
ta mea deleas,& deinceps à peccatis præſerues,vt reliquũ
tempus vitæ meæ tibi ualeam plene dedicare.

De confeſſione. Cap. xxvii.

ET quia teſte Auguſtino, initiũ bonorum eſt confeſſio
malorũ.Ideo quilibet placere deo cupiens, ſtudeat di
ligẽter ad minus ſemel præteritã vitã diſcutere, & omnia
integre cõfiteri,de quibus eũ conſciẽtia remordet,quatenus
ſecuritate adepta,aĩa quietior exiſtat.quòd ſi ex toto vna
vice nõ poſſit ſe plene recolligere,tũc paulatim poteſt hoc
ſupplere ꝑ tẽpus ſubſequẽs,donec ſerenitas oriatur ĩ corde.

De propoſito obſeruãdi formã uiuẽdi conceptã.Ca.xxviii.

SÆpe igitur concepta poteſt hanc profeſſionem facere
in oratione ſua, Miſericordiſſime dñe ſuſcipe me ad
gratiam tuã,& à malis uniuerſis præſerua,vt bonum pro-
poſitum quod dediſti,uſq; in finẽ meritorie valeam perdu-
cere.Propono nãq; hanc viuendi formã obſeruare quantũ
infirmitas mea mihi permittit,quatenus iuxta conſiliũ, ſan-
ctorum patrũ,in ſtatu gratiæ tuæ iugiter inueniat ſiue dor
miam ſiue uigilẽ, ſiue comedam, ſiue bibã, ſiue laborẽ, ſi-
ue quieſcam, ſiue aliud quodcunq; faciã,Ita tamen ꝙ ſi hũc
viuendi modũ in parte uel in toto dimittã,nõ uolo alicuius
criminis eſſe reus apud te, ſed libere facere & libere dimit
tere prout placet.Si aũt vult ſe voto obligare,tũc poteſt ſic
dicere:Promitto tibi dñe ꝙ ſic & ſic uolo tibi ſeruire per
hunc annũ,uel duos,vel tres,uel omnibus diebus vitæ meæ,
donec aliud melius inſpires &c. ſed hoc ego nõ conſulo ꝙ

huiuſmodi uotum leuiter emittat, niſi cum magna delibera tione & praua experientia, quia q̃uis ſit maxime merito rium, tamen in libertate iſta qua communiter eccleſiaſtici nunc uiuunt, exceptis religioſis, uix eſt poſſibile ꝙ continue vnus modus uiuendi à quoq̃ poſſit ſeruari, ſicut apud reli-gioſos fieri ſolet. Verũ faciat unuſquiſq; iuxta gratiã ſibi deſuper datã. qui parce ſeminat, parce & metet. Cõuertat ſe etiã toto corde ad beatam Virginem, & ad propriũ an-gelum, & ad alios ſanctos ad quos eum deuotio magis in-clinat pro implorando auxilio cõtra ſpirituales nequitias, quia quando antiquus hoſtis percipit ꝙ aliquis vult ſibi à peccatis cauere & ad deum ſe conuertere, tunc fraudes multiplicat, ſed qui in domino ſperat, cuncta ſuperat.

Qua hora ſurgendum ſit. Cap. xxix.

SOlicitudo quinta quam habere debet homo bonæ uo-luntatis iuxta propoſitum noſtrum, hoc eſt, ut ſecun-dum apoſtolicam doctrinam per ſingulos dies exhibeat cor pus ſuum hoſtiam uiuentem, beneplacitum, rationabile ob-ſequium ſuũ, ut ſicut ſeruiuit prius peccatis in immunditiã, ſic iam ſtudeat ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Ad dei ergo gloriam taliter poteſt ſe inſtituere, ꝙ ſic dormitum eat de ſero, ut euigilare aſſueſcat de mane hora tertia, & ſurgens aliquid boni medetur, uidelicet de futuro iudicio, quomodo tunc omnes euigilaturi ſumus. Deinde ueſtiendo ſe poteſt aliquid boni legere, Pſalmum: Quid multiplicati ſunt &c. aut aliud quod placet. Et ſi aliqua illuſione ſe me minit pollutum, percutiat pectus ſuum cum propoſito con-fitendi, aſpergendo ſe aqua benedicta, & ſic ad oratorium uadat, & debitum ſuum ſoluat, ſicut melius poteſt.

De horis beatæ uirginis. Cap. xxx.

SOlent cõmuniter deuoti eccleſiaſtici permiſcere horas beatæ virginis Mariæ horis canonicis ſingulas ſingulis. Perſolutis ergo matutinis de beata Maria uirgine, ſi aliquod tẽpus habet ante pulſũ matutinarũ de tẽpore, poteſt ſe ſpũaliter occupare in bonis meditationibus, de paſſione dñi, qualẽ noctẽ agnus ille mãſuetus pro nobis ꝑtulit, &c.

De pulſu ad matutinas. Cap. xxxi.

CVm aũt ad chorũ pulſatur, ſtatim exeat uenerabiliter cũ oĩ grauitate & alacritate, ne cũ ultimis ueniat.

Quomodo homo ſe habere debeat in ingreſſu eccleſiæ & chori. Cap. xxxii.

INtrando eccleſiã ſe humiliet, quantũ poteſt, dicens cũ publicano: Dñe, propitius eſto mihi peccatori. Nõ ſum dignus accedere. Et ſic accedat reuerẽter inclinãdo ſe ad altare & crucifixũ, & maxime ad uenerabile ſacramentũ. Tandẽ ad ſtallũ ſuũ ueniens, cogitet quare uenerit, & cõſideret ꝙ ad nihil aliud, q̃ ut in cõſpectu ſanctorũ angelorũ pſallat dño. Et ergo fabulationes omnino uitet & ſigna ludicra, totuſq; ſit intẽtus his quæ tũc cãtãtur aut legũtur. Et memor eſſe debet, ꝙ nõ ſolũ debitor eſt ad uerba diſtincte pronũtiãda uel audiẽda, ſed etiã tenetur facere debitã diligentiã ad intelligẽtiã & aduertẽtiã eorũ quæ proferũtur.

De diſtractione mentis. Cap. xxxiii.

INſuper & præcauere debet, ne diſtrahatur, ita ꝙ totũ propoſitum ſuũ ſit, uelle totaliter ſe occupare cum diuinis, & ſi tunc diſtractio interuenerit, excuſatur. Et q̃ cito deprehendit ſe alienatum, ſtatim recurrat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit deo, aſſcribẽdo ei, ſi quid be-

neſcerit,& de negligentiis veniam petat. Et ſi tempus pa titur,poteſt domum ire pro neceſſitatibus ſuis, ſemper illud obſeruando,vt ſilentium ſeruet,donec miſſam celebrauerit vel audierit,niſi forte loquendo pauca verba pro neceſſita te occurrente uel utilitate.

De prima. Cap. xxxiiii.

ET deinde legat primam de beata Maria,præparando ſe ad primã diei in eccleſia perſoluendam,ſicut ſupra de matutinis. Si vero tũc capitulum tenetur,diligẽter ſe obſeruet,ne in verbis excedat ſemper inuocando ſpiritum ſan ctum,q̃a alias ibi citius peccatur,q̃ aliquod bonum agatur. Si tamen aliquid aperte cõtra deũ,& iuſtitiã,& fraternã charitatẽ ibi dicitur,tũc benigne pro ſuo ĩtereſſe,dicat, ſibi talia nõ placere,dãdo rationẽ ſuauiter ne alii ſcãdalizẽtur.

Quomodo canonicus in capitulo ſe habere debeat. Ca. xxxv.

ET eſt notandum,ꝙ diabolus maxime nititur in capitu lis furorem ſuſcitare vt miſſas ſubſequentes impedire poſſit. Quare videtur ꝙ negocia cõtentioſa alio tempore tra ctentur,ne deuotio celebrantium impediatur. Poſt capitu lum ſi poteſt habere confeſſorem,libenter confiteatur.

De præparatione ad miſſam. Cap. xxxvi.

DEinde ad miſſam ſe præparet, ſiue celebrãdam, ſiue audiendam prout ſecum diſpoſitum fuerit. Et ſi cele braturus eſt,aut cõmunicaturus,tunc inq̃tum poteſt,obliui ſcatur omniũ præteritoꝝ,& ad deuotionẽ ſe ſummo ſtudio applicet,ut dignũ eſt,quatenus tanti ſacramẽti fructus deo ſibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sunt præterea diuerſoꝝ patrum ſcripta de venerabili ſacramento,& miſ ſæ celebratione,quodcunq; magis conuenit,hoc eligat.

De tertia, ſexta, & nona. Cap. xxxvii.

AD Tertiam, ad Sextã, & ad Nonã, deinde iuxta ritũ eccleſiæ ſuæ ſimiliter præparet ſe, ſicut iam dictũ eſt de Prima. Nec opus eſt hic plura documenta apponere pro uiris maturis, quæ & qualia pueris in ſcholis proponuntur, ne dominis uenerabilibus iniuriam facere uideamur. Sufficit meminiſſe illius Ambroſiani, hoc eſt, pulchritudinem uiuendi tenere conuenientiam cuiq; ſexui & perſonæ reddere. Hic ordo geſtorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus, & illius Auguſtini. In omnibus motibus noſtris nil fiat, quod cuiuſquam offendat aſpectum, ſed quod noſtram deceat ſanctitatem.

De ſobrietate prãdii, & de benedictiõe mẽſæ. Ca. xxxviii.

DEmum finitis diuinis, quãdo prandẽdi tẽpus aduenit, cũ omni ſobrietate & gratitudine cibũ ſumat, ſemꝑ benedicite pręmittendo flexis genibus, uel reuerẽter ſtãdo. Eleemoſynam aliquã corporalẽ (ſi facultas adeſt) faciat, ſimiliter & ſpiritualẽ, ſcilicet: De profundis cũ collecta pro aĩabus ĩ purgatorio detẽtis. Similiter pro afflictis et tribulatis aliqd poteſt breuiter mẽte tractare, prout dñs dederit.

De modo in comedendo. Cap. xxxix.

MOdũ in comedẽdo teneat, quẽ B. Bernardus deſcribit, ut ſcilicet tractim cibũ & potũ ſumat ſingulos morſellos bene maſticãdo, q̃a tũc dulcius ſapit, nutrit melius & digeritur ſalubrius. Oĩno memor ſit ſanctorũ angelorũ ꝑſentiã adeſſe, ĩ quorũ cõſpectu ſe reuerẽter habere debet.

De lectione in menſa. Cap. xl.

FAciat etiã ſibi aliquid legi de diuina ſcriptura, ut non ſola fauce corporalem cibum ſumat, & mens ſuo fer

culo ſraudetur. Si uero lectorẽ nõ habet, tũc ponat librũ ante ſe, & q̃tũ poteſt, legat pro habẽda memoria ſpiritualium.

De conuiuiis. Cap. xli.

COnuiuia, & hoſpites, & nundinas & dedicationes, & concurſus hominum, ſtudeat euitare, quia teſte beato Hieronymo, Sunt quaſi quædam catenæ uoluptatis, & qui talia diligit, Chriſto diſplicet. Si tamen hoſpites pauperes aut religioſos habuerit, aut uiros boni teſtimonii, qui eum à bono propoſito non retrahant, laudabile eſt.

De alia abſtinẽtia à carnibus, ouis & lacticiniis. Ca. xlii.

TEr in qualibet ſeptimana eccleſiæ ieiuniis, exceptis à carnibus poteſt abſtinere. Itẽ ſextis feriis à lacticiniis, & ouis abſtineat, niſi infirmitatis, aut alia cauſa rationabilis obſiſtat.

De gratiis facto prandio dicendis, & de dolendo propter exceſſum in cibo uel potu. Ca. xlii.

FActo prandio, gratias dicat, ſimul dolẽdo ſi in modo à mẽſura exceſſit, quia ſecundũ ſententiã B. Auguſtini. Raro poteſt debita mẽſura ſeruari. Ait enim: Certo quotidie aduerſus manducãdi cõcupiſcentiã & bibẽdi, & quis eſt qui non rapitur aliquantulum extra metas neceſſitatis.

De dormiendo poſt prandium. Cap. xliiii.

DEinde poteſt pro recreatione quaſi ſpaciando trãſire ſine magno motu, quia hoc eſt ſanũ. Eccleſiaſtici enim qui uolunt ſolicite ſuum officiũ exercere, non habent tempus pro groſſis operibus faciendis. Et ergo debent ſe diligentius regere in dietis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Poſt hæc ſi naturæ ſuæ conuenit, poteſt parum quieſcere, & maxime in æſtate ne caput grauetur.

Quid faciendum ſit poſt dormitionem uel ſpaciationem vſq; ad veſperas. Cap.xlv.

RElíquũ tempus vſq; ad veſperas poteſt libere expendere, ſicut placet, videlicet, ſcribendo, legendo, carpentãdo, aut in hortulo aliqua plantãdo, ſiue cũ familia colloquẽdo, de cura rei familiaris et neceſſariis domus, ſemper illud obſeruãdo, ne cor nimiũ elongetur à deo, qa alias difficulter redibit in priſtinã deuotionẽ. Si autem ſentit ſe grauatum, tũc poteſt honeſta colloquia & ſolatia admittere, ſicut ſupra dictum eſt. Cum autem veſpertinũ tempus aduenerit, tũc prçparet ſe, ſicut dictũ eſt de aliis horis. Similiter de Cõpletoriis ſuo modo iuxta ritũ, & morem eccleſiæ ſuæ &c.

De Cœna. Cap. xlvi.

DEniq; ſi cœnãdũ ẽ procedat, ſicut dictũ ẽ de prãdio.

De collatione quando ieiunatur. Cap.xlvii.

SI vero ieiunium extiterit tũc ſecundum conſuetudinem poteſt aliquid parum guſtare, ſiue de ſpeciebus, ſiue de torta cum potu competenti.

Quod ſobria ſit cœna. Cap.xlviii.

SEmp tamẽ obſeruãdũ eſt, q; cœna frugalis ſit et ſobria, alioqn multa incõuenictia ſentiet. Mirũ eſt dicere, quomodo nõnulli de eleemoſynis pauperũ vẽtrẽ replent ultra q̃ digerere poſſunt. quod ſi gratis huiuſmodi delitiæ darẽtur forte ſimplex malũ eſſet, ſcilicet corporis debilitatio. Nũc autem animç grauamen accreſcit, pro eo q; vix aliqs poteſt ſatiſfacere pro eleemoſynis, etiã ſi tãtũ extremũ victũ et veſtitum inde ſuſciperet. Quid ergo de iactura hac tã grãdi tot epularũ et deliciarũ. De hac ſunt horrẽdæ ſentẽtiç beati Hieronymi et Bernardi: Verũ quilibet onus ſuum portabit.

Quod quidam poſt cœnam non loquuntur. Cap. xlix.

COmpleto deniq; die quorundam mos eſt, quod nihil poſt cœnam loquantur, ſed ad oratorium feſtinát pro exercitiis ſpiritualibus, & hoc videtur ſatis perfectum, nec omnibus datum eſt, qui poſt facere, faciat.

Non eſt inconueniens poſt cœnam cum familia bone ſte recreari. Caput L.

SI autem honeſte recreari voluerit cum familia non eſt inconueniens.

Antequã ad lectum ſe ponat homo, colligat, quomodo diem expenderit, & de negligentiis ueniã petat. Cap. li.

QVo facto anteq̃ lectum petat, diligẽter ſe recolligat, quomodo diem expenderit, de negligentiis veniam petendo, & ſi aliqua notabilia peccata (licet uenia lia) inueniat ſe admiſiſſe diligẽter aſcribat, ne obliuiſcatur, ut in craſtinum ea cõfiteatur. De bene autem geſtis gratias agat, ſimul rogans deum, vt futuram noctem ſibi ſalubrem, & in puritate & caſtitate, & ſine omni dæmonum infeſtatione periculoſa tranſire concedat, quatenus iteꝝ mane ſurgens, denuo ipſum cum omnibus ſanctis laudare mereatur.

Iacẽs in lecto, aliquid boni cogitet, dõec obdormiat. Ca. lii.

IAcens etiam aliquid boni ſtudeat cogitare, donec ſimul cum ſancta cogitatione obdormiat.

De perſeuerantia in bono. Cap. liii.

SOlicitudo ſexta timorati uiri iuxta formulam illam eſſe debet pro perſeuerantia in bono quod incepit, ſecundum illud ſaluatoris: qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Vnde dicit B. Gregorius: Incaſſum bonum agitur, ſi ante uitę terminum deſeratur, quia fruſtra velociter cur-

rit qui priuſquam ad metam venerit, deficit. Variis nanque modis nititur antiquus hoſtis quemlibet impedire, ne bonũ inchoet; ſed multo amplius, ne inchoata conſumet, ſciens, quod ſola perſeuerantia coronam meretur.

Vitandæ ſunt occaſiones recidiuandi. Cap. liiii.

HInc apud religioſos (qui in ſchola virtutum quotidie verſantur) pœnaliter inhibẽtur omnes occaſiones recidiuandi, ſcilicet ꝙ nõ debent cum perſonis ſecularibus cõuerſari, etiã ſub prætextu pietatis, ꝙ non debent egredi ſine notabili cauſa fores monaſterii. Inſuper & voluntarie magnas pœnas ſibi imponunt, ſi hæc & alia tranſgrediantur. Profeſſionem etiam ſolennem faciunt in conſpectu eccleſiæ pro quadam cõformatione omniũ quæ in regula tradũtur, quatenus vniuerſi ſciant, eos debitores omniũ quę in ea ſcripta ſunt. Ecce q̃ ſuſpecti ſunt habendi qui contrariũ docere volunt, ꝙ ſcilicet obſeruãtiæ regulares ſint minus perfectæ, propterea quia neceſſarię cogũt ad bonum, nõ enim vident q̃ ſit prona humana infirmitas ad malum etiã poſt votum. Sancti nanque patres multiplici experientia edocti, huiuſmodi regulas et ſtatuta pœnalia ex inſtinctu ſpiritus ſancti ædiderunt, ne filii eorum deinceps occaſionem inuenirent redeundi ad vomitum. Vnde dicit beatus Hieronymus: Principium ſpiritualis operis ſi non ſit matura prouiſio, ſolet ſubſequi quoddam carnale, dei templa, ſpiritus ſancti vaſa, niſi diligenti ſeruentur cuſtodia, proſtibula fiunt.

De tentationibus. Cap. lv.

HAec quia ita ſunt, ſummopere timendum eſt ſæpe dictis canonicis aut vicariis, ne ab initio decipiãtur propter vitę libertatẽ. Tanto enim plures occaſiones habet dia

bolus eos tẽtandi, quanto ſunt magis indifferẽtes ad omnia. Si tanto periculo dimicant cũ eo boni religioſi, qui ſumma cuſtodia ſunt præmuniti, quid putamus laboris habebũt, qui penè ſoli ſunt cũ eo conflicturi: Verũ non iſta dicimus quaſi ſoli religioſi ſecuri ſint et alii non, cũ ſcriptũ ſit: Fidelis deus qui nõ permittit ſuos tẽtari vltra q̃ ſufferre poſſunt. Sed ad auiſandũ de magnitudine periculi, quia reuera vt cętera taceamus, plurimos vidimus deiectos aſtutia ſerpentis, quos bonum nimiũ ſpectabiles reddebat. Nec mirũ, qui enim (vt plerunq; accidit) de via peccatorũ cõuertitur ad ſtatum pœnitentię, nec in ſchola virtutũ exercetur, nec magiſtros idoneos habet, aut ſi habet, non omnino perfecte eos audit, & quotidie tot ſcandala & exempla mala ante oculos cernit, totq; circumuolantes ſpiritales nequitias patitur. quid inq̃ mirum ſi talis faciliter relabitur in id quod deſeruit. Multa igitur ſolicitudine opus eſt pro perſeuerantiæ dono. quicunque igitur præſcriptã formulã aut aliã tenere voluerit, non putet id ſe ſuis viribus poſſe quantumcunq; etiam facilis appareat, ſed ad dominum iugiter clamet, vt ipſe det bonum initium, melius medium, & optimum finem, & ſi gratia arriſerit, ſemper ſit pauidus ne eam amittat.

Cum anima fugere incipit ad Ieſum, ſtatim iraſci & ſæuire incipit inimicus. Cap. lvi.

QVia teſte Auguſtino: Magnũ eſt donũ, quando delectat bonum, alioquin niſi diuina miſericordia iugum alleuiauerit, importabile eſſet, Vnde Origenes: Anteq̃ ſermo dei audiatur, non eſt tentatio uel tribulatio, ſed vbi ſignum belli, prędicationis tuba oſtendit, tribulationum pugna inſurgit. Hoc autẽ quare ſit, dicit beatus Auguſtinus:

Quia cum anima incipit confugere ad Ieſum, ſtatim cõtra eam iraſci, & ſæuire incipit inimicus. At ubi anima quæ vitiis ſeruiebat ad culmina virtutũ ſe contulerit, perſecutionem patitur vitiorum. Hinc ſcriptum eſt: Fili accedens ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animã tuam ad tentationem. Veruntamen iſte timor & labor non ſine gaudio eſt, ſicut beatus Iacobus dicit.

Adhuc de tentationibus. Cap. lvii.

OMne gaudiũ exiſtimate fratres cũ in varias tentationes incideritis. Hinc Hieronymus ait: Nullũ puto in hac vita ſine tentatione viuere, cui fortè ſi vna tollitur, mox aliã ſecurius expectet. Hoc aũt debet eſſe conſolatoriũ vniuerſis, qui tẽtationibus exercẽtur, quod dicit beatus Gregorius: Hoſtis noſter quãto magis nos ſibi rebellare conſpicit, tãto amplius expugnare cõtendit. Eos enim pulſare negligit, quos quieto iure ſe poſſidere ſentit. Et illud Auguſtini: Nõ eſt maior tẽtatio, quã nulla tẽtatione pulſari. Hinc dicit ſanctus Thomas notabile verbũ: Multi grauiter ceciderunt in aduerſis, ſed multo plures, & multo grauius ceciderũt in proſperis, eo quod tẽtatio quãdoq; ſentitur in aduerſitate, ſed raro in proſperitate. Verbi gratia: Cũ aliquis increpatur, affligitur in corpore, moleſtatur in rebus vel amicis, ſentitur tentatio ſiue motus impatiẽtiæ, indignationis, vel odii. Cum uero diligitur, laudatur, honoratur, tunc ſentitur extollentia & inordinata mentis delectatio, nec attendit miſer homo quantum ſibi placeat indebite, qui aliis placere ſe credit. Et quanto minus & rarius ſentitur tentatio, tanto minus & rarius, & tanto difficilius tentationi reſiſtitur, quare etiam homo facilius vincitur.

De fraterna correctioue & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes. Cap. lviii.

SOlicitudo ſeptima boni viri, & præcipue illius qui in ſacris ordinibus cōſtitutus eſt, eſſe debet pro ſalute aliorum, vt ſcilicet ſuo bono exēplo & exhortatione alios a peccatis trahat, & ad bonā vitam ducat, & pręcipue illos qui ei cōmiſſi ſunt, aut quibus conuiuit. Hoc nāq; eſt maxime meritoriū ſimul & iuſtū, quia qui aliquādo prauo exemplo, aut forte negligentia ſua aliis fuit cauſa damnationis, iā ſtudere vtiq; debet, ut aliquos rapiat de faucibus inimici & ad ouile Chriſti perducat. De hoc ſic dicit beatus Auguſtinus: Nō tantū curemus habere bonā conſciētiam: ſed etiā bonā famā quantū in nobis eſt propter exemplū aliorū. Itē Gregorius: qui in occulto beneviuit, ſed alieno profectui minime proficit, carbo eſt. Qui vero in imitatione ſanctitatis poſitus lumen rectitudinis in ſe multis demōſtrat, lāpas eſt, qa et ſibi ardet, & aliis lucet. Hęc aūt emēdatio nō ſecure fit, niſi præuia oratiōe, & cū omni cōpaſſione, & in māſuetudine. Iuxta illud Pſalmi: Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Itē: quoniā ſupueniet māſuetudo, & corripiemur. Correctio tamē prælatorū requirit aliū modū nōnunquā propter circūſtantias occurrentes. Sed ſimplex clericus, aut pſbyter nihil debet vltra facere q̄ Apoſtolus dicit, ut ſcilicet procedat in ſpiritu lenitatis, ſeipſum conſiderādo humiliter, ne in ſuperbiā eleuetur, & corruat: Poteſt aūt ſic, aut aliter dicere: Miror ſatis de meipſo, quod nō amplius ſtudeo emēdare vitā, cū quotidie video mortē appropinquare, et cū neſcio quādo reſpōſurus ſum tremēdo iudici, de ſingulis quæ feci, aut cogitaui. Hæc & ſimilia ſolent

prouocare nõnullos ad cõpunctionem. Quod ſi nullum compunctionis ſignum oſtendunt, tũc ſi pie eos vult admonere, poteſt ſic aut ſimiliter dicere: Bone amice, *ſi velletis, libenter dicerem vobis aliqua, quæ in corde meo diu portaui.* Et *tũc proponat ei, in quibus eſt defectuoſus, ſemper benigne, quia aliter nõ recipiet, ſi iracundus & indignabũdus emendator apparet.* Verũ, *quia ſunt quidam qui huiuſmodi prælu dia non poſſunt ſufferre, ſed magis rotundo modo volunt alloqui, ſed neſcio ſi in ſpiritualibus deſeruiat, ſcio quod taliter ſolent loqui:* Ego *ſum ſimplex & planus, non poſſum me ita ſapiẽter habere etc.* Sed *cõſideret vir ſenſatus, q̃ ſint proni ad iram, ſi defectus eorũ rotundo modo proferantur.* Dicunt *quidam ſe libenter recepturos informationem; et id ipſum petunt, ſed cum res ad effectum venerit, inflãmantur, iraſcuntur, & nõnunquam peiores ſunt q̃ ante fuerũt.* Modeſtia *igitur eſt in talibus magis cõgrua, q̃uis aliter quidam putãt procedendum, uerũ quomodocunq; procedatur, dum frater emendatur, ſatis eſt.* Dixit *quidam venerabilis pater in heremo:* Dæmon *non expellit dæmonẽ, ſic vir paſſionatus nõ curat paſſionatum.* De *hac autem materia, ſunt multa dicta ſanctorum patrum, quæ hoc vnanimiter concludunt, q; fraterna correctio ſecure fieri non poteſt, niſi multa diſcretione ſit ſalita.* Et *ſicut nemo leuiter prorumpere debet in propriam laudem, ſic nec in aliorum correctionem, quia alios recte increpare, & ſe digne laudare difficillimum eſt apud imperfectos.*

FOrmulam *hanc viuẽdi deo dicatis viris & clericis ſecularibus in cuiuſdam nõ poſtremi nominis* Bibliotheca *ſatis oportune repertam ſynodalibus his noſtris ſtatutis*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE